

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Ilona NORMANTIENĖ

**SAVIVALDYBĖS SOCIALINĖS POLITIKOS TOBULINIMO
STRATEGINIAI PRIORITETAI: TAURAGĖS RAJONO
SAVIVALDYBĖS ATVEJIS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2011

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Ilona NORMANTIENĖ

**SAVIVALDYBĖS SOCIALINĖS POLITIKOS TOBULINIMO
STRATEGINIAI PRIORITETAI: TAURAGĖS RAJONO
SAVIVALDYBĖS ATVEJIS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, viešasis administravimas (03S1)**

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas:

Magistro darbo autorius .....

(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas .....

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas .....

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Normantienė, I. (2011). Savivaldybės socialinės politikos tobulinimo strateginiai prioritetai: Tauragės rajono savivaldybės atvejis. Magistro darbas. Šiauliai: Šiaulių universitetas, Vadybos (specializacija - viešasis administravimas) magistrantūros studijų programa.

Magistro darbe yra išryškintos socialinės politikos valdymo problemos savivaldybėje, išanalizuoti ir susisteminti įvairių Lietuvos ir užsienio autorių teoriniai ir praktiniai viešojo sektoriaus strateginio valdymo aspektai.

Magistro darbe atlikti šie tyrimai : siekiant atskleisti socialinės politikos situacijos tendencijos, atlikta socialinės politikos situacijos Europos sąjungos šalyse, Lietuvoje ir Tauragės rajono savivaldybėje statistinių duomenų analizė. Dokumentų analizės ir ekspertų apklausos metodais atlikti empiriniai tyrimai apie socialinės apsaugos ir darbo sistemos veiklos vertinimą bei tobulinimo galimybes Tauragės rajono savivaldybėje. Ekspertų apklausoje dalyvavo atstovai iš tokių institucijų: Tauragės rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus, Tauragės teritorinės darbo biržos, VSDFV Tauragės teritorinio skyriaus. Suformuoti ir tyrimo rezultatais pagrįsti šie Socialinės politikos Tauragės rajono savivaldybėje tobulinimo strateginiai prioritetai: 1) gyventojams teikiamų socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra; 2) Gyventojų kvalifikacijos ir naujų darbo įgūdžių įgijimo rėmimas. Pateiktos išvados ir rekomendacijos Socialinės politikos Tauragės rajono savivaldybėje veiklos tobulinimui.

Pagrindiniai žodžiai: strateginis valdymas, strategija, veiklos tobulinimas, socialinė politika.

SUMMARY

Normantienė, I. (2011). Strategic priorities of social policy development of a municipality: case of Tauragė district municipality. Master Thesis. Šiauliai city: Šiauliai University, Management Magistracy study programme (specialisation – Public Administration).

The Master Thesis covers the highlighted problems in social policy management within the municipality. It also includes the theoretical and practical aspects of strategic management in the public sector which have been sifted through and systematised by different Lithuanian and foreign authors.

This Master Thesis includes a number of investigations. Among such investigations is the statistical data analysis of the social policy situation in Member States of the European Union, Lithuania and Tauragė district municipality, which has been carried out in order to determine the tendencies of the social policy situation. Also, there have been empirical investigations carried out concerning the assessment and development opportunities of social security and work system activities in Tauragė district municipality by applying methods of document analysis and expert survey. The expert survey involved representatives from such institutions as the Department of Social Aid of Tauragė district municipality, Tauragė Territorial Labour Exchange, Tauragė Territorial Division of the State Social Insurance Fund Board. The following strategic priorities of social policy development in Tauragė district municipality have been formulated and motivated based on the results of the research: 1) Development of infrastructure of social services provided to the citizens; 2) Support to the citizens that wish to obtain qualifications and new work skills. Conclusions and recommendations for the development of social policy activities in Tauragė district municipality have been presented.

Keywords: strategic management, strategy, activity development, social policy.

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	5
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	6
ĮVADAS	7
1. STRATEGINIS SOCIALINĖS POLITIKOS VALDYMAS: TEORINIS DISKURSAS	11
1.1. STRATEGINIS VALDYMAS	11
1.1.1. Strateginio valdymo procesas	11
1.1.2. Viešojo sektoriaus strateginio valdymo specifiškumas	14
1.1.3. Strateginio planavimo viešojo administravimo institucijose teisinis reglamentavimas	15
1.1.4. Pagrindiniai dokumentai savivaldybės strateginių prioritetų pagrindimui	17
1.2. SOCIALINĖ POLITIKA	19
1.2.1. Socialinės politikos koncepcija	19
1.2.2. Socialinės politikos modeliavimas	20
1.2.3. Socialinės apsaugos sistema	23
1.2.3.1. Socialinis draudimas	26
1.2.3.2. Socialinė parama	29
1.2.3.3. Specialios socialinės išmokos	30
1.2.4. Darbo rinkos politikos užtikrinimo sistema	31
2. SOCIALINĖ POLITIKA TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE	35
2.1. TYRIMO METODIKA	35
2.1.1. Tyrimo metodologija	35
2.1.2. Tyrimo eiga	37
2.1.3. Tyrimo geografija	38
2.1.4. Ekspertinio tyrimo etika ir ekspertų imties charakteristika	38
2.2. SOCIALINĖS POLITIKOS SITUACIJOS ANALIZĖ	39
2.2.1. Demografinė, ekonominė, socialinė padėtis Europos Sąjungoje	39
2.2.2. Demografinė, ekonominė, socialinė padėtis Lietuvoje	44
2.2.3. Demografinė, ekonominė, socialinė padėtis Tauragės apskrityje	57
2.3. EKSPERTŲ NUOSTATŲ ANALIZĖ	66
2.4. SOCIALINĖS POLITIKOS TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE STRATEGINIAI PRIORITETAI	70
2.3.1. Socialinių paslaugų plėtra	70
2.3.2. Gyventojų kvalifikacijos ir naujų įgūdžių įgijimo rėmimas	72
IŠVADOS	75
REKOMENDACIJOS	79
LITERATŪRA	80
PRIEDAI	84

LENTELIŲ SĄRAŠAS

Strateginio valdymo proceso stadijos, etapai ir technikos	12
Privataus ir viešojo sektorių strateginio valdymo skirtumai.	14
Gyventojai pagal amžiaus grupes palyginus su bendru gyventojų skaičiumi proc. 2009 metais Europos Sąjungoje	40
1000 gyventojų tenka gimusiųjų ir mirusiųjų Europos Sąjungoje	40
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Europos Sąjungoje 2009m.	40
Mirtingumas ES 2008 metais pagal standartizuotą mirtingumą 100 000 gyventojų	41
Užimtumo lygis 2009 metais ES	41
Ilgalaikio nedarbo lygis Europos Sąjungoje proc. 2008-2010 metais	43
Natūrali gyventojų kaita Lietuvoje ir apskrityse 2009m.	46
Prognozuojami pagrindiniai Lietuvos demografiniai rodikliai 2010-2060 metais.	47
1000 gimusių tenka mirusių kūdikių kitimas Lietuvos Respublikoje 2000-2009 metų	48
Lietuvos administracinių teritorijų tarptautinė migracija 2008-2009 metais	49
Gyventojų aktyvumo ir užimtumo rodikliai Lietuvoje	51
Lietuvos Darbo biržoje įsiregistravusių bedarbių skaičius pagal išsimokslinimą tūkst. gyventojų	53
Jaunimo nedarbo lygis 2008-2010 metais Lietuvos regionuose	54
Skurdo rizikos riba Lietuvoje 2008-2009 metais (litas per mėnesį)	55
Socialinės apsaugos išlaidos 2008-2009 metais Lietuvos Respublikoje tūkst.Lt.	56
Gyventojų tankis 2008-2011 metų pradžioje 1km ² Tauragės apskrityje	58
100 darbingo amžiaus gyventojų tenka vaikų ir pensinio amžiaus gyventojų Tauragės apskrityje	59
Natūrali gyventojų kaita Tauragės apskrityje 2009m.	59
Mirusiųjų skaičius pagal statistinę ligų ir sveikatos problemų klasifikaciją Tauragės apskrityje	60
1000 gimusių tenka mirusių kūdikių kitimas Tauragės rajone 2000-2009 metų	61
Tauragės apskrities gyventojų tarptautinė migracija	61
Socialinės pašalpos gavėjų ir pašalpų sumos 2009 metais Tauragės rajone ir Lietuvoje	65
Tauragės rajono rodikliai	70

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Strateginio valdymo funkcijos	12
2 pav. Strateginis planavimas ir strateginis valdymas	13
3 pav. Lietuvos socialinės apsaugos sistema.	25
4 pav. Tyrimo eigos schema	35
5 pav. Gyventojų skaičiaus kitimas ES 2005-2010 metų pradžioje, mln. gyventojų	39
6 pav. Gyventojai pagal lytį ES 2008-2010 metų pradžioje, mln. gyventojų	39
7 pav. Nedarbo lygio kitimas Europos Sąjungos šalyse	42
8 pav. Gyventojų kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis % nuo aktyvių gyventojų ES šalyse 2009 metais	43
9 pav. Gyventojų skaičiaus kitimas Lietuvoje 2005-2011 metų pradžioje, tūkst. gyventojų	44
10 pav. Gyventojai pagal lytį Lietuvoje 2008-2010 metų pradžioje, tūkst. gyventojų	44
11 pav. LR gyventojai 2008 – 2011 metais pagal pagrindines amžiaus grupes tūkst.	45
12 pav. LR gyventojų gimstamumo ir mirtingumo kitimas 2000 – 2010 metais tūkst.	45
13 pav. 1000 gyventojų tenka mirusiųjų Lietuvoje	46
14 pav. 2009 metų Lietuvos vyrų mirtingumas pagal ligas	47
15 pav. 2009 metų Lietuvos moterų mirtingumas pagal ligas	47
16 pav. Kūdikių mirtingumas 2000-2009 metais Lietuvos Respublikoje	48
17 pav. 2008-2010 metų Lietuvos gyventojų užimtumas pagal apskritis	50
18 pav. Užimti gyventojai procentais Lietuvoje 2010 2 ketv. pagal veikos rūšis	50
19 pav. 2008-2010 metų gyventojų pasiskirstymas Lietuvoje pagal gyventojų aktyvumą	51
20 pav. Bedarbių ir laisvų darbo vietų santykis 2008-2010 metų ketvirčiais Lietuvos Respublikoje	52
21 pav. Nedarbo lygio ir jaunimo nedarbo lygio dinamika 2008-2010 metais Lietuvoje	54
22 pav. Ilgalaikio nedarbo lygis (nuo darbo jėgos) Lietuvoje procentais 2008-2010 metais	55
23 pav. Gyventojų skaičiaus kitimas Tauragės apskrityje 2001-2011 metų pradžioje, tūkst. gyventojų	57
24 pav. Gyventojų sudėtis pagal lytį Tauragės rajono savivaldybėje 2008-2010 metų pradžioje, tūkst. gyventojų	57
25 pav. Tauragės rajono savivaldybės gyventojai 2008 – 2010 metais pagal pagrindines amžiaus grupes	58
26 pav. Bendrojo vidaus produkto pasiskirstymas Lietuvos apskrityse 2009 m., proc.	62
27 pav. Tauragės rajono savivaldybėje užregistruotų bedarbių pasiskirstymas pagal amžiaus grupes	63
28 pav. Bedarbių skaičiaus dinamika Tauragės rajone 2009–2011 m.	63
29 pav. Bedarbių procento nuo darbingo amžiaus gyventojų kitimo dinamika Tauragės rajono savivaldybėje 2010 - 2011 m.	64
30 pav. Tauragės rajono savivaldybės 2010 m. biudžeto pajamų struktūra(%)	64

IVADAS

Temos aktualumas, naujumas ir mokslinė problematika. Šiame darbe analizuojama socialinė politika ir jos tobulinimo galimybės. Gyventojų demografinis senėjimas yra didžiulė problema. Per pastaruosius 50 metų ES gyventojų trukmė prailgėjo maždaug 5 metais. O demografinių prognozių duomenimis tikimasi jog iki 2060 m. gyvenimo trukmė dar prailgės dar maždaug septyneriais metais. O menkas gimstamumas dar labiau sustiprins demografinio senėjimo problemą. 2010 metų pradžioje Lietuvoje gyveno 697,1 tūkst. arba 20,9 proc. 60 metų ir vyresnio amžiaus gyventojų, o tuo tarpu Tauragės apskrityje pagyvenusių žmonių buvo 20,2% nuo bendro gyventojų skaičiaus. Per pastaruosius dešimt metų Lietuvoje pagyvenusių žmonių skaičius padidėjo 4,3 %, nors šalies gyventojų skaičius sumažėjo 5,2 %. Taigi kiekvienam pensininkui išlaikyti tenka trim dirbantiems gyventojams. Prognozuojama, kad 2030 m. pradžioje vienam pagyvenusiam asmeniui teks tik 2 darbingo amžiaus asmenys ir trečdalį Lietuvos gyventojų sudarys pagyvenusių žmonių. Senėjant visuomenei mažės ekonominio augimo potencialas, taigi mažės pensijų fondų investicijų grąža padidins įmokas, sumažins pensijų išmokas. Socialinė politika yra labai svarbi nes nuo jos tobulinimo priklauso kiekvieno mūsų ateities gerovė. Europos Komisija, atsižvelgdama į ilgėjančią gyvenimo trukmę, paragino Europos Sąjungos šalis ryžtis visuotinei pensijų reformai ir pensinio amžiaus ilginimui. Tokiose šalyse kaip Olandija, Vokietija, Belgija, Ispanija, Italija (vyrams), Graikija, Portugalija, Jungtinė Karalystė (vyrams), Lenkija (vyrams), Liuksemburgas jau galioja 65-erių pensinis amžius. Tuo tarpu Danija, nors ir turi nustatiusi 65 metų pensinio amžiaus ribą, siūlo 2024–2027 metais jį didinti iki 67-erių. Panašiai siūlo ir Vokietija – iki 2029 metų ji ketina padidinti pensinį amžių taip pat iki 67 metų. Airijoje jis jau šiuo metu siekia 66 metus. Lietuvoje pensinį amžių siūloma didinti palaipsniui, 2026 metais jis turėtų pasiekti 65 metus. Pensinis amžius būtų pradedamas palaipsniui didinti nuo 2012 m. kasmet pridėdant po 4 mėn. moterims ir 2 mėn. vyrams, 2026 m. pasiekiant po 65 m. abiem lytims

Siekiant tobulinti socialinę politiką, reikalinga socialinės aplinkos analizė, susipažinti su gerąja kitų šalių patirtimi, išanalizuoti socialinės apsaugos sistemos spragas. Tai atlikus būtų galima numatyti kaip pagerinti socialinę būklę ne tik Tauragės savivaldybėje, bet ir Lietuvoje. Tačiau mokslinės literatūros apie Tauragės rajono socialinės politikos tobulinimą, ir jos analizę nėra. Visa tai suponuoja **tyrimo problemą**, kurią galima išreikšti probleminiais klausimais: Kokia yra socialinės politikos situacija Tauragės rajone? Kokia yra Europos sąjungos šalių socialinės politikos patirtis? Kokie galėtų būti Tauragės rajono savivaldybės socialinės politikos tobulinimo strateginiai prioritetai? Kokiais argumentais, faktais ir kokiais metodais šiuos strateginius prioritetus pagrįsti?

Dauguma autorių nagrinėjo tik atskiras tendencijas šia tema, t. y. strateginį valdymą arba socialinės politikos aktualijas ir neieškojo jų tarpusavio sąveikos. Strateginio valdymo procesus

pasaulio mastu nagrinėjo (Vasile, Iancu 2009; Strickland, Tompson 1992, Кадыров 2000; David 2003, Kiseleva 2006 ir kt.), Lietuvoje (Staponkienės 2004, Arimavičiūtės 2005, Vasiliauskas 2007, Bosas 2004 ir kt.). Strateginio valdymo planavimo procesas viešosiose institucijose: (Gedvilaitė-Moan, Zakarevičius 2010, Boyne ir R.M. Walker 2010, Mačys, 2006, Arimavičiūtė, 2005, Staponkienė, 2004) ir kiti autoriai. Socialinės politikos modelius analizavo Gołinowska 2000, Kniežaitė 2010, Aidukaitė.2010, Kabašinskaitė 2006, Smalskys 2005, Guogis 2005, 2006, 2009 ir kt. Taip pat socialinę politiką ir atskirus jos aspektus reglamentuoja įvairūs dokumentai: LR Konstitucija 1992, LR Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas 1994, LR Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas 2000, LR Nedarbo socialinio draudimo įstatymas 2003, LR Sveikatos draudimo įstatymas 1996, LR nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas 1999, Europos 2020 strategija, Žalioji knyga - Adekvačios, tvarios ir saugios Europos pensijų sistemos 2010.

Tyrimo objektas: Tauragės rajono savivaldybės vykdoma socialinė politika.

Tyrimo dalykas: Tauragės rajono savivaldybės socialinės politikos tobulinimas.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti Tauragės rajono savivaldybės socialinės politikos situaciją bei suformuoti ir pagrįsti Tauragės rajono socialinės politikos tobulinimo strateginius prioritetus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti socialinės politikos teorinę ir teisinę bazę;
2. Ištirti Europos Sąjungos šalių, Lietuvos ir Tauragės rajono savivaldybės socialinės politikos situaciją;
3. Atlikti Tauragės rajono savivaldybės socialinės politikos ekspertinę analizę, išryškinti pagrindinius veiksnius, turinčius didžiausią įtaką socialinės politikos tobulinimo strateginiams prioritetams;
4. Remiantis atlikta veiklos analize, pagrįsti Tauragės rajono savivaldybės socialinės politikos strateginius prioritetus.

Tyrimo hipotezė: Tauragės rajono savivaldybės vykdoma socialinė politika pasižymi šiais pagrindiniais aspektais:

1. Gyventojų senėjimas keičia ir didina socialinių paslaugų poreikį;
2. Sudėtingėja socialinės rizikos gyventojų grupių integracija į darbo rinką.

Tauragės rajono savivaldybės socialinės politikos plėtroje galima išskirti šiuos pagrindinius strateginius prioritetus:

1. Socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra;
2. Gyventojų kvalifikacijos ir naujų darbo įgūdžių įgijimo rėmimas.

Tyrimo metodika. Šiame magistro darbe analizuojama socialinės politikos svarba ir tobulinimo galimybės Tauragės rajono savivaldybės mastu. Tyrimas buvo atliktas su valstybinių ir

savivaldybių institucijų darbuotojais, kurie pagal savo pareigas tiesiogiai atsakingi už socialinės politikos įgyvendinimą šalyje. Ekspertų apklausa atlikta su institucijų specialistais, suinteresuotais socialinės ir darbo apsaugos gerinimu.

Tyrimo metodologija. Tyrimo metodologija grindžiama užsienio ir Lietuvos mokslininkų teorinėmis koncepcijomis. Savivaldybės socialinės politikos strateginių prioritetų tobulinimo tyrimas grindžiamas kokybinio ir statistinio tyrimo metodais. Kokybinį magistrų darbo tyrimą sudaro ekspertų nuostatų analizė, kuri leido išanalizuoti apie socialinės apsaugos sistemos valdymo tinkamumą. Statistinių duomenų analizėje pateikiami Lietuvos, Europos Sąjungos ir Tauragės rajono 2008-2010 statistiniai duomenys apie demografinę, ekonominę ir socialinę būklę, kuri leido įvertinti socialinės politikos esamą padėtį ir veiklos tobulinimo kryptis.

Tyrimo eiga. Socialinės politikos Tauragės rajono savivaldybės strateginių prioritetų analizei atlikti pritaikyti tokie tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, dokumentų analizė, ekspertų apklausa.

Tyrimo geografija. Atliktas pusiau struktūruotas interviu su savivaldybių institucijų darbuotojais, kurie pagal savo pareigas tiesiogiai atsakingi už socialinės apsaugos įgyvendinimą apskrityje. Ekspertų apklausoje dalyvavo 5 atstovai iš tokių institucijų: Tauragės teritorinės darbo biržos, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (VSDFFV) Tauragės teritorinio skyriaus specialistais. Visi ekspertai turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą.

Ekspertinio tyrimo etika ir ekspertų imties charakteristika. Siekiant nepažeisti socialinių tyrimų etikos ekspertai buvo supažindinti su darbo turiniu, buvo laiduota galimybė susipažinti su tyrimo ataskaita. Taip pat buvo garantuota jog niekas negalės nustatyti atsakiusiojo tapatybės, o ekspertų atsakymai nebus skelbiami pavieniui (skelbiami bus tik apibendrinti duomenys). Tyrimui ekspertai buvo parinkti tik tie, kurie turi pakankamai informacijos socialinės politikos tobulinimo strateginiams prioritetams Tauragės rajono savivaldybėje pagrįsti. Atliktas interviu, kuriame dalyvavę specialistai turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą.

Magistro darbo naujumas. atlikta išsami Tauragės rajono savivaldybės, Lietuvos ir Europos Sąjungos šalių socialinių rodiklių situacijos analizė. Ekspertų nuostatų analizė leido išskirti socialinės politikos Tauragės rajono savivaldybėje problemas ir pateikti pasiūlymus ir rekomendacijas.

Teorinis tyrimo reikšmingumas sietinas su strateginio valdymo ir socialinės politikos principų įgyvendinimu, formuojant Tauragės rajono savivaldybės strateginius prioritetus. Atlikta teorinė strateginio valdymo modelių analizė parodė, kad teorinis strateginio valdymo modelis viešojo sektoriaus organizacijose apima strategijos formulavimą, strategijos įgyvendinimą bei strategijos įvertinimą. Analizuojami socialinės politikos modelius, priskirtas Lietuvos socialinės

politikos modelis liberaliajam, marginaliniam modeliui. Susipažinta su socialinės apsaugos sistema, darbo rinkos politikos įgyvendinimo kryptimis

Praktinis tyrimo reikšmingumas susijęs su atliktu statistiniu tyrimu Europos Sąjungos, Lietuvos ir Tauragės rajono savivaldybės bei kokybiniu tyrimu strateginio valdymo aspektu. Atlikta lyginamoji analizė įgalino įvertinti esamą socialinės politikos situaciją, numatyti tolimesnes Tauragės rajono savivaldybės prioritetines veiklos kryptis. Ekspertų nuostatos įgalino rekomenduoti veiklos naujoves, leidžiančias pasiekti socialinės politikos tobulinimo tikslų Tauragės rajono savivaldybėje.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, 2 dalys, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedai. Darbe pateikta 31 paveikslų ir 23 lentelės.

Darbo apimtis - 107 puslapiai ir 16 priedai, panaudota 57 literatūros šaltinių ir 32 dokumentai.

1. STRATEGINIS SOCIALINĖS POLITIKOS VALDYMAS: TEORINIS DISKURSAS

Pirmojoje darbo dalyje taikytas teorinių šaltinių analizės metodas, kurį apima sisteminė Lietuvos ir užsienio šalių autorių mokslinės literatūros analizė.

1.1. STRATEGINIS VALDYMAS

1.1.1. Strateginio valdymo procesas

Strateginio valdymo pradininkais laikomi D. Schendel ir C. Hofer. Jie teigė jog strateginis valdymas grindžiamas principu, jog bendras organizacijos sumanymas gali būti išsamiai aprašytas, kartu nurodant pagrindiniu strateginio valdymo veiksniais - organizacijos siekiamus tikslus (Hofer, Schendel, 1978)

1979 metais per pirmąją tarptautinę strateginio valdymo konferenciją J.H. Ansoff įvesta strateginio valdymo sąvoka. (Vasile, Iancu, 2009)

Pagal vieną iš Rusijos valdymo mokyklos įkūrėjų, O. С. Виханский, strateginis valdymas: „Tai yra toks organizacijos valdymas, kuris remiasi į žmonių potencialą kaip į organizacijos pagrindą, orientuoja gamybos veiklą į klientų poreikius, suteikia lankstų reguliavimą ir savalaikius pokyčius organizacijoje, atitinkantis iššūkiui iš aplinkos ir leidžiantis siekti konkurencinių pranašumų, kas kartu organizacijai leidžia išlikti ir siekti savo tikslų ilgalaikėje perspektyvoje“. (Иванова, 2009)

Dar vienas Rusijos mokslininkas strateginį valdymą apibrėžia kaip institucijos strateginių sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procesą, centrinį komponentą, kuris reiškia strateginį planavimą, strategijų rengimą ir pasirinkimą, grindžiamą potencialių išteklių galimybių palyginimu ir išorinės grėsmės aplinkai, kurioje ji veikia. (Кадыров, 2000)

Lietuvoje strateginio valdymo tyrimus vienas pirmųjų pradėjo Jucevičius. Jis teigia, jog strateginis valdymas yra nuolatinis, dinaminis ir nuoseklus procesas, kuriuo siekiama organizacijos kaip visumos harmonijos su aplinka – veiklos sąlygomis bei interesų grupėmis. (Jucevičius, 1998)

Pasak R. Jucevičius, P. Jucevičienė, B. Janiūnaitė ir kt. (2003), strateginis valdymas — tai vadybinė veikla, kuria yra numatomos organizacijos veiklos kryptys ir tikslai, atspindintys jos veiklos aplinkoje vykstančius procesus, sukuriama organizacijos strateginiai ištekliai ar numatomi aprūpinimo jais būdai, parengiama ir realizuojama strategija, geriausiai įvertinanti veiklos aplinkybes bei šiuos išteklius. Strateginio valdymo procesas sudarytas iš dviejų svarbiausių etapų: strategijos rengimo ir realizavimo. Šių etapų jungiamoji grandis – strateginio plano sukūrimas.

Tuo tarpu, anot J. Staponkienės (2004), strateginis valdymas paprasčiausiai yra rinkinys idėjų, procedūrų ir metodų. Ji pagrindiniu strateginio valdymo elementu laiko strateginę analizę. Ja

organizacija susiejama su savo išorine ir vidine aplinka, čia esančiomis galimybėmis ir grėsmėmis. 1 lentelėje pateikiamos strateginio valdymo proceso stadijos etapai ir technikos pagal Staponkienę.

1 lentelė

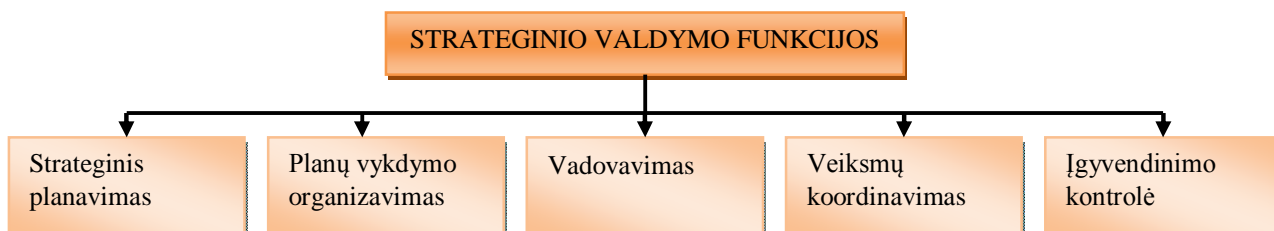
Etapai	Priemonės (technikos)
Stadija: Analizė, ji apibūdina laukiamus pokyčius, sąlygojančius organizacijos veiklą	
1. Pirminio misijos varianto parengimas Ko iš mūsų tikimasi? Kokie yra pagrindiniai siekiai?	Igaliojimų analizė Interesų grupių analizė
2. Išorinės situacijos analizė. Kaip išorės aplinka gali paveikti pagrindinius siekius? Kokios naujos galimybės atsiveria, kokios kliūtys išryškėja?	PEST analizė Ekonometrinis prognozavimas Rinkos tyrimai Delfi analizė Scenarijų analizė
3. Vietinės situacijos analizė. Kaip pačios organizacijos savybės gali paveikti pagrindinius siekius? Kokių organizacijos turi pranašumų, kuriais gali remtis ir kokius trūkumus, kuriuos reikėtų pašalinti? 4. Misijos apibrėžimo patikslinimas Ar ištyrus esamą padėtį reikia keisti misiją?	Bostono matrica Produkto gyvavimo ciklas Vertės grandinės analizė 7 sričių modelis
Stadija: Strategijos kūrimas ir įgyvendinimas, šioje stadijoje rengiamas strateginis planas.	
1. Organizacijos tikslų nustatymas 2. Strateginių alternatyvų analizė. Kokiomis strateginėmis alternatyvomis bus įgyvendami tikslai?	Apibrėžiami ilgalaikiai, vidutinės trukmės, trumpalaikiai tikslai Smegenų šturmas. Numatomi: darbai, atlikėjai, terminai, ištekliai, kontrolės forma
Stadija: Kontrolė. Šioje stadijoje lyginami faktiniai rezultatai su numatytais.	
1. Strateginių alternatyvų įgyvendinimo stebėjimas ir koregavimas 2. Strateginių alternatyvų įvertinimas	Monitoringo būdų pasirinkimas Koregavimo variantų pasirinkimas Vertinimo kriterijų nustatymas ir pasirinkimas

Sudaryta autorės, remiantis šaltiniu: Stanpokiene, (2004)

Panašiai kaip Jucevičius strateginį valdymą nusako Arimavičiūtė (2005) ir Vasiliauskas (2005). Jie strateginį valdymą laiko nuolatinį dinamišką ir nuoseklų procesą, kuriuo remiantis įmonė ar organizacija laiku prisitaiko prie išorinės aplinkos pokyčių ir efektyviau išnaudoja savo turimą potencialą.

Svarbiausiu strateginio valdymo tikslu Puškorius laiko efektyvesnį žmogiškųjų išteklių, šalies ekonominio, mokslinio, technologinio potencialo panaudojimą. (Puškorius, 2002)

Киселева (2006) taip pat kaip ir Бобков (2005) išskiria 5 strateginio valdymo funkcijas (žr. pav. 1)

1 pav. Strateginio valdymo funkcijos

Sudaryta autorės, remiantis šaltiniu: Киселева (2006) ir Бобков (2005)

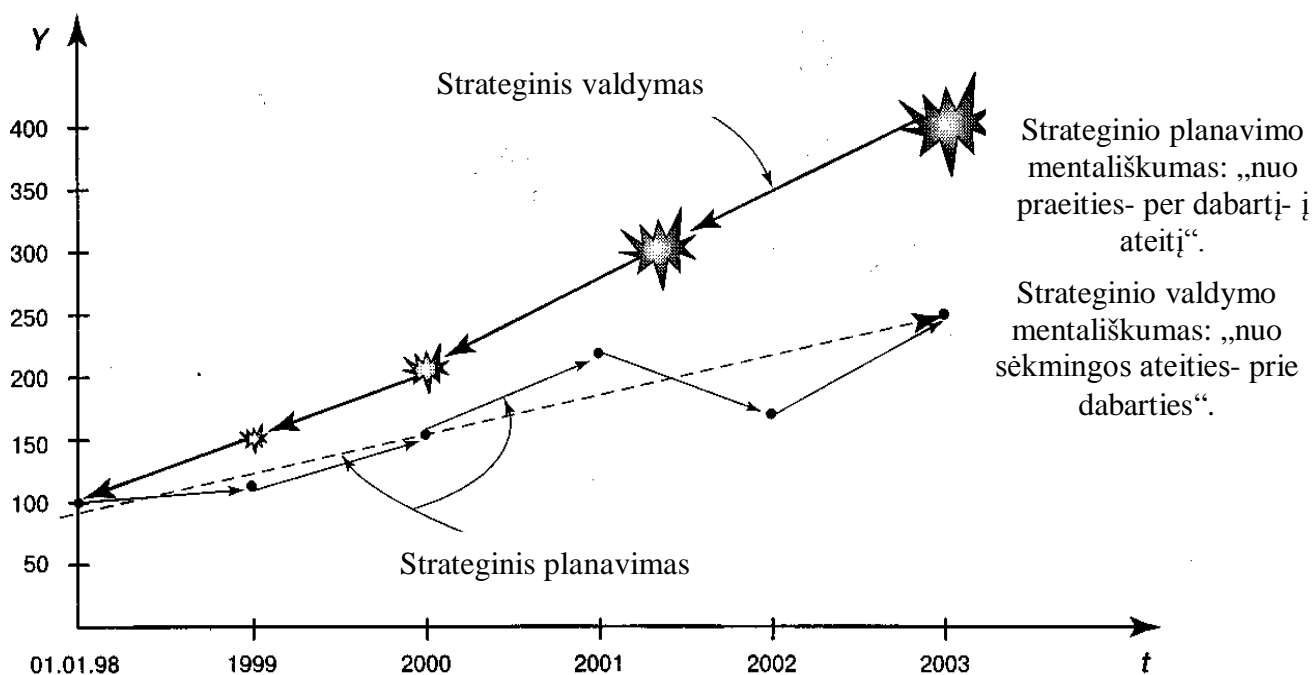
Visiškai akivaizdu, kad jų išskirtos funkcijos yra tapačios bendrosiom valdymo funkcijom: planavimui, organizavimui, vadovavimui ir kontrolei, tačiau jos yra detalesnės.

Martinkus (1999) teigia, jog funkcijos, kurios atskleidžia valdymo esmę, yra universalios, nes jos nusako bet koki valdymo procesą. Kadangi valdymo procesui būdinga bendri ir specifiniai procesai, todėl atitinkamai išskiriamos pagrindinės ir konkrečios valdymo funkcijos, tarp kurių esama organiško ryšio.

F. R. David (2003) strateginio valdymo procese išskiria 3 strateginio valdymo stadijas: strategijos formulavimas, strategijos įgyvendinimas ir strategijos įvertinimas. Kiekvienai stadijai yra priskiriamos 3 veiklos, kurias reikia atlikti, norint įgyvendinti kiekvieną stadiją.

Pagal Strickland, Tompson (1992) siūlo strateginio valdymo proceso seką: pirmiausia analizuojama aplinka, suformuluojama misija ir nustatomi tikslai, suformuluojama nustatytų tikslų įgyvendinimui strategija, ji realizuojama ir galiausiai įvertinami veiklos rezultatai ir atliekama jų kontrolė.

Strateginio planavimo tikslas – kompleksiškai pagrįsti problemas, su kuriomis įmonė gali susidurti ateityje, ir tuo pagrindu numatyti kompanijos plėtros būdus 3-10 metų planiniam laikotarpiui

2 pav. Strateginis planavimas ir strateginis valdymas
Sudaryta autorės, remiantis šaltiniu: Попов (1999)

Strateginis planavimas traktuojamas kaip formali planavimo sistema parengti ir įgyvendinti strategijai, susijusiai su organizacijos misija ir tikslais. Strateginis planavimas nepakeičia strateginio valdymo, o tik formalizuoja jį kai kuriose organizacijose.

Formuluojant strategiją, reikia vadovautis atliktais tyrimais, juos susieti su intuicija ir priimti sprendimą. Įgyvendinant strategiją, kasmet nustatomi tikslai, suskirstomi darbai ir ištekliai. Vertinant strategiją reikia atlikti vidinių ir išorinių veiksnių analizę, įvertinti strategijos efektyvumą ir pakoreguoti netikslumus, nukrypimus.

1.1.2. Viešojo sektoriaus strateginio valdymo specifiškumas

Strateginis organizacijų valdymas atsirado kaip moderniausia vadybos forma. Jis pakeitė planavimo procesą, tačiau strateginio valdymo idealas netgi pažangiausiose organizacijose įgyvendinamas tik iš dalies. Viešųjų institucijų strateginio valdymo praktikai pastaraisiais dešimtmečiais dažnai vadovaujasi privataus sektoriaus patirtimi. (Arimavičiūtė, 2005)

Lietuvos organizacijos, vienodai tiek viešojo, tiek verslo sektorių, turėjo per palyginti istoriškai trumpą laikotarpį įgyti būtiną strateginio planavimo patirtį. (Diskienė, Marčinskas, Vaškelis, 2008).

H.G.Rainey ir Bozeman ilgai tyrė viešąsias ir privačiąsias organizacijas keliais pagrindiniais pjaūviais:

- Tikslų sudėtingumą ir neaiškumą. Viešųjų įstaigų tikslai yra sudėtingesni ir neaiškesni nei verslo įmonių;
- Personalo valdymą ir pirkimo procedūras. Jie nurodo, jog biudžetinio finansavimo organizacijose ir nebiudžetinėse organizacijose yra skirtingas personalo valdymo (priėmimo, atleidimo, paaukštinimo) ir pirkimo procedūrų (dėl viešųjų pirkimų specifikos) formalizacijos lygis;
- Požiūrį į darbą ir su darbu susijusias vertybes. Privataus sektoriaus motyvacija dirbti yra didesnė nei viešojo sektoriaus darbuotojų. Tačiau viešojo sektoriaus darbuotojų pasitenkinimas yra didesnis nei privataus sektoriaus darbuotojų. (Rainey, Bozeman, 2000)

Nepaisant viešojo ir privataus sektoriaus suartėjimo, suvienodėjimas neįmanomas vien dėl to, kad pilietis negali būti prilyginamas klientui. 2 lentelėje pateikiami skirtumai kuo strateginis valdymas verslo kompanijoje skiriasi nuo strateginio valdymo viešojo administravimo institucijose.

2 lentelė

Privataus ir viešojo sektorių strateginio valdymo skirtumai.

Privatus sektorius	Viešasis sektorius
Veiklos nesėkmę jaučia tik vartotojų grupė	Veiklos nesėkmę jaučia didesnė visuomenės dalis
Daugiau laisvumo keičiant struktūrą	Daug suvaržymų keičiant struktūrą, veiklos formas, tikslus, darbuotojus
Daugiau arba visiškai savarankiškumas nustatant misiją, strateginius tikslus, programas, finansavimą	Labai sudėtingas misijos, strateginių tikslų, programų, finansavimo derinimas su daugeliu kitų institucijų bei interesų grupių
Kompanijos misiją neretai reikia keisti keičiantis rinkai, paklausai	Daugeliu atvejų institucijos misija yra ilgalaikė
Nebūtina viešinti tikslus ir finansavimo klausimus	Tikslų ir finansavimo viešumo privalomumas
Lengviau išmatuojamas veiklos efektas, rezultatas – aukštesnė darbuotojų atsakomybė	Sudėtingiau išmatuojamas veiklos efektas, rezultatas – sudėtingesnė darbuotojų atsakomybė
Didesnis jautrumas rinkos permainoms	Didesnis jautrumas politikos permainoms
Darbuotojų iniciatyva skatinama	Nereti atvejai, kai darbuotojų iniciatyva slopinama

Sudaryta autorės, remiantis šaltiniu Stapokienė, (2004)

Iš pateiktų duomenų matyti, kad viešųjų ir privačių institucijų veiklos aplinkos gerokai skiriasi. Visuomenei be paliovos kontroliuojant, vertinant masinėms informacijos priemonėms, viešųjų institucijų veiksmai nuolat analizuojami, apibendrinami, vertinami. Privačių struktūrų veikla susilaukia kur kas mažesnio visuomenės dėmesio. Viešųjų institucijų misija ir funkcijos yra

patvirtintos įstatymuose, jų veikla kur kas atviresnė visuomenės kontrolei ir vertinimui, labiau detalizuotos veiklos taisyklės ir procedūros, pati veikla reglamentuojama ir ribojama valstybės finansinių galimybių.

Kita vertus, ir privatus sektorius keičiasi, perimdamas vis daugiau savybių iš viešojo. Privačiame sektoriuje vis dažniau siekiama išplėsti darbuotojų dalyvavimą organizacijos valdyme, dalytis visa informacija, išskyrus komercines paslaptis

G.A. Boyne ir R.M. Walker (2010) nuomone, strategija privačiame sektoriuje dažniausiai traktuojama kaip priemonė kovoje su konkurentais. Viešajame sektoriuje strategija yra labiau suprantama kaip samprata, pagal kurią organizacijos tobulina vykdomą veiklą ir teikia geresnes paslaugas. Plačiai diskutuojama apie tai, kad strategijos veiksmų laisvė yra labiau suvaržyta viešajame nei privačiame sektoriuje.

Bosas (2004) teigia, kad strateginį procesą galima supaprastintai pavaizduoti kaip keturių pakopų procesą, kurį sudaro perspektyvos matymo sukūrimas, strateginių alternatyvų formulavimas, tikslų išgryninimas, detaliųjų veiklos planų sudarymas, atsakomybės paskirstymas, programų įgyvendinimas, prevencija, kontrolė, koregavimas ir korekcija. Tuo tarpu viešojo administravimo procesas daugiausiai apima tik programų įgyvendinimą bei paliečia detaliųjų veiklos planų sudarymą, atsakomybės pasiskirstymą, prevenciją, kontrolę, koregavimą ir korekciją.

Strateginis planavimas pastaraisiais metais buvo pirmiausia sutelktas ties privataus verslo sektoriaus organizacijomis, o mokslinėje literatūroje daugiausia teigiama, kad vadovaujantieji organizacijai, ją kontroliuoja ir turi laisvę nustatyti jos kryptį. Viešojo administravimo įstaigas įprasta traktuoti kaip biurokratinės įstaigas, orientuotas daugiau į politinių tikslų siekimą.

Aktyvus ir kūrybingas savivaldybių strateginis valdymas padeda pasiekti ne tik jų socialinius ir ekonominius tikslus, bet ir iškelti tas problemas, kurios gali būti sprendžiamos tik nacionaliniu mastu.

Apibendrinant, strateginis valdymas viešajame sektoriuje svarbus todėl, kad jis keičiasi kiekvienoje viešojoje organizacijoje ir paprastai nėra nereikalingas ar nereikšmingas, kuomet kalbama apie aplinkos poveikį ar organizacinę įvairovę. Iš tikrųjų, strategija formuoja vidinių ir išorinių veiklos suvaržymų poveikį ir teoriškai šis poveikis yra tiesiogiai ir netiesiogiai susijęs su organizacijų veikla.

1.1.3. Strateginio planavimo viešojo administravimo institucijose teisinis reglamentavimas

Oficiali strateginio planavimo viešajame sektoriuje pradžia laikoma 1998 metais, kai pradėtas įgyvendinti Lietuvos-Kanados valstybės valdymo reformos projektas, kurio pagrindiniai tikslai buvo: įdiegti Lietuvoje strateginio planavimo sistemą bei patobulinti vyriausybės priėmimo sistemą. Tačiau šis projektas neapėmė savivaldos institucijų.

2002 m. birželio 6 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu Nr. 827 patvirtino strateginio planavimo metodiką. Ši metodika buvo pritaikyta vyriausybės institucijoms ir valstybinėms valdymo institucijoms. Tačiau Lietuvos Respublikos Vyriausybė ne kartą tobulino šią metodiką, bet ji savivaldybėms tinka tik dalinai. Pagal šią metodiką institucijos atlieka PEST analizę, SSGG analizę, taiko tikslų, uždavinių, priemonių ir vertinimo kriterijų identifikavimo technikas.

Strateginio planavimo sistemą sudaro:

- tarpusavyje susiję pagrindiniai strateginio planavimo dokumentai, kurie skirstomi į ilgą trukmės (apimančius ilgesnį nei 7 metų laikotarpį), vidutinės trukmės (apimančius nuo 3 iki 7 metų laikotarpį) ir trumpą trukmės (apimančius iki 3 metų laikotarpį);
- institucijos, atsakingos už nurodytų strateginio planavimo dokumentų parengimą: Vyriausybė; ministerijos, kitos Vyriausybės įstaigos ir apskričių viršininkai; kitos institucijos; strateginio planavimo dokumentų rengimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir atsiskaitymo už rezultatus tvarka ir terminai.

Strateginio planavimo dokumentai skirstomi į vienos valdymo srities ir kelių valdymo sričių plėtrą nustatančius dokumentus. Siekiant suplanuoti ir įgyvendinti vienos valdymo srities plėtos tikslus, dažniausiai rengiama atitinkamos valdymo srities vidutinės trukmės (prireikus – ilgalaikė) plėtos strategija, kuri įgyvendinama pagal institucijos (institucijų) strateginiuose veiklos planuose numatytas programas. Siekiant suplanuoti ir įgyvendinti kelių valdymo sričių plėtos tikslus, gali būti rengiamos kelių valdymo sričių ilgalaikės plėtos strategijos ir (arba) vidutinės trukmės tarpinstitucinės programos. Vienos valdymo srities ir kelių valdymo sričių plėtos strateginio planavimo dokumentai turi būti tarpusavyje suderinti, juose numatytos priemonės turi būti įtrauktos į institucijų strateginius veiklos planus (Žin., 2002, Nr. 57-2312; 2007, Nr. 23-879).

2002 m. spalio 4 d. Įsakymu Nr. 482 Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė ir patvirtino Regionų plėtos planų rengimo ir atnaujinimo metodiką, kuri skirta rengti ir įgyvendinti apskrities lygio strateginius planus. Pagal šią metodiką savivaldos institucijos atlieka atskirų sektorių grupių situacijos analizę.

Strateginio planavimo metodikos 5 punkte nurodoma, kad svarbiausias ilgą trukmės strateginio planavimo dokumentas yra Valstybės ilgalaikės raidos strategija.

Lietuvos Respublikos Seimas 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187 "Dėl Valstybės ilgalaikės raidos strategijos" patvirtino Valstybės ilgalaikės raidos strategiją, kuri turėjo tapti pagrindiniu dokumentu rengiant tiek valstybės tiek institucijų strateginius planus.

Valstybės ilgalaikės raidos strategija - tai strateginio planavimo dokumentas, atspindintis valstybės ilgalaikės raidos viziją, pagrįstą ekonominės, socialinės - kultūrinės ir politinės situacijos analize (Žin., 2002, Nr. 113-5029). Valstybės ilgalaikės raidos strategijos pagrindinis tikslas – sukurti

aplinką plėtoti šalies materialinei ir dvasinei gerovei, kurią apibendrintai nusako žinių visuomenė, saugi visuomenė ir konkurencinga ekonomika.

1.1.4. Pagrindiniai dokumentai savivaldybės strateginių prioritetų pagrindimui

Savivaldybės rengdamos strateginį plėtros planą vietos valdžios institucijos iš dalies taiko Lietuvos Respublikos regionų plėtros planų parengimo ir atnaujinimo metodiką, kurioje pateikiamos rekomendacijos dėl strateginio planavimo principų ir etapų, taip pat nusakoma plėtros plano struktūra, atskirų dalių rengimo metodai ir tvarka, rengimo organizavimas bei rekomendacijos dėl plėtros planuose nustatytų tikslų ir prioritetų įvertinimo (Kalvaitis 2007). Joje išdėstyta strateginio planavimo ir programų sudarymo Vyriausybės ir institucijų lygmenimis metodologija ir principai (Žin., 2002, Nr. 123 – 5558).

Formuojant savivaldybės plėtros strateginius prioritetus vadovaujasi:

Strateginio planavimo metodika, kuri nustato strateginio planavimo sistemą ir principus, metinio veiklos plano rengimo tvarką, taip pat strateginio planavimo dokumentų įgyvendinimo stebėseną, vertinimą ir atsiskaitymą už rezultatus (Žin., 2002, Nr. 57-2312; 2007, Nr. 23-879). Strateginio planavimo metodika apima piramidės principą - kiekviena organizacija turi turėti misiją, ilgalaikius tikslus, trumpalaikius tikslus bei veiksmus ir priemones jiems įgyvendinti. Tikslai turi būti hierarchiškai ir žemesnės grandies tikslai turi daryti tiesioginę įtaką aukštesnio hierarchijos lygio tikslams. Visiems veiksams ir priemonėms turi būti priskirti atsakingi asmenys. Savo ruožtu vienos organizacijos strateginis planas turi sietis su visos valstybės strateginiu planu ir valstybės prioritetais. Taip pat rekomenduojama atlikti tiek organizacijų, tiek atskirų jų padalinių SWOT ir PEST analizes. Visi tikslai turi būti išmatuojami t.y. turi būti įmanoma juos įvertinti kiekybine išraiška.

Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymu, kuris nustato nacionalinės regioninės politikos tikslą, uždavinius, įgyvendinimo priemones, regioninės plėtros planavimo dokumentų rengimą ir tvirtinimą, taip pat nacionalinę regioninę politiką įgyvendinančių subjektų įgaliojimus (Žin., 2000, Nr. 66-1987; 2002, Nr. 123-5558). Nacionalinės regioninės politikos uždaviniai:

- 1) teikti valstybės pagalbą probleminėse teritorijose įgyvendinamiems projektams;
- 2) teikti valstybės pagalbą regionuose, turinčiuose atskirų ūkio šakų (sektorių) specifinių regioninių ir vietinių problemų, įgyvendinamiems projektams;

Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas sukuria teisinę bazę regionų ekonomikos politikai formuoti ir įgyvendinti bei Europos Sąjungos struktūrinėms lėšoms gauti ir administruoti. Rengiant šį įstatymą buvo vadovautasi prielaida, kad parama iš PHARE Socialinės ir ekonominės sanglaudos fondo bus programuojama bei įgyvendinama decentralizuotai, t.y. tiksliniuose regionuose, kuriuos nustato Lietuva, tai suderinusi su ES Komisija.

Valstybės ilgalaikės raidos strategija, dokumentas, kuriame pateikiama valstybės geopolitinės padėties analizė, ilgalaikiai prioritetai ir suderinta visų valdymo sričių ilgalaikės plėtros vizija (Žin., 2002, Nr. 113-5029). Ji orientuodamasi į socialinės gerovės valstybės viziją, išskiria tris reikšmingus raidos prioritetus: žinių visuomenę, saugią visuomenę ir konkurencingą ekonomiką bei jų įgyvendinimo sektorines kryptis. Šiuolaikinės valstybės socialinė ir ekonominė raida – sudėtingų ir prieštaringų procesų kompleksas, reikalaujantis gilaus ir daugialypio suvokimo bei pažinimo, sisteminio požiūrio ir efektyvaus valdymo. Esminė sąlyga sėkmingai valstybės ir visuomenės raidai – sugebėjimas parengti ir įgyvendinti ilgalaikes valstybės raidos strategijas, kurios kompleksiskai apimtų visas svarbiausias politinio, socialinio ir ekonominio gyvenimo, kultūrinės raidos ir technologinės pažangos kryptis, išryškintų ilgalaikės raidos prioritetus, numatytų aktualių problemų sprendimo ir jų prevencijos būdus. (Melnikas, 2002)

Ilgalaikė Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų strategija, joje apibendrintos visų valdymo sričių strategijos ir prioritetinės ūkio plėtros kryptys. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija yra Valstybės ilgalaikės raidos strategijos sudėtinė dalis. Strategijoje yra pateikta šalies ekonomikos vizija, strateginiai tikslai bei jų įgyvendinimo priemonės. Pagrindiniai Lietuvos ekonominės politikos tikslai yra stabili makroekonominė aplinka, žemas nedarbo lygis, stabilios kainos bei spartus ekonomikos augimas. Tai nacionalinio lygio strateginis dokumentas jame numatomi tikslai išmatuojami konkretūs rezultatai (Žin., 2002, Nr. 60-2424).

Nacionaline darnaus vystymosi strategija, kurioje pagal darnaus vystymosi prioritetus ir principus suformuluota valstybės darnaus vystymosi vizija ir misija, numatyti darnaus vystymosi tikslai, uždaviniai bei jų įgyvendinimo priemonės ir rodikliai (Žin., 2003, Nr. 89-4029). Strategija buvo atnaujinta ir LR Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 16 d. nutarimu Nr. 1247 patvirtinta nauja redakcija. Atnaujintoje Strategijoje pagrindinis Lietuvos darnaus vystymosi siekis išlieka tas pats – pagal ekonominio ir socialinio vystymosi, išteklių naudojimo efektyvumo rodiklius iki 2020 metų pasiekti 2003 metų ES valstybių narių vidurkį, pagal aplinkos taršos rodiklius – neviršyti ES leistinių normatyvų, laikytis tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršą ir poveikį pasaulio klimatui, reikalavimų. Įgyvendinti šį siekį įmanoma tik diegiant ūkyje naujausias, aplinkai mažesnę neigiamą poveikį darančias technologijas. Taigi mokslinei pažangai ir žinioms, o ne daug išteklių reikalingų technologijų kūrimui ir diegimui šioje Strategijoje skiriama ypač daug dėmesio. Tiek ankstesnėje tiek naujoje redakcijoje numatyta, jog Aplinkos ministerija yra atsakinga už šios Strategijos įgyvendinimo koordinavimą.¹

---

¹ *LR aplinkos ministerijos informacija*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-01-15]. Prieiga per internetą http://www.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1034

Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo planu, jame nustatyta valstybės teritorijos vystymo erdvinė koncepcija, pateikiamos teritorijos naudojimo ir apsaugos pagrindinės nuostatos ir visų valdymo sričių ilgalaikės plėtros teritorinė perspektyva (Žin., 2002, Nr. 139-5019).

Lietuvos Respublikos regionų plėtros programa, kuri pateikia regionų plėtros programą ir jos įgyvendinimo priemones padedančią tarptautinį bendradarbiavimą regioninės plėtros srityje (Žin., 2002, Nr. 117-5859; 2004, Nr. 23-715; 2006, Nr. 92-3633). Pagal Bendrajame plane priimtą regioninės politikos sampratą šalies regioninėje politikoje turi būti siekiama dviejų svarbiausių strateginių tikslų: užtikrinti teritoriškai diferencijuotą socialinį ir ekologinį vystymąsi ir krašto tvarkymą siekiant visapusiškai išnaudoti vietos sąlygų ypatumus bei išsaugoti regionų savastį ir švelninti gyvenimo kokybės regionines disproporcijas mažinant socialinius ir ekonominius Lietuvos regionų skirtumus.

Lietuvos Respublikos atskirų valdymo sričių strategijomis ir kitais nacionaliniais ir šakiniais strateginio planavimo dokumentais.

1.2. SOCIALINĖ POLITIKA

1.2.1. Socialinės politikos koncepcija

XIX a. pab. - XX a. pr. užgimusios modernios valstybės rūpesčio silpnaisiais visuomenės nariais idėjos palaipsniui virto gerovės valstybės politika, ir iš religinės paradigmos palengva perėjo į valstybės politikos rankas. Ji buvo sukurta tam jog sušvelnintų kontrastus tarp vargšų ir turtingųjų, gyvenimo kontrastus tarp jaunų dirbančių žmonių ir pagyvenusių žmonių, kad užtikrintų lygias galimybes žmonėms iš skirtingų socialinių sluoksnių, garantuotų socialinį saugumą įvairiais rizikos atvejais

Terminas socialinė politika įvairių autorių darbuose apibrėžiamas panašiai, skiriasi tik tam tikrai aspektais ar akcentais. Tačiau kiekviename akcentuojama piliečių gerovės kūrimas, piliečių globa ir apsauga, didesniu ar mažesniu pajamų perskirstymu per socialinės apsaugos sistemą.

Socialinės apsaugos terminų žodyne, socialinė politika aprašoma kaip visuma priemonių bei politinių veiksmų, kuriais siekiama socialinės gerovės.

Socialinė politika teorine prasme gali būti pavadinta valstybės instrumentu kuriant visuomenės gerovę, atsižvelgiant į žmogaus teises ir visuomenės poreikius. Kuo labiau išvystyta socialinės apsaugos sistema, kuo tvirtesnė gerovės valstybė. (Walzer, 1998.)

Tačiau Salamon (2001) tokia tendenciją vadina „pertekline“ ir pastebi, kad stipri valstybės iniciatyva socialinėje srityje gali varžyti nevyriausybinę organizacijų ir privačių asmenų iniciatyvą. Panašias išvalgas savo darbuose pateikia ir kiti socialinės politikos teoretikai: Schuyt (2001), Clough (1960), Esping-Andersen (1999).

Pasak Guogio (2007) socialinė politika, tai piniginių išmokų arba paslaugų pasiskirstymas asmenims, nepakankamai aprūpintiems arba praradusiems pragyvenimo pajamas.

Valstybė turi sudaryti sąlygas kiekvienam šalies gyventojui, norinčiam ir galinčiam dirbti, savo darbu užsitikrinti tinkamą gyvenimo lygį ir tuo pačiu skatinti ekonominio aktyvumo motyvaciją. Taip pat užtikrinti apsaugą nuo socialinių rizikos veiksnių: ligos, invalidumo, senatvės mirties ar bedarbystės.

Socialinės politikos pagrindas yra įstatymai. Ji remiasi teisingumo, subsidiarumo ir solidarumo principais. Socialinės politikos įgyvendinimas dažnai siejamas su regionine politika, ne ji labiausiai apima smulkaus ir vidutinio verslo plėtros bei darbo vietų kūrimo politiką, o darbo vietų kūrimas yra socialinės politikos pagrindas. Dalis regionų ar savivaldos lyderių gali gauti daugiau lėšų socialinės infrastruktūros vystymui nei kiti lokalinės valdžios padaliniai. Suinteresuotų klientų ar politinių veikėjų valdomi regionai ar savivaldybės taip gali padidinti socialinę įtampą tarp regionų. (Smalskys, 2005)

Socialinė politiką plačiaja prasme, kurią sudaro šie posistemiai: darbo užimtumo ir socialinės rūpybos politika, pensijų politika ir šeimos politika.

Regioninės politikos pagrindinė problema – dideli ir nemažėjantys socialiniai bei ekonominiai skirtumai tarp regionų, o pagrindinė jų priežastis – nepakankamai tolygi teritorinė ekonominė plėtra (2007-2010 Sanglaudos skatinimo veiksmų programa, 2009).

Šalies ekonomika dar neužtikrina pakankamų sąlygų socialinei plėtrai ir užimtumui: žemas užimtumo lygis ir didelis bei struktūriškai nepalankus nedarbas, nepakankama darbo vietų kokybė: mažas darbo užmokestis, ne visada paisoma darbų saugos įstatymų reikalavimų, taip pat nepakankamai skatinamas naujų darbo vietų kūrimas, mažas darbo rinkos lankstumas, didelė nelegali darbo rinka ir darbo jėgos migracija. Nepakankamai plėtojami žmogiškieji ištekliai bei mokymosi visą gyvenimą galimybės, neadekvatus aktyvios darbo rinkos politikos finansavimas. Nevieninga ir fragmentiška užimtumo politika, nepakankama užimtumo politikos, socialinio draudimo ir socialinės paramos sanglauda. Socialinio draudimo išmokos, pirmiausia pensijos, pernelyg mažos, socialinės paramos sistema nepakankamai orientuota į žmogų, neaprepia marginalinių socialinės atskirties grupių, silpna valstybės parama apsirūpinant būstu, padidėjusi socialinė ir regioninė diferenciacija. (Žin., 2002, Nr. 60-2424).

1.2.2. Socialinės politikos modeliavimas

XX a. amžiaus pabaiga ir šio amžiaus pradžia yra siejami su viešojo administravimo bei „gerovės valstybės“ reformomis, siekiant užtikrinti administracinės ir socialinės piliečių veiklos efektyvumą. Pokomunistinėse valstybėse buvo atmestas sovietinis socialinės politikos modelis ir iki šiol ieškoma optimalaus socialinės politikos modelio, atitinkančio šio laikotarpio poreikius. Vakarų

valstybėse taip pat stengiamasi reformuoti socialines viešosios politikos kryptis, suteikiant joms daugiau dinamiškumo, vis labiau įtraukiant piliečius į socialinių problemų sprendimą. (Smalskys, 2005)

Socialinės politikos pokyčiai ir jos vertinimas per pastaruosius 30 metų Vakarų pasaulyje labai keitėsi. Socialinė politika Vakarų šalyse iki aštuntojo dešimtmečio pabaigos buvo suprantama kaip socialinių išmokų ir pašalpų sistema. Tokia padėtis daugelį socialinės politikos dalyvių pilnai tenkino, nes socialinės išmokos buvo didelės ir beveik kiekvienais metais augo, dėl pastoviai gerėjančio ekonomikos klimato. (Guogis, 2005).

Vienas žymiausių gerovės valstybės teoretikų Esping-Andersen (1990) klasifikavo gerovės valstybės modelius:

1) socialdemokratinę gerovės valstybę, besiremiančią universaliu-instituciniu socialinės politikos modeliu, kuriam svarbiausias buvo socialinės pilietybės teisės principas. Socialdemokratinis modelis pasižymi aukštu dekomodifikacijos laipsniu, pirmumą teikia valstybei – būtent ji čia prisiima didžiausią atsakomybę už kiekvieno piliečio socialinę gerovę. Socialdemokratinis režimas garantuoja teisę į socialinį aprūpinimą, neatsižvelgiant į piliečio atliekamą darbą (Kabašinskaitė, 2006). Tačiau Socialinės globos sistema, apėmusi praktiškai visas žmogaus gyvenimo sritis ir sukurianti gerovę buityje ligų ir senatvės atvejais, mažinama šeimos kaip pagrindinės globos institucijos vaidmuo. Be to, manoma, kad tokia situacija silpnina motyvaciją kurti šeimą ir gimdyti vaikus ir taip prisideda prie visuomenės senėjimo proceso. (Gołinowska, 2000)

Švedų tauta susitelkimo būdu sukūrė unikalią visuomenę – socialdemokratinę gerovės valstybę, kuri dažnai vadinama utopine. Šūkis „Švedija – tautos namai“ ilgainiui tapo valstybės tikslu bei politiniu prioritetu. Ir šiandien švedai savo valstybę vadina „savo namais“, „valstybe, kuri rūpinasi savo piliečiais nuo lopšio iki kapo“. Tai visuomenė, kurioje vyrauja lygybė, o silpniausių grupių gynimas/globa yra prioritetas. Švedija sugebėjo suderinti kapitalizmą su socializmu bei paimti, kas geriausia iš abiejų. Tai jai pavyko padaryti vykdant visiško užimtumo, pajamų perskirstymo, ekonomikos modernizavimo bei verslumo skatinimo politiką. Siekiant visiško užimtumo, švietimas tampa prioritetine sritimi. Švietimas Švedijoje yra nemokamas ir prieinamas kiekvienam, norinčiam siekti žinių. Švedijoje piliečiai sutinka mokėti didesnius mokesčius, nes jie žino, kad valstybė jiems garantuos ekonominę saugumą ištikus socialinei rizikai. Žmonės, gyvenantys Švedijoje, neturi jaudintis dėl savo ekonominės situacijos, kai jie pasensta, gimdo vaikus, serga ar praranda gebėjimą dirbti“ – tai Švedijos vyriausybės ir jos vykdomos šiandienės gerovės politikos tikslas. Ar šis tikslas pasiektas, turbūt nesunku atsakyti į šį klausimą pažvelgus į Švedijos socialinius ekonominius rodiklius. (Aidukaitė, 2010)

2) konservatyvią - korporatyvinę gerovės valstybę, besiremiančią „bismarkiniu“ socialinės politikos modeliu, kuriam svarbiausias buvo darbo rinkos teisės principas. Laikomasi nuostatos, jog socialinė politika yra esminis ekonominės tvarkos elementas, padedantis kelti darbo našumą, skatinti darbuotojus kelti kvalifikacijas, siekti socialinio stabilumo ir pusiausvyros tarp darbo ir kapitalo.

3) liberalią gerovės valstybę, besiremiančią marginalin“iu-likutiniu gerovės modeliu, kuriam svarbiausias buvo rinkos principas. Liberaliojo modelio valstybėse socialinė pagalba yra minimali, valstybė globoja ir griežtai kontroliuoja tik tuos gyventojų sluoksnius kurie negali savimi pasirūpinti. Teikiamos pašalpos paprastai yra nedidelės ir stigmatizuojančios. (pvz.: D.Britanija, Airija, Italija, Ispanija, Graikija)

Nagrinėjant dabartinio laikotarpio Vakarų Europos socialinę politiką, būtina pripažinti, kad tradicinės Visuotinės Gerovės Valstybės Vakaruose sunkiai atlaiko globalizacijos, liberalizacijos ir privatizavimo įtaką, o atskiri tradiciniai Gerovės valstybių bruožai turi tendenciją silpnėti. Globalizacija paprastai šalis veikia skirtingai. Ji sudaro sąlygas glokalizacijai, kuri įkalina ir apriboja dideles gyventojų mases dėl amžiaus sveikatos, pajamų stygiaus. Todėl yra būtina vykdyti „aktyvią socialinę politiką“, įgyvendinti reformas socialinės globos srityje, tarptautinės konkurencijos paaštrėjimas privers mažinti mokesčius, reformuoti bedarbių pašalpų sistemą bei socialinės saugos sistemas. (Smalskys 2005)

Aktyvi socialinė politika ir socialinė reintegracija yra kertiniai šiuolaikinio socialinio modelio elementai, dabar jau pripažinti visose Europos šalyse. (Guogis, 2005)

Pasak Guogio (2006) aiškinantis socialinės politikos modelių klausimus Europoje Vakarų šalims atstovaujančius kritikus visada trikdė Rytų Europos, taip pat ir Lietuvos, papildomų specialiųjų išmokų problema. Rytų Europoje taip pat ir Lietuvoje nematyti tokių socialinių jėgų ir politinių partijų, kurios iš tikro norėtų šiose šalyse formuoti tokį institucinį socialdemokratinį modelį, koks yra Skandinavijos šalyse.

Europos Sąjunga iš esmės palaiko už kontinentinės Vakarų Europos korporatyvinį-bismarkinį modelį, kuris remiasi darbo rinkos dalyvių, kaip įmokų mokėtojų, modeliu. Šis modelis savo socialiniais aspektais lenkia liberalųjį – marginalinį anglosaksiškųjų šalių modelį, tačiau atsilieka nuo universalios institucio Šiaurės šalių modelio. Dabartinės ekonominė ir finansinė krizė visame pasaulyje turi priversti pasaulio didžiuosius ir mažuosius žaidėjus suprasti, kad globalus kapitalizmo puolimas turi savo ribas ir gali šalis atblokti daugelį metų atgal, jeigu nebus perkainotos vertybės ir nebus iš esmės pasirūpinta socialiniais aspektais. (Guogis, 2009)

Kalbant apie gerovės valstybės tipus reikia pasakyti ir tai, kad šiuo metu didžiausių sunkumų patiria konservatyvaus tipo gerovės valstybės tokiose šalyse kaip Vokietija ar Prancūzija. Tiek liberalios gerovės valstybės, tiek, paradoksalu, plačiausios apimties socialdemokratinės gerovės

valstybės patiria gerokai mažiau problemų. Ypač patraukliai gali atrodyti skandinaviškojo tipo gerovės valstybių sėkmė: nepaisant globalizacijos, jos lieka vienos konkurencingiausių pasaulio ekonomikų. Tačiau abejotina, ar jos gali būti geras pavyzdys Lietuvai – socialdemokratinio tipo gerovės valstybės pernelyg remiasi savita istorine raida, kurią pakartoti šiuolaikinėmis sąlygomis beveik neįmanoma. Bent iš pirmo žingsnio artimiausias Lietuvai turėtų būti liberalusis gerovės valstybės modelis. (Maniokas, 2005)

Norint turėti labiau suvienodintą Europos gerovės modelį būtina pasiekti, kad politinė atsakomybė taptų tokio lygio, kad būtų užtikrintas tikras, o ne parodomasis politinis legitimumas. Įvertinus didelius skirtumus tarp šalių, galima suprasti, kad visos pastangos siekiant bendro Europos socialinio modelio sukeltų aštrius konfliktus šalių narių viduje, nes tose šalyse kurios pralaimėtų ideologinę diskursiją dėl socialinio modelio, reikėtų atlikti milžiniškus pertvarkymus, nuo kurių priklausytų milijonų dirbančiųjų ir išmokų gavėjų likimas. (Guogis, 2005)

Kaip teigia Kniežaitė (2011), Lietuvą galima vadinti pokomunistine gerovės valstybe. Jos socialinio draudimo programos yra gana didelės aprėpties, bet žemo lygio. Pensininkai gauna mažas pensijas, menkos ir kitos socialinės išmokos, tačiau kiekvienam prieinama sveikatos apsauga ir vidurinis švietimas.

Faktiškai nuo pat Lietuvos valstybės atstatymo pradžios buvo pasirinktas konservatyvus– korporatyvinis gerovės kūrimo modelis, kuris rėmėsi „bismarkiniais“ priklausomybės nuo darbo rinkos principais, kurie reiškė padidintą buvusio darbo užmokesčio ir darbo stažo reikšmę siekiant socialinių išmokų ir socialinių paslaugų. Galima teigti, kad Lietuvos socialinės politikos modelis, pradžioje pasižymėjęs korporatyvinio modelio bruožais, palaipsniui perėjo į liberalųjį, marginalinį modelį. Atkūrus nepriklausomybę Lietuvos Respublikos socialinė politika buvo vykdoma dviem pagrindinėmis kryptimis: socialinės apsaugos ir darbo politikos formavimas ir įgyvendinimas. Tačiau Lietuvos administracinėje praktikoje vis dar pasižymėjo ir sovietinis palikimas – Lietuvos socialinės apsaugos viena iš dalių – specialiųjų, papildomų išmokų sistema, kuri protegavo atskiras, su valdžia susijusias socialines grupes. (Guogis, 2011)

1.2.3. Socialinės apsaugos sistema

Pasak Vyšniauskienės (1999), žmonės, kurių padėtis visuomenėje nevienoda nuo pat gimimo, turi skirtingas gyvenimo perspektyvas, iš dalies nulemtas politinės sistemos ir ekonominių bei socialinių aplinkybių. Sakykim, būdami laisvi, racionalūs ir išsiugdę teisingumo jausmą, žmonės turėtų nustatyti visuomenės, kurioje jie gyvens, principus nežinodami, kuriai klasei, kultūrinei terpei jie priklausys, t.y. nebūdami pranašesni už kitus. Jie tikrai vadovausis teisingumu, o ne naudosis principais.

Socialinė apsauga, kaip valstybinė politikos priemonė, raidos atžvilgiu yra dar visai nesenas reiškinys, gyvuojantis ne daugiau kaip vieną šimtmetį. Moksliniai socialinės apsaugos pagrindai buvo pradėti kurti dar vėliau, nes šios srities mokslas ir mokymas vis dar neturi galutinai suformuluotų ir visuotinai priimtų terminų bei sąvokų. Vis dar trūksta išsamumo, nėra suvienodinti galimų rizikos faktorių ir jiems sumažinti bei eliminuoti būtinų priemonių pavadinimai. (Schulte-Mimberg, Angele ir kt., 1998)

Socialinės apsaugos sistema – tai valstybės nustatytų socialinių ekonominių priemonių visuma, teikianti gyvenimui reikalingų lėšų ir paslaugų šalies gyventojams, kurie negali dėl įstatymų numatytų priežasčių apsirūpinti iš darbo. Pagrindinė daugelio šalių socialinės apsaugos dalis – socialinis draudimas. Yra įteisintos šios tradicinės socialinio draudimo rūšys: pensijų (senatvės, neįgalumo, našlių ir našlaičių), ligos, motinystės (tėvystės), sveikatos, nedarbo ir draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe. (Guogis, 2007)

Valstybinio socialinio draudimo sistemos pagrindai buvo padėti 1991 m. ir iki 2002 m. vidurio rėmėsi 1994–1995 m. pensijų reformos principais. Nors valdžia deklaravo socialinės apsaugos universalumo ir solidarumo principus, tačiau jie buvo įgyvendinami tik iš dalies. Socialinį draudimą Lietuvoje administruoja Valstybinis socialinio draudimo fondas – SODRA (kuris nuo 1999 m. gegužės tapo pavaldus Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai), socialine parama rūpinosi Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei savivaldybės.

Pagrindines teises į socialinę apsaugą ir darbą numato 1992 m. Lietuvos Respublikos Konstitucija. 52 straipsnyje pasakyta, kad „Valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais.“ 48 straipsnis nustato, kad „[...] kiekvienas žmogus turi gauti teisingą apmokėjimą už darbą, [...] turi teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, [...] turi teisę gauti [...] socialinę apsaugą nedarbo atveju“. 39 straipsnis numato socialinę paramą šeimoms: „Valstybė globoja šeimas, auginančias ir auklėjančias vaikus namuose, įstatymo nustatyta tvarka teikia joms paramą. Dirbančioms motinoms įstatymas numato mokamas atostogas iki gimdymo ir po jo, palankias darbo sąlygas ir kitas lengvatas.“

Yra pateikiama keletą apsaugos sistemų rūšių:

1. Apsaugos sistemos, kur socialinės politikos vystymasis yra pagrįstas privačios ekonomikos lemiama sprendimais. Šiuo atveju įstatymų leidėjai nustato tik pagrindines sąlygas, kuriomis labai nežymiai suvaržoma pasiūla ir paklausa besivadovaujančių rinkos subjektų veikimo laisvė. Tačiau smarkios kritikos nusipelno tokios sistemos dėl sparčiai didėjančių išlaidų arba dėl esminių trūkumų, trukdančių garantuoti socialinės apsaugos pagrindų funkcionavimą.

2. Apsaugos sistemos, kurios garantuoja kiekvienam gyventojui, nepriklausomai nuo jo padėties visuomenėje, pakankamą socialinę apsaugą. Tokioms sistemoms būdinga, kad jos remiasi

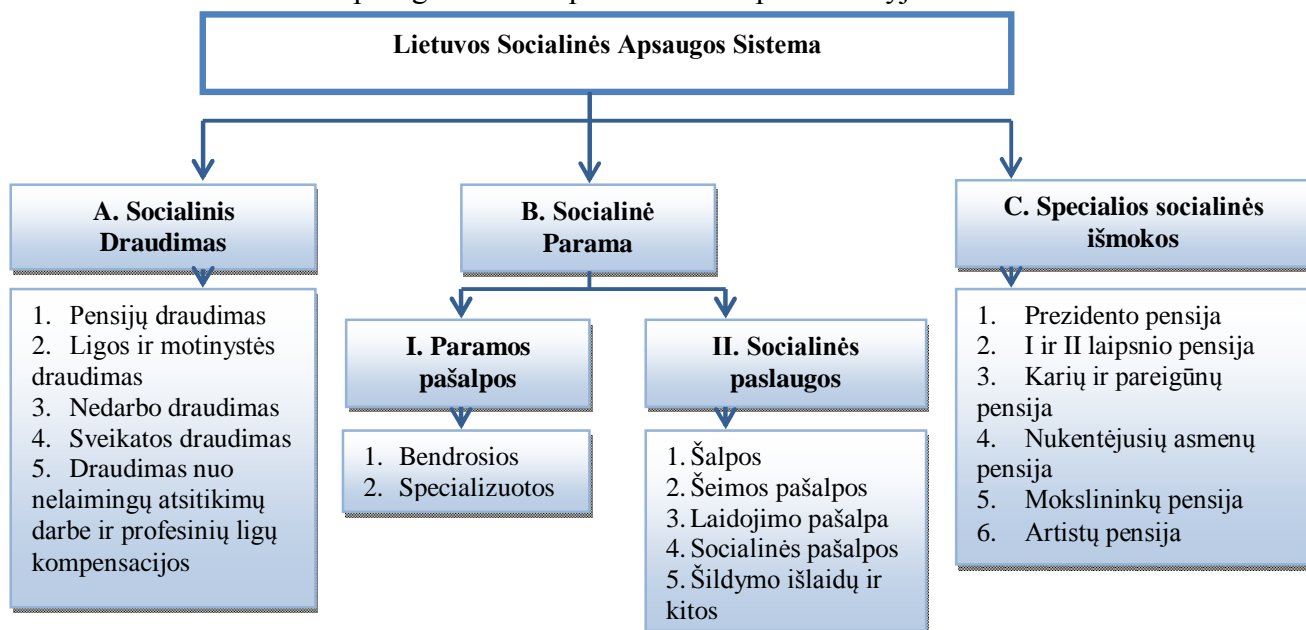
tik mokesčių mokėtojų lėšomis, o tai daro socialinę saugą didžiaja dalimi priklausomą nuo vykdomųjų institucijų. Šiuo atveju kritikuojama tai, kad socialinė apsauga priklausoma nuo sunkiai apibrėžiamų svarbos kriterijų, kurie taikomi priimant sprendimus dėl pirmaeilio ar antraeilio finansavimo.

3. Mišrios apsaugos sistemų formos, t.y. organiškai arba visiškai atsitiktinai siejami valstybiniai ir privačios ekonomikos elementai. Tokioms struktūroms priklauso visuomeniniu arba profesiniu pagrindu susikūrusios kooperacinės bendrovės ir daugelis kompleksinius sprendimus priimančių vietos savivaldos institucijų. (Schulte-Mimberg, Angele ir kt., 1998)

Socialinės apsaugos sistemą tvarko ir organizuoja – Socialinės Apsaugos ir Darbo Ministerija. Jos pagrindinė misija užtikrinti šeimos gerovę, visuomenės socialinį saugumą ir socialinę sanglaudą.

Lietuvos socialinės apsaugos sistema yra orientuota į išlaikytinių kūrimą, visuomenė nėra skatinama dirbti – tik būti išlaikytiniais, imti pašalpas bei švęsti. Tuo tarpu sėkmės pavyzdžiai įrodo, jog gerai gyventi ir uždirbti galima dirbant labai daug bei kokybiškai. Tokią nuomonę apie mūsų socialinės apsaugos sistemą išdėstė prezidentė Dalia Grybauskaitė (Samoškaitė, 2011).

Lietuvos socialinės apsaugos sistema pavaizduota 3 paveikslėlyje

3 pav. Lietuvos socialinės apsaugos sistema.

Sudaryta darbo autorės, remiantis šaltiniu: Medaiskis (1999-2000)

Socialinės apsaugos sistemą sudaro skirtingais finansavimo bei apsaugos teikimo principais besiremiančios dalys: socialinis draudimas ir socialinė parama.

Socialinis draudimas Lietuvoje finansuojamas darbdavių ir apdraustųjų įmokomis. Jos patenka į savarankišką, atskirtą nuo valstybės ir savivaldybių biudžetų, Valstybinio socialinio draudimo fondą. Darbo rinkos politikos priemonės, iš jų darbo rinkos profesinis mokymas, yra finansuojamos iš Užimtumo fondo, kuris yra formuojamas iš socialinio draudimo fondo lėšų.

Socialinė parama finansuojama iš valstybės ir savivaldybių lėšų, surenkamų iš bendrųjų mokesčių. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija yra parengusi socialinės paramos sistemos pertvarką, kurios priemonės šiuo metu yra derinamos su savivaldos institucijomis, suinteresuotomis grupėmis, ekspertais, visuomene. Svarbiausias šios pertvarkos siekis yra pereiti nuo vien tik socialinių pašalpų mokėjimo iki to, kad žmonėms būtų teikiama daugiau reikalingų socialinių paslaugų - sakė ministras D. Jankauskas.²

1.2.3.1. Socialinis draudimas

Socialinio aprūpinimo sistemai paprastai keliami dviejų rūšių tikslai: suteikti minimalų saugumą, kai asmuo netenka pajamų (senatvės, invalidumo, nedarbo atveju) ir/arba užtikrinti gyvenimo lygį, buvusį iki pajamų praradimo. Socialinis draudimas Lietuvoje deklaruoja abu šiuos tikslus, tačiau praktiškai nepasiekia nė vieno iš jų - mažiau uždirbę ir mažesnes įmokas mokėję žmonės iš "Sodros" išmokų negali pragyventi, o didesnes pajamas turėjusiems ir didesnes įmokas mokėjusiems žmonėms šios išmokos neužtikrina turėto gyvenimo lygio nebedirbant. Įmokos socialiniam draudimui yra sunki našta įmonėms bei dirbantiesiems, nes gerokai pakelia darbo jėgos kainą, mažina įmonių konkurencingumą tarptautinėse rinkose bei dirbančiųjų pajamas. Dėl didelių darbo kaštų stabdomas ir naujų darbo vietų kūrimas. Didelės socialinio draudimo įmokos viena iš priežasčių verslui laikytis šešėlyje, nesudarant darbo sutarčių ar deklaruojant ne visus mokamus atlyginimus.

Socialinis draudimas finansuojamas iš draudimo įmokų, o draudimo pagrindu teikiamos pagalbos apimtis priklauso nuo įmokų dydžio. Piniginės išmokos, kurios tam tikru laikotarpiu visiškai arba iš dalies turi būti mokamos vietoj atlyginimo, priklauso nuo apdraustojo asmens iki to momento sumokėtų įmokų dydžio. Apdraustieji asmenys privalo tam tikrą savo darbo pajamų dalį, kaip draudimo įmoką, pervesti į draudimo fondą. (Schulte-Mimberg, Angele ir kt., 1998)

Socialinį draudimą sudaro:

- Valstybinis socialinis pensijų draudimas; jis apima beveik visus šalies gyventojus: samdomi ar savarankiškai dirbantys asmenys moka socialinio draudimo įmokas, taip užsitikrindami senatvėje, invalidumo atveju ar netekus maitintojo, gauti pensijas. Teisę gauti valstybinio socialinio draudimo pensijas turi visi nuolatiniai Lietuvos gyventojai, kurie buvo privalomai draudžiami arba patys draudėsi savanoriškuoju socialiniu pensijų draudimu.³

Mokslinėje pensijų tematikos literatūroje vyrauja Pasaulio banko ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) darbai. Tiek Pasaulio banko, tiek EBPO autorių darbai yra ypač vertingi tuo, kad žvelgia į pensijų problemas laiko, geografijos ir tradicijos aspektu.

---

² LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacija. [interaktyvus], [žiūrėta 2010—05-14]. Prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/index.php?-473059584>

³ LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacija. [interaktyvus], [žiūrėta 2010—05-12]. Prieiga per internetą www.socmin.lt

Lietuvoje situacija gerokai skiriasi. Pensijų tema akademinuose tyrimuose yra labai jauna. Lietuvoje vargiai galima rasti akademinių darbų. Vyrauja arba statistiniai tiriamieji darbai, arba publicistikos žanro nuomonės, reaguojančios į atskiras pensijų sistemos aktualijas (pvz., „Sodros“ deficitą) bei politikų aptariamus sprendimus (pvz., pensinio amžiaus didinimą, pensijų leidžiamąją normą, indeksavimą, išmokų apribojimus ir pan.).

Mūsų šalyje pensijų tema plačiausiai ir giliausiai buvo išnagrinėta apie 2000 m., kai buvo rengiama ir vykdoma pensijų. Tuo metu, konsultuojant Pasaulio bankui, buvo parengta Pensijų reformos baltoji knyga, kurioje pagrįstas sprendimas tokią reformą daryti, apžvelgta kitų šalių patirtis, pateiktos Lietuvos pensijų sistemos prognozės nevykdant reformos ir vykdant skirtingo masto reformas. (Morkūnienė, 2000)

Išsamius pensijų sistemos vertinimus nuolat pateikia Lietuvos laisvosios rinkos institutas (LLRI). Jo darbai, be kita ko, išprovokuoja ir daugiausia viešu diskusijų šia tema.

Pagal šiuo metu galiojantį LR Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą (4 str.) skiriamos keturios pensijų rūšys:

1) senatvės pensijos; jos skiriamos ir mokamos asmenims, sulaukusiems senatvės pensijos amžiaus ir turintiems minimalų valstybinio socialinio draudimo stažą. Senatvės pensija susideda iš dviejų dalių: pagrindinės pensijos dalies ir papildomos pensijos dalies. Pagrindinė pensijos dalis yra lygi valstybinio socialinio draudimo bazinei pensijai. Papildoma pensijos dalis apskaičiuojama kiekvienam pensininkui individualiai, atsižvelgiant į jo socialinio draudimo stažą ir asmens draudžiamųjų pajamų koeficientą (Žin., 1994, Nr. 59-1153).

2) invalidumo pensijos; jos mokamos asmenims, kuriems Neįgalųjų socialinės integracijos įstatymo nustatyta tvarka nustatytas darbingumo lygis ir kurie pripažinti nedarbingais arba iš dalies darbingais, turintiems bent minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą. Invalidumo pensiją kaip ir senatvės pensiją sudaro pagrindinė ir papildoma dalys.

3) našlių ir našlaičių pensijos; jos skiriamos mirusiojo (arba nustatyta tvarka pripažinto mirusiu ar nežinia kur esančiu) asmens, drausto valstybinio socialinio pensijų draudimu, sutuoktiniui bei vaikams (įvaikiams), jei miręs asmuo buvo įgijęs įstatymo reikalaujamą valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą valstybinei socialinio draudimo, netekto darbingumo arba senatvės pensijai gauti. Valstybinio socialinio draudimo našlių ir našlaičių pensijos dydis priklauso nuo mirusiojo sutuoktinio apskaičiuotos valstybinės socialinio draudimo pensijos. Kadangi valstybinio socialinio draudimo pensijos nėra paveldimos, o asmuo mokėjo įmokas, tam tikra jo indėlio dalis iš valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto po jo mirties yra skiriama jo sutuoktiniui ir nepilnamečiams vaikams.

Ši pensijų sistema sėkmingai veikia, kai ekonomika funkcionuoja stabiliai, kai pensininkų skaičius, lyginant su dirbančiųjų asmenų skaičiumi, yra nedidelis, gimstamumo rodiklis yra toks,

kad gyventojų skaičius nuolat atsistato, o gyventojų gyvenimo trukmė ženkliai nesikeičia. Indeksavimo būdu ši sistema gali būti gana gerai apsaugota nuo infliacijos.

Siekiant nustatyti didžiausias pensijų sistemos problemas Europos komisijos išleista Žalioji knyga, kuria siekiama nustatyti didžiausias pensijų sistemos problemas ir būdus kaip Europos Sąjunga galėtų paremti valstybių narių pastangas sukurti adekvačias ir tvarias pensijų sistemas. Šioje knygoje nesiūlomas joks idealus visoms šalims tinkantis pensijų sistemų modelis. Senėjant visuomenei mažės darbo jėgos potencialas, o taip pat mažės pensijinių fondų investicijų grąža. To pasekmė gali būti didesnės įmokos, mažesnės pensijų išmokos. Norint kad žmonės gautų tokio paties dydžio pensijas, jie turi dirbti daugiau ir ilgiau. Reikia pereiti nuo vienpakopių prie daugiapakopių sistemų.

Šiuo metu beveik 60 mln. Europos gyventojų naudojami fiksuotų įmokų sistemų modeliu. Kurią finansuojantys subjektai nepatiria jokios finansinės rizikos, o dalyviai linkę ilgiau likti darbo rinkoje, tačiau šios sistemos trūkumas yra tas, jog rizika perkeliama ant sistemos dalyvių. Norint šią riziką padalyti reiktų naudoti mišrius modelius. Kai rizika dalijama tarp finansuojamų subjektų, darbuotojų ir pensininkų (Žalioji knyga, 2010).

- Ligos, motinystės draudimas; jis yra mokamas jai asmuo turi ne trumpesnę kaip 3 mėnesių per paskutinius 12 mėnesių arba ne trumpesnę kaip 6 mėnesių per paskutinius 24 mėnesius ligos ir motinystės socialinio draudimo stažą. Tam, kad būtų tiksliai žinoma, nuo kurios dienos mokėti, turi būti išduotas gydytojo lapelis. Susirgus, pirmas 2 susirgimo dienas apmoka darbdavys, o nuo trečios dienos moka Sodra. Tačiau mokama ne ilgiau kaip 90 kalendorinių dienų per kalendorinius metus. Teisė gauti motinystės (tėvystės) pašalpą, nėštumo ir gimdymo atostogų laikotarpiu apdrausti asmenys, kuriems suteiktos nėštumo ir gimdymo atostogos, jeigu jie iki pirmosios nėštumo ir gimdymo atostogų dienos turi ne trumpesnę kaip 12 mėnesių per paskutinius 24 mėnesius ligos ir motinystės socialinio draudimo stažas (Žin., 2000, Nr. IX-110). Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetas siūlo naują motinystės pašalpų mokėjimo tvarką. Nuo 2011 metų liepos siūloma motinystės pašalpą mokėti tik vienerius, o ne dvejus metus, bet 100 proc. gauto darbo užmokesčio dydžio. Motinystės pašalpos bus apskaičiuojamos atsižvelgiant į dvigubai ilgesnę negu dabar - 24 mėnesių - darbo užmokestį.

- Nedarbo draudimas; juo draudžiami asmenys, Nedarbo draudimo išmoka skiriama nuo aštuntos po įsiregistravimo teritorinėje darbo biržoje dienos ir apskaičiuojama kaip pastovios ir kintamos dalių suma (Žin., 2004, Nr. 4-26).

- Sveikatos draudimas, jo tikslas – padengti gydymo išlaidas. Sveikatos draudimas yra privalomasis ir savanoriškas. Privalomai sveikatos draudimu draudžiami visi gyventojai, nes gydyti reikia kiekvieną – nuo kūdikio iki senelio. Jeigu asmuo nemoka įmokų – už gydymą ligos atveju arba tiesiog prireikus medicinos pagalbos teks mokėti pačiam (Žin., 1996, Nr. 55-1287).

- Draudimas nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų; šis draudimas išliko dar iš tarybinių laikų. Tai darbo metu padarytos žalos atlyginimas. Už šį draudimą darbdaviai moka įmokas (šiai dienai į šio draudimo fondą darbdaviai perveda 1% nuo darbuotojams priskaičiuoto darbo užmokesčio). Draudimo vykdytojas turi nustatyti skirtingiems darbdaviams skirtingas įmokas, kas turėtų skatinti darbdavius pasirūpinti darbų sauga (Žin., 1999, Nr. 110-3207).

1.2.3.2. Socialinė parama

Lietuvoje socialine parama vadinama socialinės apsaugos dalis, kuri finansuojama valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšomis. Tuo ji skiriasi nuo socialinio draudimo sistemos, finansuojamos įmokomis. Taigi, socialinė parama Lietuvoje traktuojama labai plačiai, ji apima ne tik pinigines, tame tarpe kategorines išmokas, bet ir socialines paslaugas. Pagal Vakarų Europos šalyse susiklosčiusią tradiciją, daugelyje šalių socialinei paramai priskiriamos tik išmokos neturtingiems asmenims, skiriamos įvertinus pretendento pajamas ir turtą.

Socialinės apsaugos terminų žodyne nurodoma, kad socialinė parama – tai pagalba, teikiama pinigais arba natūra asmenims, kurie neturi išteklių būtiniems poreikiams patenkinti. Socialinės paramos tikslas – padėti tenkinti būtiniausius poreikius toms šeimoms (asmenims), kurių darbo, socialinio draudimo ir kitos pajamos dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių, yra nepakankamos, kad jos galėtų pasirūpinti savimi.

Valstybinė socialinė parama teikiama įvairiais būdais, skiriasi ir jos tikslai. Socialinę paramą sudaro piniginė parama ir socialinės paslaugos.

1) Piniginė parama šeimai daugiausiai teikiama pašalpomis arba kompensuojant tam tikras išlaidas. Lietuvoje piniginės socialinės paramos šeimoms ir vaikams sistemą sudaro parama, skiriama arba nepriklausomai nuo šeimos turto ir pajamų, arba įvertinus jų pajamas (žr. 3 priedą). Tai: pašalpos šeimoms, auginančioms vaikus; pašalpos likusiems be tėvų globos (rūpybos) vaikams; socialinė pašalpa; šildymo išlaidų ir išlaidų šaltam ir karštam vandeniui kompensacijos; nemokamas mokinių maitinimas mokyklose; laidojimo pašalpa.⁴

2) Socialinės paslaugos – tai pagalbos asmenims suteikimas įvairiomis nepiniginėmis formomis, pvz., globos, nakvynės namų paslaugos, paslaugos namuose ir kt. Socialinių paslaugų tikslai yra grąžinti žmogaus gebėjimą pasirūpinti savimi ir integruotis visuomenėje, sudarant žmogaus orumą nežeminančias gyvenimo sąlygas, kai pats žmogus to nepajėgia padaryti. Jos skirtos įvairaus amžiaus ir įvairių socialinių grupių žmonėms.⁵

Socialinės paramos mokestinės lėšos atsiranda dėl visų kitų (išskyrus „Sodros“ mokestį) mokesčių, pvz., akcizo, pridėtinės vertės, pajamų ir kitų, daugiau kaip 20 mokesčių rūšių, yra administruojamos Valstybinės mokesčių inspekcijos ir pervedamos į nacionalinį (Valstybinį)

⁴ *Pranešimas apie Lietuvos socialinės apsaugos sistemą*. Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2003.

⁵ *Socialinis pranešimas*. Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2000 m.

Lietuvos biudžetą, iš kur yra paskirstomos centralizuotai, regioniniu ir savivaldybių lygiu pagal socialinės paramos rūšis (Guogis, 2007)

Europos sąjungos komisija pateikia Europa 2020 strategija kurioje pateikiamas tikslas iki 2020 metų europiečių, gyvenančių žemiau nacionalinės skurdo ribos skaičių sumažinti 25% – 20 mln. mažiau žmonių būtų ant skurdo ribos (Nustatyta nacionalinė skurdo riba yra 60 % vidurinių disponuojamųjų pajamų valstybėse narėse). Tam pasiekti pateikiamas pavyzdinis „Europos kovos su skurdu planas“, kuris užtikrins socialinę ir teritorinę sanglaudą, kad visi galėtų pasinaudoti augimo ir naujų darbo vietų teikimais privalumais, o skurstantys ir socialiai atskirti asmenys galėtų gyventi oriai ir aktyviai dalyvauti visuomenėje. Pagal šį planą Europos Sąjungos lygmeniu komisija sieks: skatinti viešojo ir privataus sektoriaus dalyvių įsipareigojimą mažinti socialinę atskirtį, kurti ir įgyvendinti programas, kuriomis skatinamos pažeidžiamiausių grupių socialinės inovacijos, įvertinti socialinės apsaugos ir pensijų sistemų tinkamumą ir tvarumą, nustatyti būdus, kaip gerinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą. Tuo pačiu Nacionaliniu lygmeniu valstybės narės turės: skatinti bendrą kolektyvinę ir individualią atsakomybę kovojant su skurdu ir socialine atskirtimi; parengti ir įgyvendinti specialias priemones, skirtas konkrečių rizikos grupių problemoms spręsti; iki galo išnaudoti socialinės apsaugos ir pensijų sistemas, kad būtų užtikrintos remiamos pajamos ir galimybės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis.⁶ (pilną pavyzdinį planą žr. 4 priede)

1.2.3.3. Specialios socialinės išmokos

Lietuvoje egzistuoja ir papildomų, specialių išmokų sistema nukentėjusiems nuo okupacijų, nusipelnusiems asmenims, teisėjams, mokslininkams bei kitoms privileijuotoms grupėms, kurioms nenumatomas ryšys tarp teisės į išmokas ar paslaugas ir įmokų. Už Lietuvos socialinės apsaugos kokybę atsako Lietuvos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, „Sodra“, apskritys ir savivaldybės. „Sodros“, apskričių ir savivaldybių socialinės paramos skyrių darbo, paslaugų normatyvai ir daugelis kitų „norminančių“ dalykų priklauso nuo Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, nors iki 1999 metų „Sodra“, kaip organizacija, buvo formaliai nepriklausoma nuo ministerijos. Administraciniu požiūriu „Sodra“ ir toliau lieka pusiau valstybinė organizacija, nes jai kartu atstovauja valstybinės, profesinės sąjungos ir darbdavių organizacijos. (Guogis, 2007)

Specialios socialinės išmokos arba kitaip vadinamos Valstybinės pensijos mokamos prezidentams, nusipelnusiems valstybei kuriant bei plėtojant jos valstybingumą, ūkį, kultūrą, mokslą, meną ir sportą, ginant valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką; pasipriešinimo 1940-1990 metų okupacijoms dalyviams; motinoms, pagimdžiusioms (įvaikinusioms) ir išauginusioms iki 8 metų bei gerai išauklėjusioms septynis ir daugiau vaikų; asmenims, turintiems atitinkamą statusą – aukščiausiesiems valstybės pareigūnams, olimpinėms

---

⁶ 2020 m. *EUROPA Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija*. (2010). Briuselis

žaidynių čempionams ir prizininkams, parolimpinių žaidynių čempionams, olimpinių sporto šakų pasaulio čempionams, olimpinių kurčiųjų žaidynių čempionams, garbės donorams.⁷

Kaip matome, visas aukščiau aprašytas pensijas ir pašalpas sudėjus, susidaro labai didelė suma, kuri kiekvienais metais kaip iš valstybės biudžeto, taip ir iš Socialinio Draudimo fondo turi būti perskirstyta nurodytiems asmenims. Jų skirimo priežastys yra ne socialinės, o greičiau politinės.

1.2.4. Darbo rinkos politikos užtikrinimo sistema

Darbo rinkos politika yra užimtumo politikos dalis. O tuo pačiu ir socialinės politikos dalis.

Pasak Laužacko (1995) darbo rinka suprantama, kaip darbo vietų pasiūlos ir paklausos santykius ir jų sureguliuojimą. Visose darbo rinkose nuolat vyksta darbo pasiūlos konkurencija, dėl geresnio ir geriau apmokamo darbo.

Pasiekti visišką užimtumą yra vienas pagrindinių makroekonomikos politikos tikslų, tai yra bet kurios civilizuotos šalies ekonominės politikos tikslas. Tiesioginis, taip pat ir netiesioginis, valstybės poveikis darbo rinkos veikimui, kitaip tariant valstybės ekonomikos reguliavimas ir socialinių klausimų sprendimas, gali padėti padidinti šalies gyventojų užimtumo lygį (Jančiauskas, 2006).

Darbo rinka įgyvendina Lietuvos darbo birža (LDB) ir ji vykdoma dviem kryptimis:

- Aktyvia; jos paskirtis apsaugoti dirbančius gyventojus nuo nedarbo, sumažinti nedarbo lygį, sureguliuoti darbo jėgos ir darbo pasiūlos pusiausvyrą. Galima paminėti šias šalyje realizuojamas aktyvios darbo rinkos politikos priemonės: profesinis mokymas bei neformalus švietimas; įdarbinimas subsidijuojant; darbo įgūdžių įgijimo rėmimas; viešieji darbai; darbo vietų steigimo subsidijavimas; vietinių užimtumo iniciatyvų projektai; savarankiško užimtumo rėmimas; darbo rotacija. Lietuvoje įgyvendinamos aktyvios priemonės yra skirtos bedarbiams, o pirmenybę jose dalyvauti turi asmenys, turintys didžiausių sunkumų siekiant užimtumo. Prie darbo rinkoje papildomai remiamų asmenų grupių mūsų šalyje priskiriami neįgalieji; asmenys, baigę profesinės reabilitacijos programas; pradedantys darbo veiklą pagal įgytą specialybę ar profesiją; ilgalaikiai bedarbiai; vyresni kaip 50 metų darbingi asmenys; nėščiosios, asmenys, auginantys vaiką iki 8 metų arba neįgalų vaiką iki 18 metų; grįžusieji iš laisvės atėmimo vietų asmenys; asmenys iki įsiregistravimo teritorinėje darbo biržoje nedirbę 2 ir daugiau metų; asmenys, priklausomi nuo narkotinių, psichotropinių ir kitų psichiką veikiančių medžiagų, baigę psichologinės socialinės ir (ar) profesinės reabilitacijos programas; prekybos žmonėmis aukos, baigusios psichologinės socialinės ir (ar) profesinės reabilitacijos programas (Žin., 2006, Nr. 73-2762).

---

⁷ Pranešimas apie Lietuvos socialinės apsaugos sistemą. (2003). Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

- Pasyvia; ja valstybė nustatytomis priemonėmis reguliuoja kompensacinį mechanizmą garantuodama draudimą nuo nedarbo. Nedarbo pašalpos iš dalies kompensuoja pajamų netekimą nedarbo atveju, bet jų išmokėjimas turi griežtas išlygas, o išmokų dydis niekada nepasiekia turėtų pajamų lygio. Taigi, „nedarbas“ daugeliui asocijuojasi su individo ar šeimos finansiniais sunkumais. Nedirbant prarandama darbo patirtis.

Rakauskienė, (2006) nedarbo sąvoką apibūdina kaip būklę, kai visuminių išlaidų apimtis yra per maža, kad būtų galima pasiekti visiško užimtumo būseną, todėl tokiu atveju valstybė privalo taip pat papildyti privačias išlaidas, kad visuminės išlaidos (privačių ir valstybinių išlaidų suma) būtų pakankamos, siekiant užtikrinti visiško užimtumo būseną ekonomikoje.

Nedarbui didelį poveikį daro globalizacija, inovacijų ir žinių tobulėjimas, pramonės augimas, pagrįstas moksliniai tyrimais, nes šie veiksniai reikalauja darbo jėgos, turinčios daugiau sugebėjimų. Labiausiai nedarbas paliečia jaunimą, neturintį darbo patirties, pasenusius ir nepaklausių profesijų atstovus, nesugebančius dirbti naujose modernizuotose ūkio šakose bei asmenis be kvalifikacijos ir įgūdžių (Markauskienė, Nikitina, 2002).

Martinkaus, Sakalo, Savanevičienės (2006) išleistame leidinyje, akcentuojama, jog nedarbo lygis svyruoja priklausomai nuo šalies išsivystymo ir darbo rinkos socializacijos laipsnio, kuris pasireiškia vyriausybei ir profsąjungoms aktyviai reguliuojant darbo rinkos procesus. Nedarbo mažinimo priemonės galima suskirstyti į dvi pagrindines grupes: didinančias darbo pasiūlą ir didinančias darbo paklausą.

Darbo pasiūla gali būti padidinta:

1. *Tobulinant darbo rinkos paslaugas.* Kai kurie asmenys bedarbiais yra dėl to, kad neturi reikiamos informacijos apie laisvas darbo vietas. Todėl geresnis gyventojų informavimas apie įsidarbinimo galimybes, laisvų darbo vietų duomenų banko kaupimas kompiuteriuose gali padėti sumažinti tekamąjį ir struktūrinį nedarbą.

2. *Tobulinant deficitinių specialybių profesionalų paruošimą.* Naujos arba laisvos darbo vietos dažniausiai būna skirtos specialistams, t.y. darbuotojams tokių profesijų, kurių funkcijas gali atlikti tik nedaugelis. Tuo tarpu dauguma bedarbių yra nekvalifikuoti arba priskiriami prie bedarbių kategorijos iš prarandančių reikšmę ūkio šakų. Todėl vyriausybės parengtos mokymo programos, skirtos trūkstamų specialybių darbuotojų rengimui, padėtų bedarbiams greičiau įsidarbinti, produktyviau gyventi ir palengvintų vyriausybės išmokų bedarbiams našta.

3. *Koreguojant valstybės pagalbą bedarbiams.* Nedarbo pašalpos, išmokamos iš valstybės biudžeto, kompensuoja pajamų netekimą nedarbo atveju, apsaugo žmones nuo skurdo. Tačiau šios pašalpos turi neigiamos įtakos nedarbo lygiui – jos padidina savanorišką nedarbą ir pailgina darbo vietos ieškojimo trukmę. Dėl to kai kurie ekonomistai siūlo reformuoti nedarbo draudimo sistemą ir mokėti bedarbiams mažesnes pašalpas.

4. *Mažinant pajamų mokesťi.* Ši priklausomybė paprasta: pajamų mokesčio mažinimas tolygus realaus darbo užmokesčio didinimui, o aukštesnis darbo užmokestis, kitoms sąlygoms esant vienodoms, didina dirbti norinčių skaičių (Martinkus, Sakalas, Savanevičienė, 2000).

Priemonės, galinčios padidinti darbo paklausą:

1. *Vyriausybės ir profsąjungos įtaka, pristabdant struktūrinius kitimus ekonomikos augimo sąlygomis.* Profsąjungos sutartyse su darbdaviais dažnai numato privalomą darbuotojų sandymą nepaisant technologijos kitimų arba vyriausybė savo subsidijomis palaiko silpstančias ūkio šakas bei regionus. Visos ekonomikos požiūriu tokie veiksmai ilgainiui pasirodo esą neefektyvūs, bet tam tikrą laikotarpį jie turi svarbią socialinę reikšmę.

2. *Visuminis paklausos didinimas.* Nuosmukiai ir nedarbas dažnai sąlygojami nepakankamos visuminės paklausos, todėl vyriausybė didina paklausą, supirkdama prekes ir paslaugas iš privačių įmonių. Tai efektyvus BVP ir nedarbo reguliavimo būdas, tačiau jis turi pavojingą savybę – skatina kainų augimą (t.y. infliaciją).

3. *Papildomų darbo vietų kūrimas,* plėtojant smulkų verslą. Negalintys rasti darbo bedarbiai arba samdomieji darbuotojai, nepasitenkinantys vien darbo užmokesčio pajamomis ir turėdami mažą pradinį kapitalą, steigia smulkias įmones ir organizuoja nuosavą verslą. Tai tampa pagrindiniu nedarbo mažinimo šaltiniu.

4. *Darbo namuose plėtimas.* Šiam darbo paklausos didėjimo veiksmui palankias sąlygas sudaro masinis asmeninių kompiuterių naudojimas, tobulos komunikacijos priemonės tarp darbdavių ir darbuotojų, nors jie ir būtų toli vieni nuo kitų. Ši užimtumo forma ypač patogi moterims, pagyvenusio amžiaus žmonėms bei negalios ištiškiems asmenims. Rinkos ekonomikos sąlygomis, kai darbo jėgos pasiūla viršija paklausą, Lietuvos valstybė negali garantuoti visiško darbingų žmonių užimtumo (Martinkus, Žilinskas, 1997).

2020 m. Europos strategijoje vienas iš iškeltų prioritetų yra - integracinis augimas: didelio užimtumo ūkio, kuriame užtikrinta socialinė ir teritorinė sanglauda, skatinimas. Komisija pateikia pavyzdinę iniciatyvą, skirtą modernizuoti darbo rinkas ir žmonėms suteikti daugiau galių sudarant galimybes tobulinti įgūdžius bet kuriuo gyvenimo etapu, kad būtų didinamas darbo jėgos aktyvumas, darbo pasiūla labiau atitiktų paklausą, taip pat pasitelkiant darbo jėgos judumą. ES lygmeniu Komisija sieks: kovoti su nedarbu ir didinti užimtumo lygį, skatinti ir sudaryti geresnes sąlygas judumui ES viduje, skatinti glaudesnę darbo rinkos įstaigų ir įdarbinimo tarnybų bendradarbiavimą. Tuo pačiu nacionaliniu lygmeniu valstybės turės: sudaryti geresnes sąlygas keisti profesinę veiklą, mažinti darbo rinkos segmentaciją, stebėti mokesčių ir išmokų

reikšmingumą, skatinti naujas darbo formas, skatinti švietimo ir (arba) mokymo sektoriaus su darbo sektoriumi partnerystę (pilną pavyzdinį planą žr. 5 priede).⁸

Daugelis valstybių narių jau nusprendė didinti senatvės pensijos amžių, kurį sukakę darbuotojai įgytų teisę į visą pensiją valstybinėje sistemoje. Vis aiškiau suvokiama, kad tai – svarbus signalas darbuotojams ir darbdaviams, motyvuojantis juos ilgiau likti darbo rinkoje. Ne viena valstybė narė įrodė, kad perspektyvi politinė pensijų sistemų tvarumo stiprinimo galimybė – automatinis senatvės pensijos amžiaus koregavimas, didinant jį proporcingai ilgėjančiai gyvenimo trukmei. Tokį proporcingo koregavimo principą galima taikyti ir kitose srityse, o įsipareigojimas reguliariai peržiūrėti pensijų adekvatumą ir tvarumą galėtų būti alternatyvi arba papildoma priemonė, kuri užtikrintų tinkamą ir sklandų reagavimą į kintančias aplinkybes, kurias neretai būna sunku numatyti iš anksto (Žalioji knyga, 2010).

Lietuva taip pat kuria naują strategiją iki 2030 metų. Pagal šios strategijos projektą, numatytas sumanios ekonomikos prioritetas, kuriuo valstybė turi sukurti verslui palankią aplinką. Didelis dėmesys turi būti skiriamas verslumo skatinimui ir rėmimui, jo kūrimosi stadijoje. Formuoti palankesnę įėjimo į rinką reglamentavimą. Sukurti jaunimo įtraukimo į verslą ir inovacijų kūrimą sistemą.⁹

---

⁸ 2020 m. *EUROPA Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija*. (2010). Briuselis

⁹ *Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ projektas*. (2011). Vilnius

2. SOCIALINĖ POLITIKA TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE

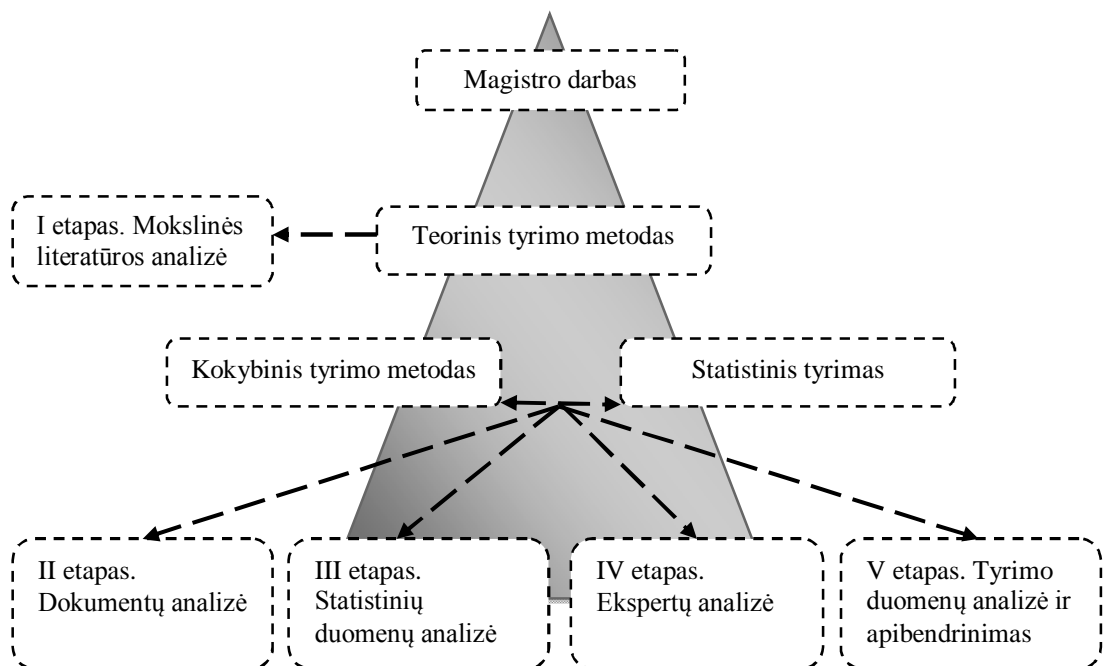
Šioje dalyje pateikiama tyrimo metodologija, atliktas kokybinis ir statistinis tyrimas, kurį apima Europos Sąjungos ir Tauragės dokumentų analizė. Sisteminiams statistiniams duomenims ir ekspertų nuostatos, bei pateikiami šio darbo strateginiai prioritetai.

2.1. TYRIMO METODIKA

Statistinis tyrimas buvo remtas Europos Sąjungos šalių, Lietuvos ir Tauragės rajono socialinės būklės analize, Ekspertinis tyrimas buvo atliktas su valstybinių ir savivaldybių institucijų darbuotojais, kurie pagal savo pareigas tiesiogiai atsakingi už socialinės politikos įgyvendinimą šalyje. Ekspertų apklausoje dalyvavo atstovai iš tokių institucijų: Tauragės rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus, Tauragės teritorinės darbo biržos, VSDFV Tauragės teritorinio skyriaus. Ekspertų apklausa atlikta su institucijų specialistais, suinteresuotais socialinės ir darbo apsaugos gerinimu.

2.1.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo metodologija grindžiama užsienio ir Lietuvos mokslininkų teorinėmis koncepcijomis. Savivaldybės socialinės politikos strateginių prioritetų tobulinimo tyrimas grindžiamas kokybinio ir statistinio tyrimo metodais. Magistro darbo tyrimas vyko 5 pagrindiniais etapais (žr. pav. 4). Prieduose pateikti magistro darbo operacionalizacijos schema (žr. 2 priedą).

4 pav. Tyrimo eigos schema
Sudaryta darbo autorės

Teorinį tyrimą sudaro šie poskyriai, kuriuose nagrinėjami:

- Strateginio valdymo procesų teorinėje dalyje nagrinėjamos mokslinės publikacijos, kurios remiasi Vasile, Iancu (2009); Кадыров, (2000); David (2003), Киселева, (2006), Staponkienės, (2004), Arimavičiūtės, (2005), Vasiliausko, (2007), Boso, (2004) ir kt.,
- Viešojo sektoriaus strateginio valdymo specifiškumo dalyje remiamasi: Rainey, Bozeman, (2000); Boyne, Walker, (2010), Bosas, (2004), Arimavičiūtė, (2005), Stapokienė, (2004) ir kt.
- Socialinės politikos koncepcija, kuris remiasi Walzer, (1998), Smalsys, (2005), , 2007-2010 Sanglaudos skatinimo veiksmų programa ir kt.
- Socialinės politikos modeliavimas, pagal Gołinowska, (2000), Kniežaitė, (2010), Aidukaitė, (2010), Smalskys, (2005), Guogis, (2005; 2006; 2009) ir kt.
- Socialinės apsaugos sistemos teorinė analizė, kuri remiasi Schulte-Mimberg, Wolfgang ir kt. (1998), Morkūnienė, (2000), Guogis, (2007), Medaiskis, (1999-2000) ir kt.
- Darbo rinkos politikos užtikrinimo sistema remiasi: Laužacko, (1995), Jančiausko, (2006), Rakauskienė, (2006), Markauskienė, Nikitina, (2002), Martinkus, Sakalas, Savanevičienė, (2000), Martinkus, Žilinskas (1997), Užimtumo rėmimo įstatymu (2006), Europa 2020 strategija ir kt.

Dokumentų analizės teorinė dalis remiasi:

- Strateginio planavimo viešojo administravimo institucijose teisinis reglamentavimas remiasi: strateginio planavimo metodika (2002), regionų plėtros planų rengimo ir atnaujinimo metodika (2002), Valstybės ilgalaikės raidos strategija.
- Pagrindiniais dokumentai kuriais remiantis formuojami savivaldybės strateginiai prioritetai t.y. regioninės plėtros įstatymas, strateginio planavimo metodika, valstybės ilgalaikės raidos strategija, Nacionaline darnaus vystymosi strategija, LR bendruoju planu ir kt. dok. Taip pat remiasi Kalvaitis, (2007), Melnikas, (2002).
- Socialinės apsaugos sistemos teisinė analizė, remiasi: LR Konstitucija (1992), LR Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas (1994), LR Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas (2000), LR Nedarbo socialinio draudimo įstatymas (2003), LR Sveikatos draudimo įstatymas (1996), LR nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas (1999), Žalioji knyga (2010), Europa 2020 strategija ir kt.

Kokybinį magistro darbo tyrimą sudaro ekspertų nuostatų analizė, kuri leido išanalizuoti apie socialinės apsaugos sistemos valdymo tinkamumą. Statistinių duomenų analizėje pateikiami Lietuvos, Europos Sąjungos ir Tauragės rajono 2008-2010 statistiniai duomenys apie demografinę, ekonominę ir socialinę būklę, kuri leido įvertinti socialinės politikos esamą padėtį ir veiklos tobulinimo kryptis.

- Europos Sąjungos demografinės bei socialinės situacijos analizė atlikta remiantis Europos statistikos departamento teikiamais duomenimis, Lietuvos demografijos metraščiu (2009), Lietuvos Statistikos departamento duomenimis, Lietuva Europoje (2009), Eurostat Yearbook (2009) ir kt.

- Lietuvos demografinės, socialinės situacijos analizė atlikta pagal Lietuvos Respublikos Statistikos departamento duomenimis, darbo biržos, socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Žaliosios knygos, demografinio metraščio, socialinių pranešimų 2008-2009, Sodros ataskaitų duomenis.

- Tauragės rajono savivaldybės analizė atlikta. Tauragės darbo biržos veiklos ataskaita (2009), Tauragės rajono strateginiu plėtros planu 2008-2013 m., Tauragės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2010 metų veiklos ataskaita, Tauragės rajono savivaldybės 2008-2010 biudžetais.

2.1.2. Tyrimo eiga

Socialinės politikos Tauragės rajono savivaldybės strateginių prioritetų analizei atlikti pritaikyti tokie tyrimo metodai:

- *Mokslinės literatūros analizė.* Analizuojant mokslinę literatūrą pasirinktu tyrimo aspektu, buvo nagrinėjama: strateginio valdymo procesai, viešojo sektoriaus strateginio valdymo specifiškumas, pagrindinių strateginio planavimo viešojo administravimo institucijose dokumentų analizė, socialinė politika ir jos modeliavimas, socialinės apsaugos sistema, darbo politikos koncepcija.

- *Dokumentų analizė.* Buvo analizuojami LR bei tarptautinės strategijos, įvairios programos, įstatymai ir kiti dokumentai, kuriuose pateikiami statistiniai duomenys bei kitokia informacija apie socialinės apsaugos užtikrinimą gyventojams. Taip pat pasitelkti įvairūs neoficialūs dokumentai, pvz., žiniasklaidos priemonės, jei tik jie pateikia tyrimui tinkamos informacijos.

- *Statistinė duomenų analizė.* Surinktiems statistiniams duomenims pritaikius analizės metodą identifikuotos socialinės apsaugos sistemos problemos. Analizėje panaudoti Europos statistikos departamento, Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos surinkti duomenys, apibūdinantys 2008 – 2011 m. demografinę, ekonominę, socialinę situaciją Europoje, Lietuvoje bei Tauragės rajone.

- *Ekspertų apklausa,* kurios tikslas buvo pagilinti žinias apie socialinės ir darbo apsaugos sistemos problemas bei ateities numatymus. Apklausai panaudotas interviu su savivaldybių institucijų darbuotojais, kurie pagal savo pareigas tiesiogiai atsakingi už socialinės apsaugos įgyvendinimą apskrityje. Surinkti duomenys apdoroti ir išanalizuoti, apibendrinti rezultatai, pateikiamos išvados bei rekomendacijos.

2.1.3. Tyrimo geografija

Interviu - vienas iš efektyviausių kokybinio tyrimo metodų. Reikiamos žodinės informacijos gaunama tiesioginiu kryptingu interviu su respondentu metu. Apklausoje dalyvavo 5 savivaldybių institucijų darbuotojai, kurie pagal savo pareigas tiesiogiai atsakingi už socialinės apsaugos įgyvendinimą apskrityje. Jie buvo iš tokių institucijų: Tauragės teritorinės darbo biržos, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (VSDFV) Tauragės teritorinio skyriaus specialistais. Visi ekspertai turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą.

Respondentų sociodemografinė charakteristika liudija, kad socialinės ir darbo apsaugos tarnybose dirba pakankamą patirtį turintys specialistai. Pateikti duomenys liudija, jog didžioji dalis respondentų profesinį pasirengimą įgijo seniai, visų ekspertų darbo patirtis siekia daugiau negu 5 metus.

2.1.4. Ekspertinio tyrimo etika ir ekspertų imties charakteristika

Siekiant nepažeisti socialinių tyrimų etikos ekspertai buvo supažindinti su darbo turiniu, buvo laiduota galimybė susipažinti su tyrimo ataskaita. Taip pat buvo garantuota jog niekas negalės nustatyti atsakiusiojo tapatybės, o ekspertų atsakymai nebus skelbiami pavieniui (skelbiami bus tik apibendrinti duomenys).

Ekspertams sutikus dalyvauti tyrime, susitikimo data bei laikas buvo suderintas individualiai, atsižvelgiant į kiekvieno iš jų užimtumą. Tyrimui ekspertai buvo parinkti tik tie, kurie turi pakankamai informacijos socialinės politikos tobulinimo strateginiams prioritetams Tauragės rajono savivaldybėje pagrįsti.

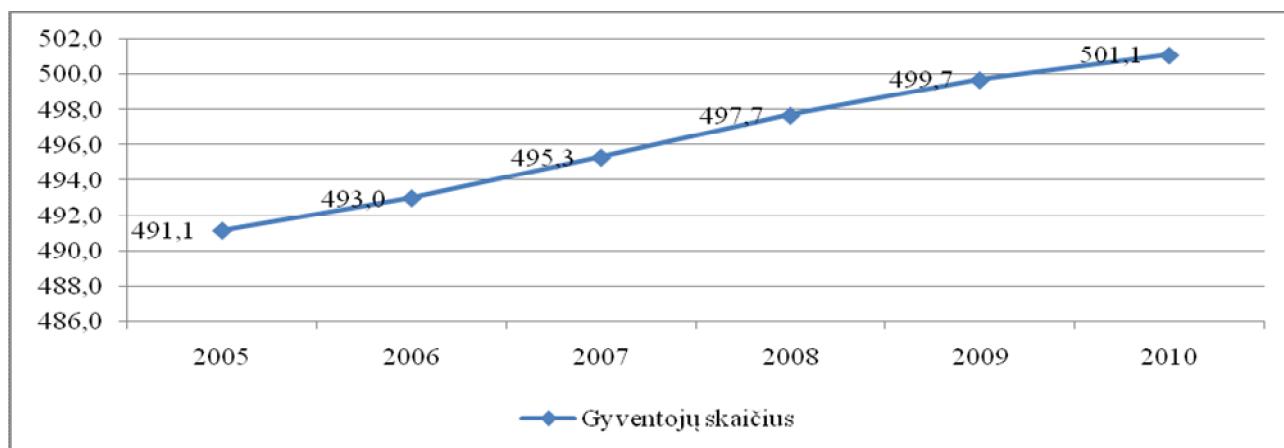
Atliktas interviu su penkiais ekspertais: Tauragės rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus vyriausioji specialistas (toliau E1), Tauragės teritorinės darbo biržos užimtumo rėmimo skyriaus vedėjo pavaduotoja (toliau E2), VSDFV Tauragės teritorinio skyriaus vyriausioji specialistė pensijoms (toliau E3), VSDFV Tauragės teritorinio skyriaus specialistė pašalpoms (toliau E4), VSDFV Tauragės teritorinio skyriaus specialistė įmokų ir apdraustųjų apskaitai (toliau E5). Visi interviu dalyvavę specialistai turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą.

Respondentų sociodemografinė charakteristika rodo, jog su socialine politika susijusiose įstaigose dirba pakankamą patirtį turintys specialistai. Apklausti ekspertai turi penkių ir daugiau metų patirtį.

2.2. SOCIALINĖS POLITIKOS SITUACIJOS ANALIZĖ

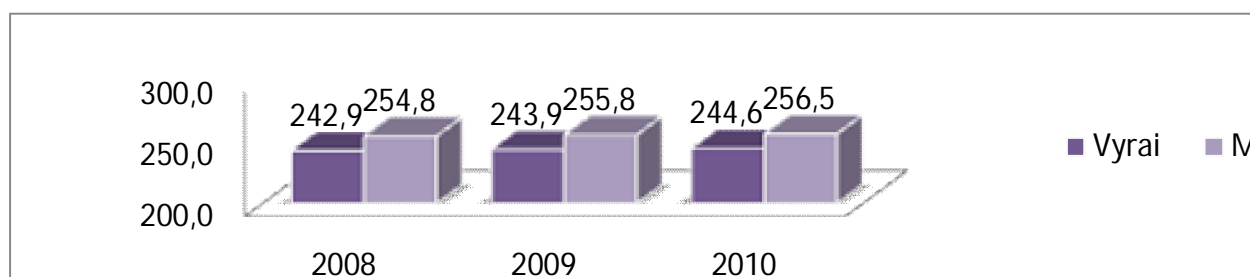
2.2.1. Demografinė, ekonominė, socialinė padėtis Europos Sąjungoje

5 paveiksle matyti, jog 2010 metų pradžioje Europos Sąjungos valstybės narėse iš viso gyveno 501,1 mln. gyventojų. Tai yra 1,4 mln. daugiau negu 2009 metais. Nuo 2005 metų gyventojų skaičius Europos Sąjungoje padidėjo 2%. 2010 metų pradžioje Lietuva buvo 21 pagal gyventojų skaičių valstybė Europos Sąjungoje. Mažesnės už Lietuvą buvo: Latvija, Slovėnija, Estija, Kipras, Liuksemburgas ir Malta (žr. 6 priedą).¹⁰

5 pav. Gyventojų skaičiaus kitimas ES 2005-2010 metų pradžioje, mln. gyventojų
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Demografijos metraštis (2009)

2010 m. pradžioje Europos Sąjungoje moterų buvo 11,9 mln. daugiau negu vyrų. Nuo 2008 metų moterų skaičius padidėjo 0,66%, o vyrų – 0,70%. 2009 metais daugiausia moterų 100 vyrų teko Estijoje, Latvijoje po 117, o mažiausiai – Estijoje ir Latvijoje – 101. Lietuvoje 100 vyrų teko 115 moterų (žr. 6 priedą).

6 pav. Gyventojai pagal lytį ES 2008-2010 metų pradžioje, mln. gyventojų
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Demografijos metraštis (2009)

Iš 3 lentelės matyti jog Italijoje 20% visų gyventojų sudaro 65 ir daugiau metų asmenys. Potencialiai grėsmę kelia šios šalies demografinė situacija - bendras gyventojų skaičius po truputį mažėja jau nuo 2002-ųjų, tačiau daugėja vyresnio amžiaus žmonių. Nuo Europos Sąjungos 65 ir daugiau asmenų vidurkio šis didesnis 3 procentinio punkto. Jaunimo nuo 15-24 metų šioje šalyje taip pat mažiausias tarp visų Europos Sąjungos šalių tik 10,2 % visų gyventojų. Daugiausia jaunimo iki 24 metų gyvena Lietuvoje. Daugiausia potencialios darbo jėgos gyvena Ispanijoje net 40,9%, o

¹⁰ Demografijos metraštis. (2009). Statistikos departamentas. ISSN: 1392-9984.

mažiausiai – Suomijoje. Airijoje 20,9% visų gyventojų sudaro vaikai iki 14 metų ir mažiausiai 65 ir daugiau amžiaus gyventojų – 11,1%. Tai demografiškai jauniausia Europos Sąjungos narė.

3 lentelė

Gyventojai pagal amžiaus grupes palyginus su bendru gyventojų skaičiumi proc. 2009 metais Europos Sąjungoje

	Amžiaus grupės				
	0-14	15-24	25-49	50-64	65+
ES (27)	15,7	12,5	36,2	18,6	17,0
Italija	14,1	10,2	37,0	18,7	20,0
Airija	20,9	13,3	39,0	15,7	11,1
Malta	15,9	14,1	34,5	21,5	14,0
Ispanija	14,8	10,9	40,6	17,2	16,5
Suomija	16,7	12,4	32,5	21,6	16,8
Lietuva	15,1	15,7	36,1	17,1	16,0
Bulgarija	13,4	12,7	35,8	20,6	17,5

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Demografijos metraštis (2009)

Tarp Europos Sąjungos šalių didžiausias gimstamumas 2009, metais buvo Airijoje. Tūkstančiui gyventojų gimusiųjų ten tenka 6,8 žmonių daugiau (16,8 Airijoje, o ES vidurkis – 10,7). O Stipriausią ekonomiką ES turinčioje Vokietijoje gimstamumas pernai buvo 7,9 kūdikiai 1000 žmonių, nuo bendro Europos Sąjungos vidurkio jis yra mažesnis 2,8 žmonių. Lietuvoje 1000 gyventojų gimusiųjų tenka daugiau negu ES vidurkis, tačiau tik 0,3 žmogaus.

Didžiausias mirtingumas 2009 metais užfiksuotas Bulgarijoje – 14,2, nuo ES vidurkio jis didesnis 4,5 žmonių (ES(27) vidurkis – 9,7). Airija Europoje taip pat pirmauja pagal mažiausią mirčių skaičių. Tarp tūkstančio gyventojų čia užfiksuojama vidutiniškai 6,6 mirtis. Lietuvoje 1000 gyventojų teko mirusiųjų, buvo taip pat gerokai didesnis už ES vidurkį – 12,6 (žr. 4 lentelę).

4 lentelė.

5 lentelė

1000 gyventojų tenka gimusiųjų ir mirusiųjų Europos Sąjungoje

	1000 gyventojų tenka:	
	Gimusiųjų	Mirusiųjų
ES(27)	10,7	9,7
Airija	16,8	6,6
Vokietija	7,9	10,3
Bulgarija	10,7	14,2
Lietuva	11,0	12,6

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Demografinis metraštis (2009)

Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Europos Sąjungoje 2009m.

Administracinė teritorija	Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė:		
	Viso:	Vyrai	Moterys
ES (27)	-	-	-
Prancūzija	81,51	77,98	85,03
Šveicarija	82,26	79,89	84,62
Rumunija	73,61	69,83	77,39
Lietuvos Respublika	73,10	67,51	78,56

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Europos Statistikos departamentas (2011)

Trumpiausiai gyvena Latvijos, Lietuvos, Estijos, Bulgarijos, Rumunijos ir Lenkijos gyventojai. Lietuvoje 2009 metais moterys gyveno 11,05 metų ilgiau nei vyrai, tai didžiausias skirtumas Europos Sąjungoje. 2009 m. moterų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė buvo 78,56, vyrų – 67,51 metų. Europos Sąjungoje moterys vidutiniškai gyvena 82, vyrai – 75,8 metų (2006 m. duomenimis). Ilgiausiai 2009 metų duomenimis vyrai gyvena Šveicarijoje (79,89), o trumpiausiai Lietuvoje, daugiau nei 10 metų trumpiau (67,51). Tuo tarpu moterys ilgiausiai gyvena Prancūzijoje, o trumpiausiai – Rumunijoje, jų amžiaus skirtumas – 7,64 metų. (žr. 5 lentelę)

Pagal natūralų gyventojų prieaugį 2008 m. pirmavo Airija (12,0 proc. vienam tūkstančiui gyventojų), labiausiai natūralus gyventojų prieaugis sumažėjo Bulgarijoje (4,8 proc.), Lietuvoje (2,6 proc.) ir Vokietijoje (2,0 proc.).

6 lentelė

Mirtingumas ES 2008 metais pagal standartizuotą mirtingumą 100 000 gyventojų

	Dėl kraujotakos sistemos ligų	Dėl kvėpavimo sistemos ligų	Dėl transporto įvykių	Naujagimių iki 1 metų mirtingumas
ES(27)	227,2	44,7	8,3	4,3
Bulgarija	611,3	41,7	13,3	8,6
Didžioji Britanija	181,5	74,7	4,7	4,6
Lietuva	520,1	39,5	16,8	4,9
Rumunija	557,9	49,5	16,6	11,0
Prancūzija	124,7	27,3	6,9	3,8
Suomija	224,0	22,3	6,9	2,6
Olandija	159,3	53,4	4,1	3,8
Liuksemburgas	189,3	39,8	5,6	1,8

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Europos Statistikos departamentas (2011)

Pagal Europos statistikos ir tyrimo agentūros (Eurostat) mirtingumo atlaso duomenis Italijos, Ispanijos, Graikijos ir Kipro gyventojai gali didžiuotis – šiose valstybėse iki 65 m. amžiaus žmonių mirtingumas mažiausias Europoje. Toliau rikiuojasi Šveicarija, Norvegija, Švedija, Islandija, Nyderlandai ir Malta.

Iš 6 lentelės matyti, jog rečiausiai nuo kraujotakos sistemos ligų miršta prancūzai (124,7), beveik dvigubai mažiau negu bendras ES vidurkis, daugiausia bulgarai (611,3) tris kart daugiau nei ES vidurkis. (žr. 7 priedą). Nuo kvėpavimo sistemos ligų daugiausia miršta Didžiosios Britanijos gyventojai, o mažiausiai suomia. (žr. 8 priedą) Mirtis keliuose – kitas Europos prakeiksmas. Lyderiai čia panašūs: tai Lietuva, Latvija, Estija, Graikija ir Lenkija. Saugiausiai gali jaustis Vakarų Vokietijos, Olandijos, Pietų Anglijos, Italijos, Norvegijos ir Švedijos gyventojai. (žr. 9 priedą). Daugiausia naujagimių iki vienerių metų miršta Rumunijoje (11,0) o mažiausiai Liuksemburge. Santykis tarp šių valstybių naujagimių mirtingumo net 6 kartai. (žr. 10 priedą)

7 lentelė

Užimtumo lygis 2009 metais ES

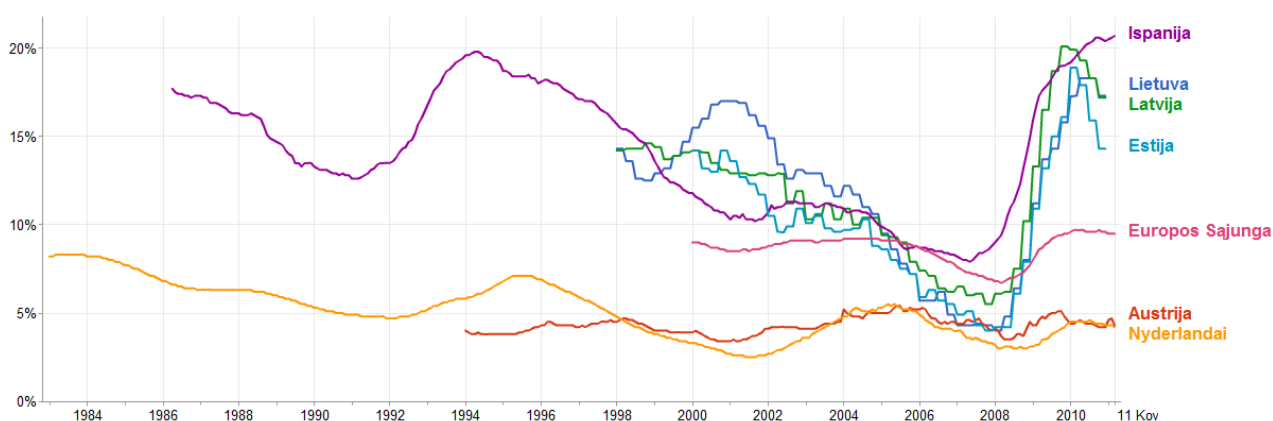
	2009			2010		
	Užimtumo lygis %	Užimtumo lygis %		Užimtumo lygis %	Užimtumo lygis %	
		Vyrai	Moterys		Vyrai	Moterys
ES (27)vidurkis	64,6	70,7	58,6	64,2	70,1	58,2
Olandija	77,0	71,5	71,5	74,7	75,8	69,3
Danija	75,7	75,7	73,1	73,4	80,0	71,1
Švedija	72,2	70,2	70,2	72,7	75,1	70,3
Malta	54,9	37,7	37,5	56,0	72,3	39,2
Vengrija	55,4	49,9	49,9	55,4	60,4	50,6
Italija	57,5	46,4	46,4	56,9	67,7	46,1
Ispanija	59,8	66,6	52,8	58,6	64,7	52,3

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Europos Statistikos departamentas (2011)

Europos Sąjungos (ES) statistikos agentūros "Eurostato" duomenimis, 15-64 m. amžiaus žmonių užimtumas padidėjo nuo 62,4 proc. 2002 metais iki 65,9 proc. 2008 metais, tačiau 2010

metais sumažėjo iki 64,2 procento. Moterų užimtumas, kuris 2002-2008 m. laikotarpiu padidėjo nuo 53,7 iki 59,1 proc., 2009 metais pirmą kartą sumažėjo - iki 58,6 proc., o 2010 jau iki – 58,2 proc. 2010 metais 15-64 m. amžiaus gyventojų užimtumas viršijo 70 proc. ribą Olandijoje (74,7 proc.), Danijoje (73,4 proc.), Švedijoje (72,7 proc.), Austrijoje (71,7 proc.), Vokietijoje (71,1 proc.), o žemiau 60 proc. ribos siekė Maltoje (56,0 proc.), Vengrijoje (55,4 proc.), Italijoje (56,9 proc.) ir Ispanijoje (58,6 proc.).

Danijoje (71,1 proc.), Olandijoje (69,3 proc.), Švedijoje (70,3 proc.) užregistruotas didžiausias moterų užimtumas 2010 metais, tuo tarpu Maltoje (39,2 proc.), Italijoje (46,1 proc.) ir Vengrijoje (50,6 proc.) užfiksuotas žemiausias užimtumas (žr. 7 lentelę).

7 pav. Nedarbo lygio kitimas Europos Sąjungos šalyse
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Europos Statistikos departamentas (2011)

2010 metų gegužę visoje ES darbo neturėjo 23,127 mln. žmonių, iš jų 15,789 mln. – euro zonoje. Palyginti su 2009 metų gegužę, visoje ES bedarbių skaičius padidėjo 1,801 mln. žmonių, euro zonoje – 0,991 mln. Iš 7 paveikslo matyti, kad mažiausi nedarbo rodikliai buvo užregistruoti Austrijoje (4 proc.) ir Nyderlanduose (4,3 proc.), didžiausi – Latvijoje (20 proc. per pirmąjį ketvirtį), Ispanijoje (19,9 proc.) ir Estijoje (19 proc. per pirmąjį ketvirtį). Per pirmąjį 2011 metų ketvirtį nedarbo lygis Ispanijoje išaugo iki 21,3 proc. Ispanijos ekonomika kenčia nuo silpno ekonomikos aktyvumo ir didelių įsiskolinimų. Baltijos valstybių statistikai nedarbo lygį skaičiuoja ketvirčiais, remiantis nuolatinio gyventojų užimtumo tyrimo, atliekamo imčių metodu visuose šalies miestuose, miesteliuose ir kai kuriuose kaimuose, duomenimis.

Palyginti 2010 metus su 2009 metais, penkios šalys narės fiksavo nedarbo lygio mažėjimą, o dvidešimt dvi – didėjimą. Didžiausias nedarbo lygio mažėjimas buvo stebimas Austrijoje (nuo 4,9 iki 4 proc.) ir Vokietijoje (nuo 7,6 iki 7 proc.), o didžiausias augimas buvo registruotas Estijoje (nuo 11 iki 19 proc. tarp 2009 m. I ketvirčio) ir Latvijoje (nuo 13,5 iki 20 proc. tarp 2009 m. ir 2010 m. I ketvirčio) (žr. 11 priedą).

Per metus euro zonoje vyrų nedarbo lygis išaugo nuo 9,2 iki 9,9 proc. Moterų nedarbo lygis euro zonoje padidėjo nuo 9,5 iki 10,2 proc. 2010 metų gegužę jaunimo nedarbas (iki 25 m.) euro zonoje sudarė 19,9 proc. Mažiausias jaunimo nedarbo lygis buvo stebėtas Olandijoje (8,1 proc.), o

aukščiausias – Ispanijoje (40,5 proc.), Estijoje (39,8 proc. 2010 m. I ketvirtį) ir Latvijoje (39,7 proc. 2010 m. I ketvirtį).

8 lentelė

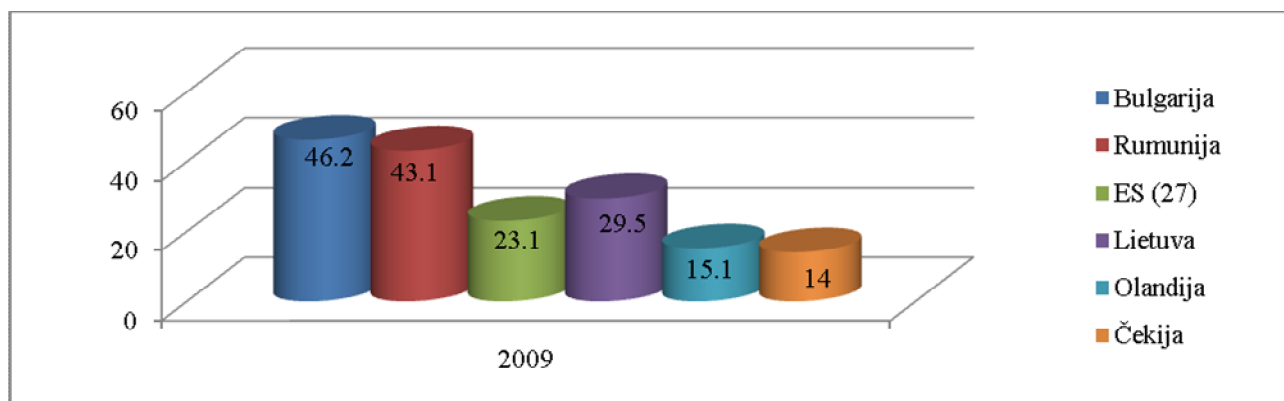
Ilgalaikio nedarbo lygis Europos Sąjungoje proc. 2008-2010 metais

	2008			2009			2010		
	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys
ES (27)	2,6	2,4	2,8	3,0	2,9	3,1	3,8	3,9	3,7
Olandija	1,1	1,0	1,1	0,9	0,9	1,0	1,2	1,2	1,2
Kipras	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,6	1,3	1,3	1,3
Austrija	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1	1,0	1,1	1,3	0,9
Latvija	1,9	1,9	1,9	4,6	5,5	3,6	8,4	10,4	6,4
Estija	1,7	2,0	1,4	3,8	4,5	3,0	7,7	9,4	5,9
Airija	1,7	2,3	0,9	3,4	4,8	1,7	6,7	9,1	3,7
Lietuva	1,2	1,0	1,4	3,2	3,6	2,8	7,4	9,0	5,8
Slovakija	6,6	5,8	7,6	6,5	5,8	7,4	9,2	9,0	9,5
Danija	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5	1,4	1,7	1,1
Švedija	0,8	0,8	0,7	1,1	1,2	1,0	1,5	1,7	1,3
Graikija	3,6	2,1	6,0	3,9	2,4	6,0	5,7	3,9	8,1
Ispanija	2,0	1,4	2,9	4,3	3,7	5,0	7,3	7,1	7,7

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Europos Statistikos departamentas (2011)

Ypač aktuali ilgalaikio nedarbo problema ir Europos Sąjungos (ES) šalyse. Vakarų valstybės, nors ir turėdamos gerokai labiau išplėtotą rinkos ūkį, nepajėgia išspręsti šios problemos. Tenka konstatuoti liūdną faktą, jog ilgalaikis nedarbas yra nuolatinis išsivysčiusių rinkos šalių palydovas. Blogoji ekonomikos nuosmukio pasekmė ta, kad didėja ilgalaikių bedarbių skaičius.

2009 m. aukščiausias ilgalaikio nedarbo lygis buvo Slovakijoje – 6,5 procento, Latvijoje – 4,6 procento, ir Portugalijoje – 4,3 procento. Lietuvoje ilgalaikio nedarbo lygis sudarė 3,2 procento. Žemiausias ilgalaikio nedarbo lygis buvo Danijoje – 0,5 procento, Kipre – 0,6 procento, ir Nyderlanduose – 0,8 procento (žr. 8 lentelę).

8 pav. Gyventojų kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis % nuo aktyvių gyventojų ES šalyse 2009 metais

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Europos Statistikos departamentas (2011)

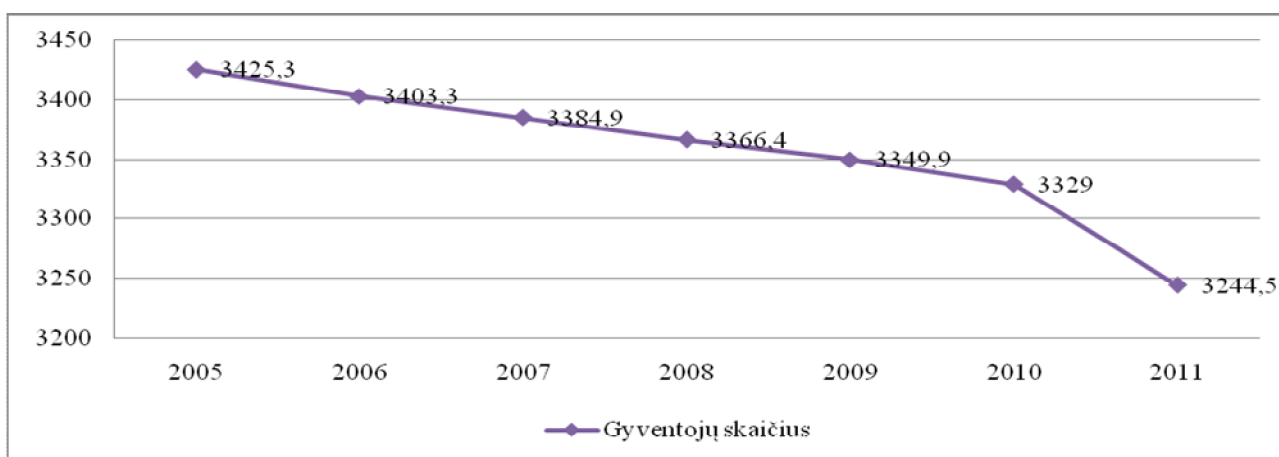
Nedarbas yra dažniausia skurdo priežastis. Skurdas pirmiausiai įsisuka į bedarbių, daugiavaikių šeimų ir neįgalųjų aplinką, ypač – kaimuose ir mažuose miesteliuose. Europos Sąjungos gyventojams, kuriems gresia skurdas ir socialinė atskirtis, bendras vidurkis 23,1% nuo aktyvių gyventojų. Dvigubai daugiau už Europos sąjungos vidurkį, gyventojams kuriems gresia skurdas gyvena Bulgarijoje (46,2%) ir Rumunijoje (43,1%). Čekijos (14%) ir Olandijos (15,1%)

gyventojams kuriems gresia skurdas ir socialinė atskirtis nuo aktyvių gyventojų yra mažiausias procentas tarp Europos Sąjungos šalių (čekams gresia skurdas 3,3 karto mažiau ir 3,05 karto mažiau olandams negu Bulgarijoje) (žr. 12 priedą).

Kaip nurodo W. Adema ir M. Ladaique (2009), nuo 1980 m. EBPO šalyse socialinės išlaidos didėja greičiau nei realus tų šalių BVP. Nedarant išlaidas stabdančių reformų, atotrūkis tarp BVP augimo ir socialinių išlaidų ateityje tik didės.

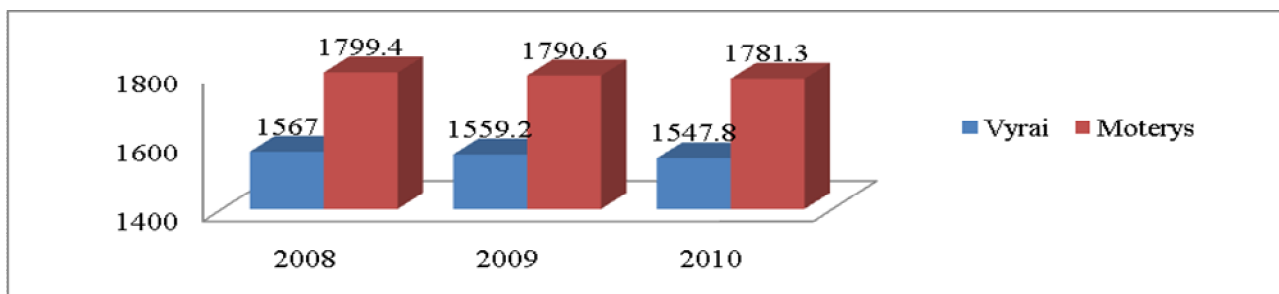
Socialinės apsaugos išmokos tarp Europos Sąjungos šalių didžiausios: Liuksemburge, Olandijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje. O mažiausios Bulgarijoje, Lietuvoje, Rumunijoje. Didžiausios senatvės pensijos Austrijoje (3576,24), Švedijoje (3568,45), Danijoje (3339,38), o mažiausios Latvijoje (772,81), Rumunijoje (782,94), Bulgarijoje (722,98) (žr. 13 priedą).

2.2.2. Demografinė, ekonominė, socialinė padėtis Lietuvoje

9 pav. Gyventojų skaičiaus kitimas Lietuvoje 2005-2011 metų pradžioje, tūkst. gyventojų
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

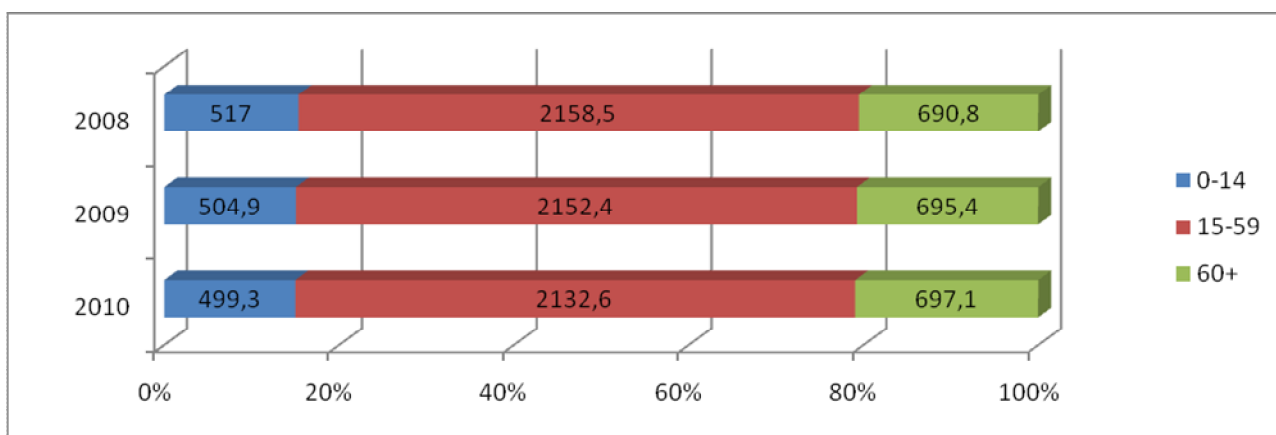
2011m. pradžioje Lietuvoje gyveno 3244,5 tūkst. gyventojų t.y. 15,47 tūkst. mažiau negu prieš tai buvusiais 2010 metais. Per paskutinius tris metus (2009-2011) gyventojų skaičius sumažėjo 3,25%. O nuo 2005 m. (žr. 9 pav.) gyventojų Lietuvoje sumažėjo 180,8 tūkst.

10 pav. Gyventojai pagal lytį Lietuvoje 2008-2010 metų pradžioje, tūkst. gyventojų
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

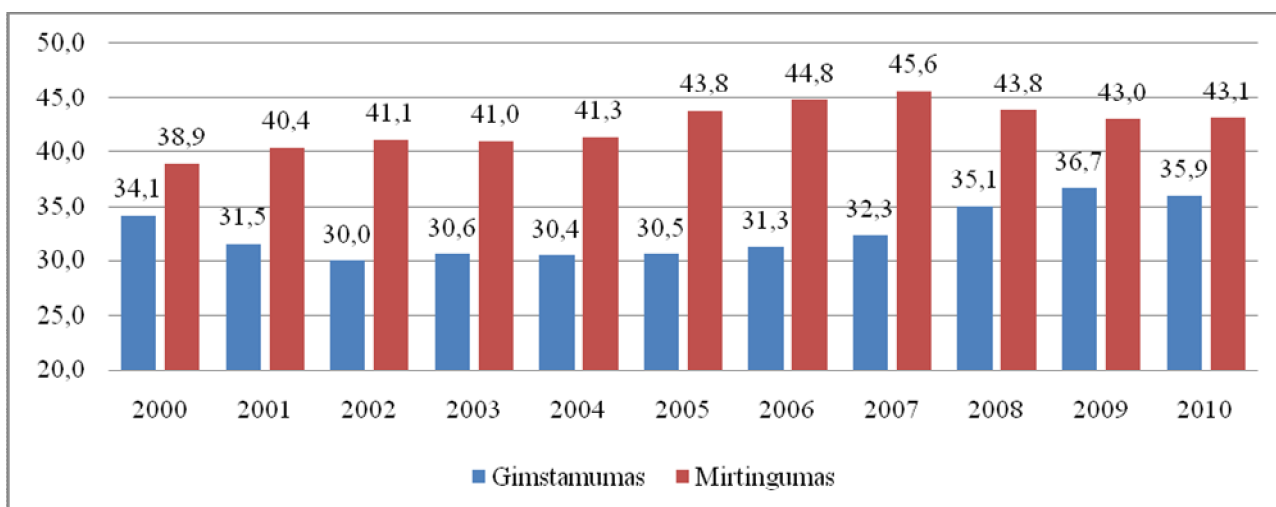
10 paveiksle pavaizduota gyventojų pasiskirstymas pagal lytį Lietuvoje 2008-2010 metais. Iš jo galime matyti, kad 2010 metų pradžioje gyveno 1547,8 tūkst. arba 46,49% vyrų ir 1781,3 tūkst.

arba 53,51% moterų. Lyginant su 2008 metų pradžia vyrų sumažėjo 19,2 tūkst. o moterų – 18,1tūkst. 2010 metais 1000 vyrų teko 1151 moteris.

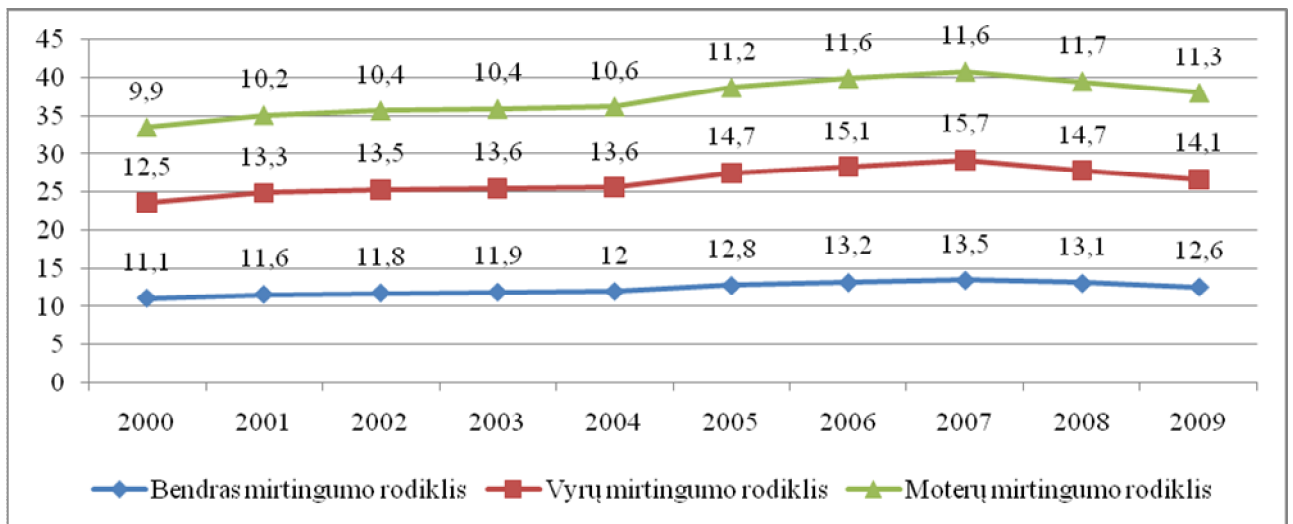
11 pav. LR gyventojai 2008 – 2011 metais pagal pagrindines amžiaus grupes tūkst.
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

2010 m. pradžioje 60 metų ir vyresnio amžiaus gyventojų buvo 697,1 tūkst., ir tai sudarė 20,9% visų gyventojų, o 2008 metais – 690,8 arba 20,5% visų gyventojų. 2010 m. pradžioje vaikų iki 15 metų buvo beveik trečdaliu (28,4%) mažiau negu pagyvenusių žmonių. 2010 metais 100 vaikų teko 140 pagyvenusių žmonių, o tuo tarpu 2008 metais – tik 134 pagyvenę žmonės. Iš to galime teigti jog laikui bėgant visuomenė sensta.(žr. 11 pav.)

12 pav. LR gyventojų gimstamumo ir mirtingumo kitimas 2000 – 2010 metais tūkst.
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Iš 12 paveikslo matyti, jog nuo 1994 m. iki 2003m. mažėjęs gimstamumas Lietuvoje nuo 2004 m. stabilizavosi ir didėjo. Tačiau 2010 metais šalyje gimė 35 948 naujagimių 734 naujagimių mažiau negu 2009 m. (arba 2,04% mažiau). Vadinasi Lietuvoje gimstamumas pradėjo vėl mažėti. 2010 metais mirė 43,1 tūkst. žmonių tai 0,1 tūkst. mažiau nei 2009 metais ir 0,8 tūkst. mažiau negu 2008 metais. Per paskutinius dvejus metus mirtingumo rodiklis sumažėjo nuo 13,1 promilės 2008m. iki 12,6 promilės 2009m. Vyrų mirtingumo rodiklis nuo 2008 iki 2009 metų sumažėjo 0,6 promilės o moterų tais pačiais metais 0,4 promilės (žr. 13 pav.).

13 pav. 1000 gyventojų tenka mirusiųjų Lietuvoje
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Natūrali gyventojų kaita (t.y. mirusiųjų skaičius 1000 gyventojų viršijo gimusiųjų skaičių) Lietuvoje 2001–2010 m. buvo neigiama. 9 lentelėje pateikti natūralios gyventojų kaitos rodikliai Lietuvoje. 2010 m. labiausiai dėl neigiamos natūralios gyventojų kaitos gyventojų mažėjo Panevėžio, Kauno, Šiaulių ir Utenos apskrityse, mažiausiai įtakos gyventojų skaičiui natūrali gyventojų kaita turėjo Vilniaus, Klaipėdos, Telšių, Marijampolės ir Tauragės apskrityse.

9 lentelė.

Natūrali gyventojų kaita Lietuvoje ir apskrityse 2009m.

Administracinė teritorija	2009					Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė:		
	Gimė	Mirė	Natūrali gyventojų kaita	1000 gyventojų tenka gimusiųjų	1000 gyventojų tenka mirusiųjų	Viso:	Vyrai	Moterys
Lietuvos Respublika	36 682	42 032	-5 350	11,0	12,6	73,10	67,51	78,56
Alytaus apsk.	1 681	2 331	-650	9,7	13,4	72,88	66,90	79,54
Kauno apsk.	7 366	8 201	-835	11,0	12,3	73,96	68,61	78,82
Klaipėdos apsk.	4 438	4 373	65	11,8	11,6	73,68	68,25	78,92
Marijampolės apsk.	1 895	2 344	-449	10,6	13,1	73,29	68,16	78,53
Panevėžio apsk.	2 671	3 870	-1 199	9,5	13,8	73,56	67,60	79,60
Šiaulių apsk.	3 488	4 427	-939	10,1	12,9	73,00	67,58	78,30
Tauragės apsk.	1 234	1 690	-456	9,8	13,5	72,22	66,78	78,37
Telšių apsk.	1 823	2 031	-208	10,6	11,8	73,41	67,77	78,90
Utenos apsk.	1 449	2 702	-1 253	8,6	16,0	72,31	66,34	78,83
Vilniaus apsk.	10 637	10 063	574	12,5	11,8	73,22	67,38	78,69

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

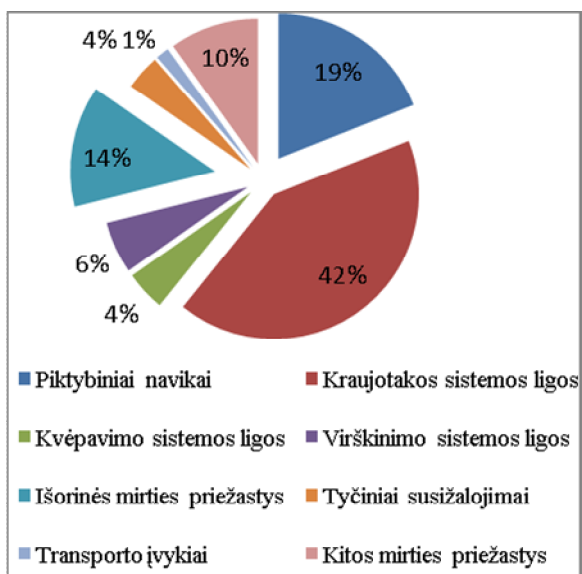
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė – vienas iš svarbiausių gyventojų sveikatos rodiklių, tiksliausiai parodantis gyventojų mirtingumo skirtumus. Gyventojų mirtingumo sumažėjimas 2009 lėmė, kad pailgėjo vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė. 9 lentelėje pateikiami vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Lietuvos Respublikoje. Vyrų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė buvo 67,5 o moterų – 78,6. Skirtumas tarp vyrų ir moterų vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės 2009 buvo 11,1 metų.

Prognozuojami pagrindiniai Lietuvos demografiniai rodikliai 2010-2060 metais.

Metai	Gyventojų skaičius metų pradžioje			Gimusiųjų skaičius	Mirusiųjų skaičius	Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė	
	Iš viso	Vyrai	Moterys			Vyrai	Moterys
2011	3323838	1543993	1779845	32860	43958	66,88	78,08
2020	3219837	1493966	1725871	31312	42642	69,75	79,96
2030	3082993	1432482	1650511	23988	40284	72,76	81,89
2040	2912056	1355792	1556264	22661	39851	75,56	83,68
2050	2736885	1281765	1455120	21845	40860	78,12	85,34
2060	2547678	1203158	1344520	18951	39150	80,45	86,87

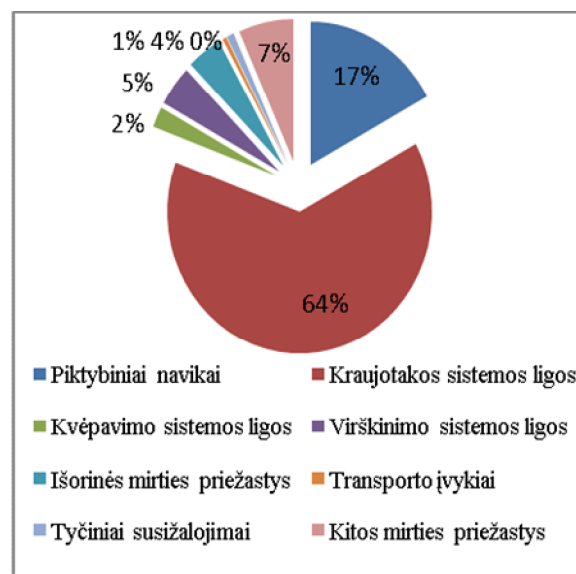
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Demografinės prognozės (EUROPOP 2008 konvergencinis scenarijus)

Remiantis EUROPOP 2008m. konvergenciniu scenarijumi 10 lentelėje pateikti pagrindiniai prognozuojami demografiniai 2010-2060 metų rodikliai. Prognozuojama, jog iki 2060 metų Lietuvoje gyvens tik 2547,7tūkst. gyventojų (dabar gyvena 3244,5 tūkst.) t.y. 655,8 tūkst. mažiau. Iš kurių vyrai sudarys 47%, o moterys - 53%. Pagal demografines prognozes gimstamumas Lietuvoje ir toliau mažės ir 2060 metais Lietuvoje gims 19 tūkst. vaikų, o mirs – 39,1 tūkst. gyventojų. Vadinasi natūrali gyventojų kaita Lietuvoje bus -20,2 tūkst. t.y. keturiskart daugiau negu buvo 2009 metais. Vidutinė tikėtina vyrų gyvenimo trukmė pasieks 80,45 metus (padidės 12,94 metais), o moterų – 86,87 (padidės 7,89 metais daugiau negu 2009m.).

14 pav. 2009 metų Lietuvos vyrų mirtingumas pagal ligas

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

15 pav. 2009 metų Lietuvos moterų mirtingumas pagal ligas

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

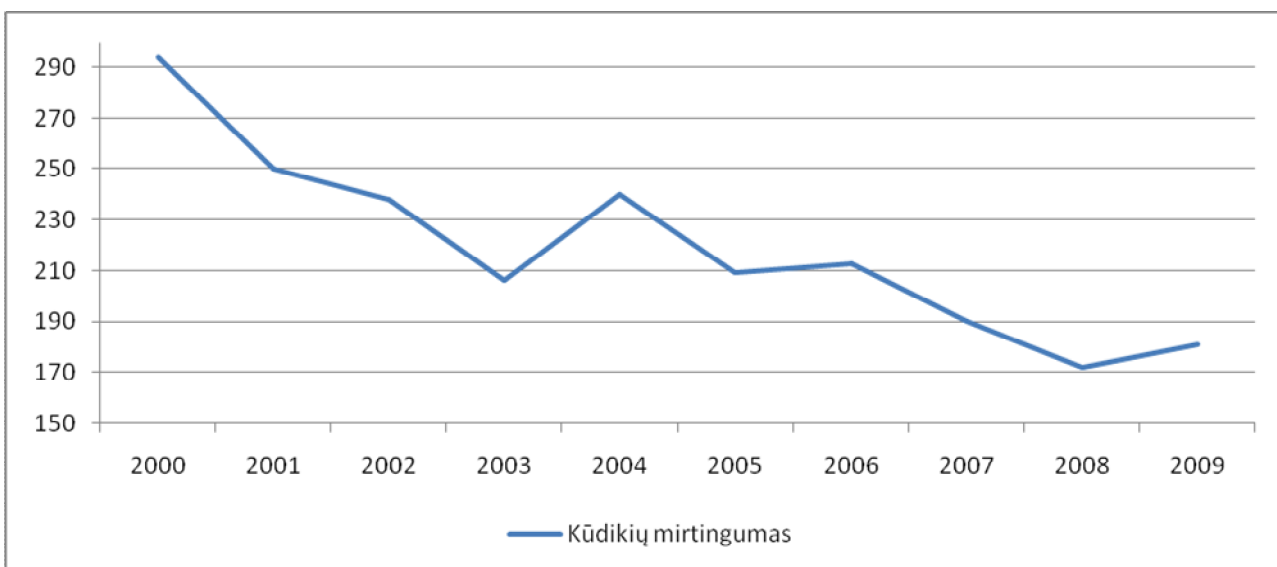
Lietuvoje, kaip ir kitose ES valstybėse narėse, daugiausia žmonių miršta nuo kraujotakos sistemos ligų, piktybinių navikų ir dėl išorinių mirties priežasčių (nelaimingų atsitikimų, apsinuodijimų, traumų ir kt.). 2008 m. dėl šių trijų pagrindinių mirties priežasčių mirė 83,7 procento mirusiųjų.

2008 m. daugiau nei pusė visų mirusių žmonių mirė nuo kraujotakos sistemos ligų (23,6 tūkst., arba 53,9 proc.). Mirtingumas nuo šių ligų ilgą laiką didėjo ir tik 2008 m., sumažėjus bendram

mirtingumui, nežymiai sumažėjo. 2008 m. vyrų standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis 1,8 karto viršijo moterų. Palyginti su kitomis ES šalimis, ir vyrų, ir moterų standartizuoti mirtingumo rodikliai gerokai didesni: vyrų – treči, moterų – ketvirti pagal dydį.

2009 metais kaip ir 2008 metais daugiausia žmonių mirė dėl trijų pagrindinių mirties priežasčių: nuo kraujotakos sistemos ligų, piktybinių navikų ir dėl išorinių mirties priežasčių. Vyrų mirtingumo priežasčių paveikslėlyje matyti jog 2009 metais 42% vyrų mirė nuo kraujotakos sistemos ligų, 19% nuo piktybinių navikų ir 14% nuo išorinių mirties priežasčių. Moterų pagrindinės mirties priežastys kraujotakos sistemos ligos net 22% daugiau negu vyrų (t.y. 64%), nuo piktybinių navikų moterys miršta rečiau - 2% mažiau, o nuo išorinių priežasčių net 10% mažiau (4%) (žr. 15; 16 pav.).

16 pav. Kūdikių mirtingumas 2000-2009 metais Lietuvos Respublikoje
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Iš 16 paveikslėlyje matyti, kad kūdikių mirtingumas nuo 2006-2008 metais mažėjo. 2008 m. mirė 172 kūdikiai, 1000 gimusiųjų teko 5 mirę kūdikiai (žr. 11 lentelę). Per pastaruosius aštuonerius metus kūdikių mirtingumo rodiklis sumažėjo 1,7 karto, tačiau išliko kiek didesnis nei daugelyje Europos Sąjungos valstybių narių (ES vidurkis – 4,6). 2009 metais mirė 181 kūdikis, tai 9 daugiau negu 2008m. Per paskutinius devynis metus kūdikių mirusių kūdikių skaičius tenkantis 1000 gyvų gimusiųjų buvo mažiausias 5 promilės ir lyginant su 2000 metais sumažėjo 3,5 promilėmis.

11 lentelė

1000 gimusių tenka mirusių kūdikių kitimas Lietuvos Respublikoje 2000-2009 metų

Administracinė teritorija	Metai									
	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000
Lietuvos Respublika	5,0	5,0	5,9	6,8	6,9	7,9	6,8	7,9	7,8	8,5

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Akivaizdu, kad nedidelis natūralus gyventojų prieaugis ir didėjantis emigracijos rodiklis lemia gyventojų skaičiaus dinamiką. Atsižvelgiant į pastarųjų metų šalies ir Europos tendencijas, galima teigti, jog gyventojų skaičius ateityje gali mažėti.

Prognozuojama, kad to priežastimis greičiausiai taps didėjanti gyventojų migracija į užsienio valstybes, kurią skatina vis labiau atsiversiančios ES darbo rinkos.

Statistikos departamentas, remdamasis gyvenamosios vietos deklaravimo duomenimis ir nedeklaruotos emigracijos tyrimo rezultatais, įvertino 2009 m. emigravusių gyventojų skaičių. 2009 metais emigravo 34,7 tūkst. šalies gyventojų. 2009 metais deklaravo išvykimą 22 tūkst. gyventojų t.y. 8,2 tūkst. daugiau negu 2007 metais, o nedeklaravo 12,7 tūkst. (tiek pat kaip ir 2007 metais).¹¹

Iš 12 lentelės matyti, jog daugiausia 2009 metais visose apskrityse daugiau gyventojai išvyko negu į šias apskritis atvyko imigrantų. Daugiausia gyventojų 2009 metais išvyko iš didžiausių Lietuvos apskričių: Vilniaus - išvyko 5,5 tūkst. gyventojai 1,5 tūkst. daugiau negu 2008 metais; Kauno – 4,9 tūkst., beveik tūkstančiu daugiau negu 2008 metais. Mažiausiai 2009 metais Lietuvos Respublikoje išvyko gyventojų iš Tauragės apskrities, čia neto migracija buvo mažiausia -360, tačiau ji per metus išaugo beveik du kartus.

Atvykusių į Lietuvos Respubliką skaičius 2009 metais sumažėjo. 2009 metais į Lietuvą atvyko 3210 žmonių mažiau negu 2008 metais. Daugiausia atvyko taip pat į didžiuosius Lietuvos miestus – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos apskritis. Mažiausiai atvykusių buvo Tauragės, Marijampolės apskritis.

12 lentelė

Lietuvos administracinių teritorijų tarptautinė migracija 2008-2009 metais

Administracinė teritorija	2008			2009		
	Atvyko	Išvyko	Neto	Atvyko	Išvyko	Neto
Lietuvos Respublika	9 297	17 015	-7 718	6 487	21 970	-15 483
Alytaus apskritis	426	718	-292	340	854	-514
Kauno apskritis	2 023	4 017	-1 994	1 318	4 928	-3 610
Klaipėdos apskritis	1 362	2 596	-1 234	882	3 188	-2 306
Marijampolės apskritis	291	502	-211	182	727	-545
Panevėžio apskritis	411	843	-432	344	1 116	-772
Šiaulių apskritis	981	2 299	-1 318	804	3 337	-2 533
Tauragės apskritis	205	397	-192	164	524	-360
Telšių apskritis	548	892	-344	418	897	-479
Utenos apskritis	415	715	-300	320	861	-541
Vilniaus apskritis	2 635	4 036	-1 401	1 715	5 538	-3823

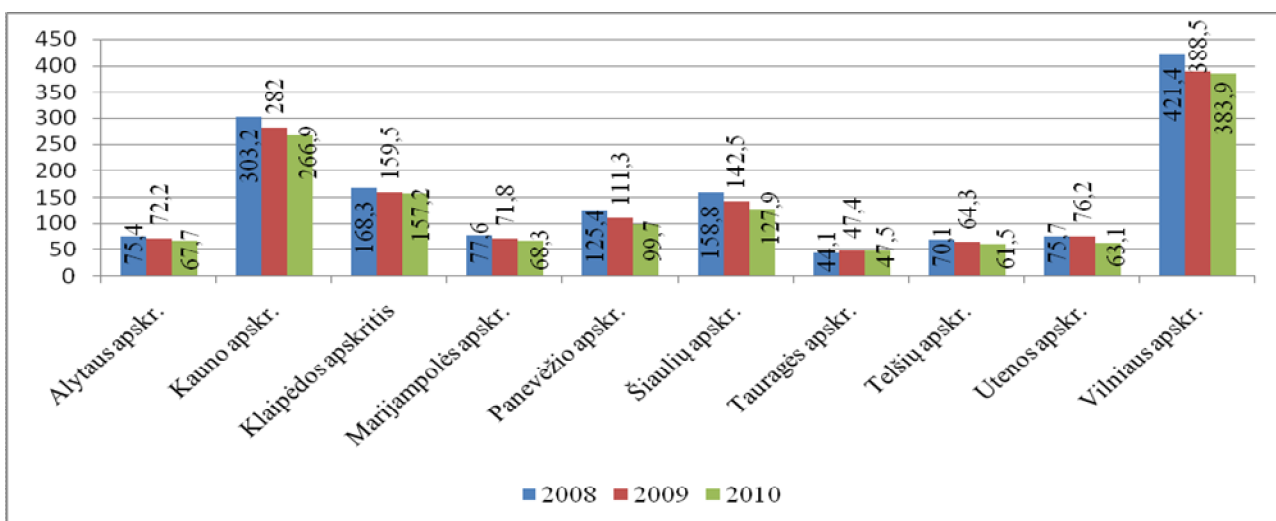
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Daugiausia deklaravusių emigrantų 2008-2009 metais išvyko į Jungtinę Karalystę (2009 metais išvyko 5719 žmonių, t.y. 1247 daugiau negu 2008 metais), Airiją – 2009 metais išvyko 2763 gyventojų (780 daugiau nei 2008 metais). Daugiausia imigravo taip pat iš šių šalių.

Statistikos departamento gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis 2008-2010 m. daugelyje apskričių sumažėjo užimtų gyventojų skaičius. 2010 metais lyginti su 2008 metais užimtų gyventojų skaičius ypač sumažėjo Vilniaus apskrityje – 37,5 tūkst. (nuo 421,4 tūkst. iki 383,9 tūkst.), Kauno – 36,3 tūkst. (nuo 303,2 tūkst. iki 266,9 tūkst.), Šiaulių – 30,9 tūkst. (nuo 158,8

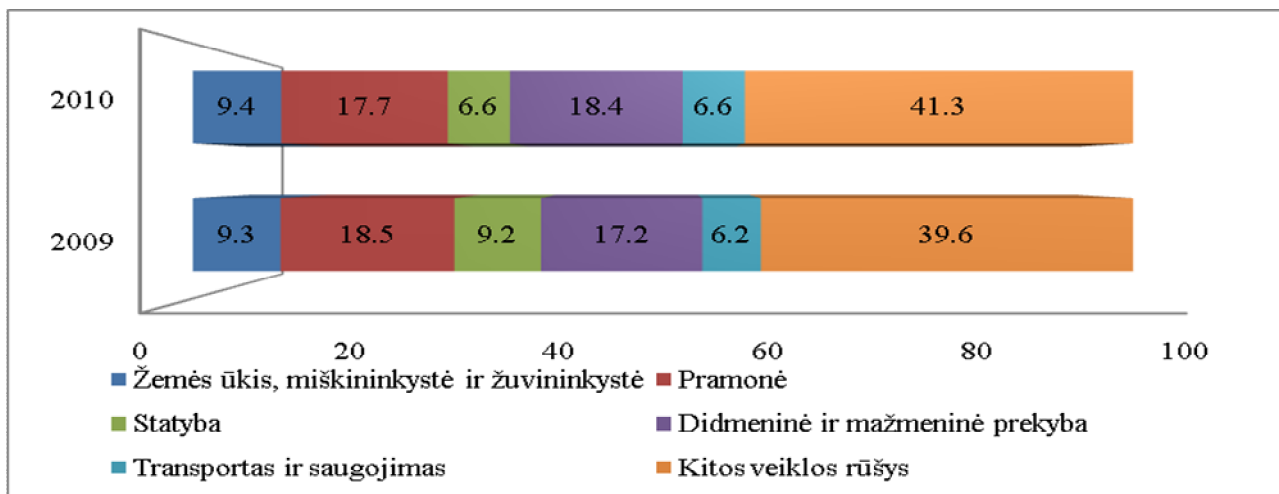
¹¹ 2009 m. iš Lietuvos emigravo 34,7 tūkst. gyventojų. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės [žiūrėta 2010-12-05]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view?id=8813&PHPSESSID=>.

tūkst. iki 127,9 tūkst.). Vienintelėje Tauragės apskrityje užimtų gyventojų skaičius padidėjo nuo 44,1 tūkst. iki 47,5 tūkst (žr. 17 paveikslą).

17 pav. 2008-2010 metų Lietuvos gyventojų užimtumas pagal apskritis
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Visose ekonominės veiklos įmonėse buvo stebima darbuotojų skaičiaus mažėjimo tendencija. Kaip pavaizduota 18 paveiksle po didžiulio nekilnojamo turto sektoriaus augimo labiausiai krizės paveiktas smuko statybos sektorius 2,6% . Statybos darbų sumažėjimas lėmė ir prekybos bei statybines medžiagas gaminančių pramonės įmonių veiklos rezultatų sumažėjimą. 2010 metų I ketv. pramonės sektorius susitraukė 0,8%. Kitos veiklos sritys per 2009-2010 II ketvirčius padidėjo. Žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė padidėjo 0,1%, transportas ir saugojimas – 0,4%, didmeninė ir mažmeninė prekyba – 1,2%.

18 pav. Užimti gyventojai procentais Lietuvoje 2010 2 ketv. pagal veikos rūšis
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Sumažėjus užimtų gyventojų skaičiui sumažėjo ir gyventojų užimtumo lygis. Kaip matyti 13 lentelėje per 2008-2010 metus užimtumo lygis sumažėjo 5,5% (2008m. buvo 53,3% o 2010 m. siekė 47,8%). Vyrų užimtumo lygis per analizuojamus metus sumažėjo 9,2% ir lyginant su moterų užimtumo lygio sumažėjimu 2,6%, jis tris su puse karto didesnis. Jaunimo (15– 24 metų asmenų)

užimtumo lygis sumažėjo nuo 26,7% 2008 m. iki 19,2% 2010 m., o pagyvenusiųjų (55– 64 metų amžiaus gyventojų) – nuo 53,1 iki 48,6%.

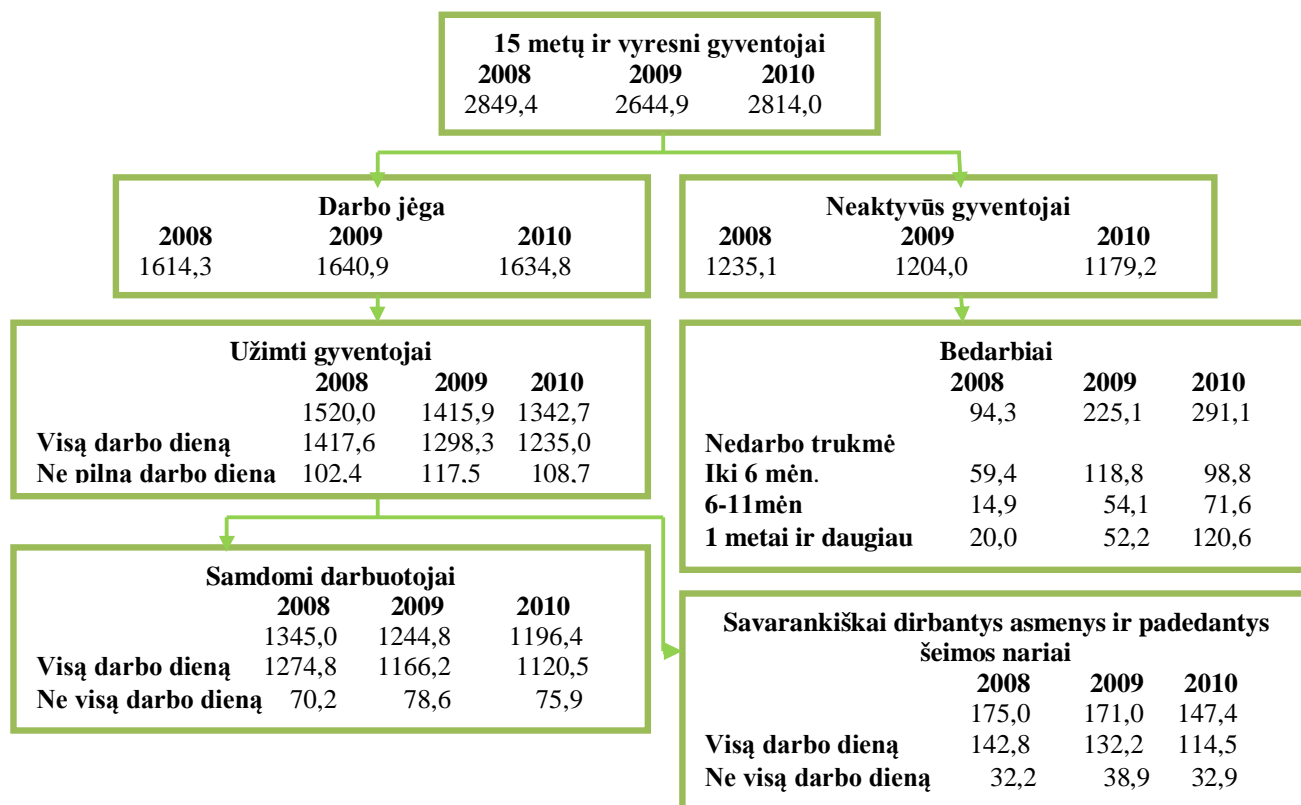
13 lentelė

Gyventojų aktyvumo ir užimtumo rodikliai Lietuvoje

Metai	Užimtumo lygis %	Užimtumo lygis %		Jaunimo (15-24 metų) užimtumo lygis	Pagyvenusių žmonių (55-64 metų) užimtumo lygis
		Vyrai	Moterys		
2008	53,3	59,0	48,6	26,7	53,1
2009	49,8	52,3	47,6	21,5	51,6
2010	47,8	49,8	46,0	19,2	48,6

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Vis tik pasaulinės ekonomikos krizės padarinių poveikio Lietuvos darbo rinka neišvengė. Didžiulę įtaką darbo rinkai darė įmonių bankrotai bei laisvų darbo vietų sumažėjimas. 2010 m. šalyje dirbo 1342,7 tūkst. gyventojų, 13,2% mažiau nei 2008 m. Užimtų gyventojų skaičius nukrito nuo 1520,0 tūkst. – 2008 iki 1342,7 tūkst. – 2010 metais. Bedarbių skaičius šalyje per 2008-2010 metus šoktelėjo nuo 94,3 tūkst. iki 291,1 tūkst., t.y. 67,6 % daugiau. Analizuojant bedarbių skaičiaus pokyčius regionuose nustatyta jog 2008-2010. visuose regionuose bedarbių skaičius didėjo (žr. 19 paveikslą).

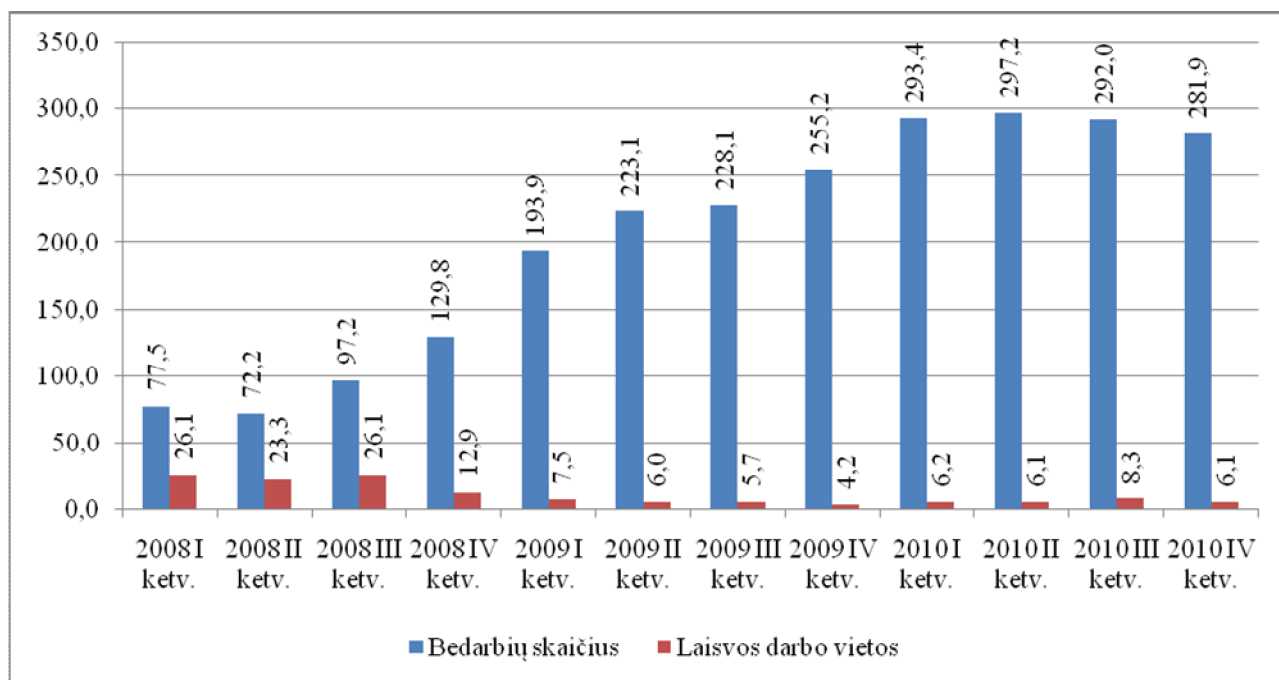

19 pav. 2008-2010 metų gyventojų pasiskirstymas Lietuvoje pagal gyventojų aktyvumą

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

2009-2010 metai daugeliui įmonių buvo iššūkių metais. Prieš tai buvusių metų ūkio plėtrą pakeitė nuosmukis. Nemaža dalis darbuotojų ir bendrovių neįstengė prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos. Lietuvos darbo rinką paveikė daugybė įmonių bankrotų. Nuo 2008 metų iki 2010 pirmo

pusmečio Lietuvos Respublikoje pradėti 3592 bankroto procesai.¹² Dauguma darbdavių žymiai sumažino darbuotojų atlyginimus arba mažino darbo vietų skaičių. 2010 metais laisvų darbo vietų Lietuvoje buvo 6,7 tūkst. ir lyginant su 2008 metais laisvų darbo vietų sumažėjo 15,5 tūkst., t.y. 2,3 kartus daugiau.

20 pav. Bedarbių ir laisvų darbo vietų santykis 2008-2010 metų ketvirčiais Lietuvos Respublikoje
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Iš 20 paveikslo matyti, jog 2010 m. IV ketvirtį šalies teritorinėse darbo biržose buvo įregistruota 281,9 tūkst. bedarbių tai 72,5% daugiau negu 2008 metų I ketv. Jei 2008 metais kas mėnesį vidutiniškai teritorinėse darbo biržose įregistruota 31,39 tūkst. bedarbių, 2009 – beveik du su puse karto daugiau 75,03 tūkst., o 2010 metais tris kart daugiau negu 2008 metais 97,04 tūkst. bedarbių per mėnesį. 2010 metų pirmus du ketvirčius šalyje išliko didelis skaičius besikreipiančių į darbo biržas bedarbių skaičius tai įtakojo sveikatos draudimo įstatymo prievolė mokėti sveikatos draudimo mokesť bedarbiams, neužsiregistravusiems darbo biržoje.

Vertinant laisvų darbo vietų kitimą 2008-2010 metais, galime teigti jog nuo 2008 trečio ketvirčio iki 2009 metų ketvirto ketvirčio laisvų darbo vietų skaičius tendencingai mažėjo. Nuo 2010 metų I ketv. Iki 2010 IV ketv. Laisvų darbo vietų skaičius tai padidėdavo tai vėl nukrisdavo. Lyginant 2010 metų IV ketv. Su 2008 metų I ketv. Laisvų darbo vietų kaičius sumažėjo 76,6%.

Per 2011 metų kovo mėnesį daugiausia laisvų darbo vietų registruota teritorinėse darbo biržose aptarnaujančiose didžiuosius šalies miestus: Vilniaus teritorinėje darbo biržoje buvo registruota beveik ketvirtadalis (23,3 proc.) visų šalies darbo pasiūlymų, Kauno teritorinėje darbo biržoje - 16,4 proc., Klaipėdos – 13,2 proc., Šiaulių – 12 proc., Panevėžio – 9,8 proc. Tačiau didžiausias darbo

¹² *Bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės 2008-2010 metais*. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės [žiūrėta 2011-01-05]. Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>

jėgos poreikio augimas fiksuotas mažesnėse biržose: Marijampolės darbo biržoje kovo mėnesį laisvų darbo vietų registruota 61 proc. daugiau negu vasarį, Tauragės ir Telšių – per 40 proc. daugiau.¹³

Padėties darbo rinkoje pokyčiai nevienodai veikia skirtingas gyventojų grupes. Situacija yra palankesnė labiau išsimokslinusiems asmenims, o nekvalifikuotiems bedarbiams įsidarbinti palyginus labai sunku. Iš 14 lentelės galima teigti, kad jų dalis tarp bedarbių 2008-2010 metais gerokai išaugo. 2010 metais jų įregistruota daugiau nei tris kartus daugiau negu 2008 metais. Nors išsimokslinusių bedarbių taip pat padaugėjo beveik tris kartus, tačiau 2010 metais jų buvo tik 44,9 tūkst., o tais pačiais metais nekvalifikuotų bedarbių buvo penkis su puse karto daugiau t.y. 246,2 tūkst. bedarbių.

14 lentelė

Lietuvos Darbo biržoje įsiregistravusių bedarbių skaičius pagal išsimokslinimą tūkst. gyventojų

	2010	2009	2008
Aukštasis, aukštesnysis	44,9	32,8	16,3
Specialusis vidurinis, įskaitant vidurinį išsilavinimą su profesine kvalifikacija ir pagrindinį su profesine kvalifikacija	207,6	159,4	63,8
Pagrindinis, pradinis, pradinis su profesine kvalifikacija	38,6	32,8	14,1

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

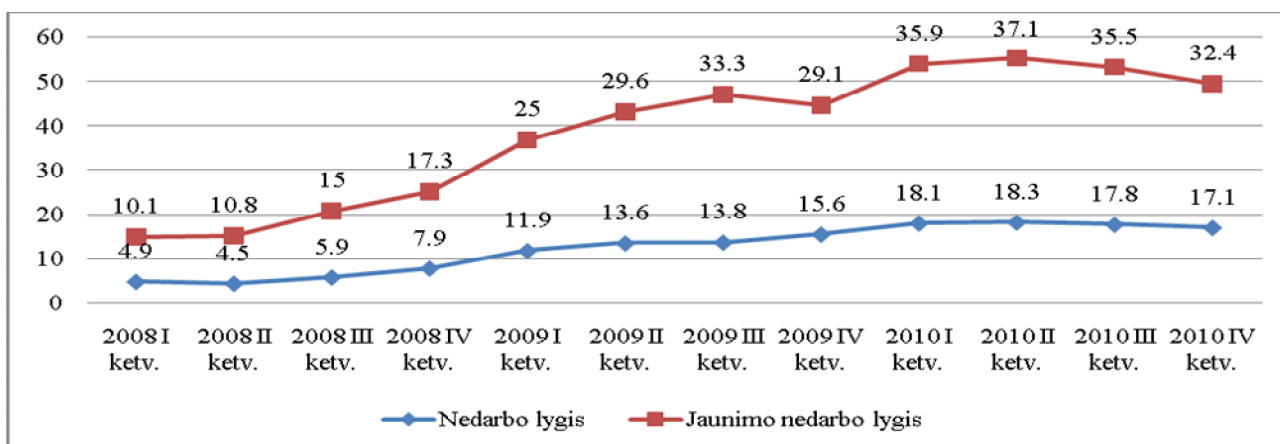
Iš 14 lentelės matome, jog 2009 m. maždaug kas antras bedarbis turėjo vidurinį arba vidurinį su profesine kvalifikacija išsilavinimą (57%), kas septintas – aukštąjį arba aukštesnįjį (14,6%) ir kas vienuoliktas – specialųjį vidurinį išsilavinimą (9,4%). 2008 m. vidurinį arba vidurinį su profesine kvalifikacija išsilavinimą turėjo kas antras bedarbis (50,3%), aukštąjį arba aukštesnįjį – kas šeštas (17,3%), o specialųjį vidurinį – kas aštuntas bedarbis (12%).

Vienas pirmųjų ekonominio nuosmukio ženklų Lietuvoje – spartus nedarbo lygio augimas. Analizuojant bendrą nedarbo lygio kitimą nuo 2002 paspartėjus BVP augimo tempams bei sumažinus neigiamus struktūrinių pokyčių padarinius, vidutinis metinis nedarbo lygis šalyje pradėjo mažėti. Per 2004-2008 metus bedarbių Lietuvoje sumažėjo 5,6 %, nedarbo lygis nuo 2001 iki 2007 metų sumažėjo 13,1 % (nuo 17,4% iki 4,3%). Pastarųjų metų Lietuvos ekonomikos augimas sudarė palankias sąlygas užimtumo augimui. 2007 m., palyginti su 2001 m., užimtų gyventojų skaičius padidėjo 182,4 tūkst., bedarbių – sumažėjo 215 tūkst. Užimtumo lygis 2007 metais siekė 64,9 procento. Per tuos metus nedarbo lygio pokyčiai vertinami kaip ekonominio augimo rezultatai.

Nuo 2008 metų antrojo ketvirčio nedarbo lygis pradėjo didėti. Statistikos departamento prie LR Vyriausybės Gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis, 2009 m. I ketv. nedarbo lygis Lietuvoje sudarė 11,9 proc. ir buvo vienas didžiausių Europos Sąjungoje. Iki 2010 metų antrojo ketvirčio nedarbo lygis proporcingai didėjo, o nuo 2010 metų trečiojo ketvirčio nedarbo lygis Lietuvoje

¹³ Lietuvos darbo rinka. (2011). Lietuvos darbo birža. [žiūrėta 2011-03-29]. Prieiga per internetą: <http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Publikacijos/Attachments/2911/LIETUVOS%20DARBO%20RINKA%202011-03.pdf>

pradėjo mažėti ir 2010 metų ketvirtąjį ketvirtį jis siekė 17,1% t.y. 1,2 procentinio punkto mažiau negu 2010 metų antrąjį ketvirtį (žr. 22 pav.).

21 pav. Nedarbo lygio ir jaunimo nedarbo lygio dinamika 2008-2010 metais Lietuvoje
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Darbo rinkoje auga ne tik neseniai praradusių darbą asmenų, bet ir jaunų iki 25 m. amžiaus bedarbių dalis. Jaunimo nedarbas tampa rimta problema, nes yra beveik dvigubai aukštesnis už šalies vidurkį. Pastebima neigiama tendencija – tarp bedarbių padaugėjo nekvalifikuoto ir net pagrindinio išsilavinimo neturinčio jaunimo. Jiems trūksta paskatų įeiti į darbo rinką ar išsilaikyti joje. 2008 metų pirmą ketvirtį jaunimo nedarbo lygis siekė 10,1%, o 2009 metų pirmą ketvirtį jis šoktelėjo iki 25%. Nors trečią 2009 metų ketvirtį jis sumažėjo, tačiau 2010 metų pirmą ketvirtį jis vėl gerokai išaugo. Aukščiausias jaunimo nedarbo lygis buvo pastebėtas 2010m.II ketv. Ir siekė 37,1%. Džiugu jog kitus du ketvirčius jis mažėjo. Lyginant su bendru nedarbo lygio kitimu jaunimo nedarbas gerokai aukštesnis (žr. 21 pav.).

Didžiausias jaunimo nedarbas 2010 metais buvo Telšių apskrityje 55,2% nuo 2008 metų jis padidėjo 2,8 kartus ir Panevėžio apskrityje 44,4%, nuo 2008 metų jis padidėjo 3 kartus. Tuo tarpu mažiausias jaunimo nedarbo lygis 2010 metais buvo Vilniaus ir Tauragės apskrityse, jis net mažesnis už bendrą šalies jaunimo nedarbo lygį (žr. 15 lentelę).

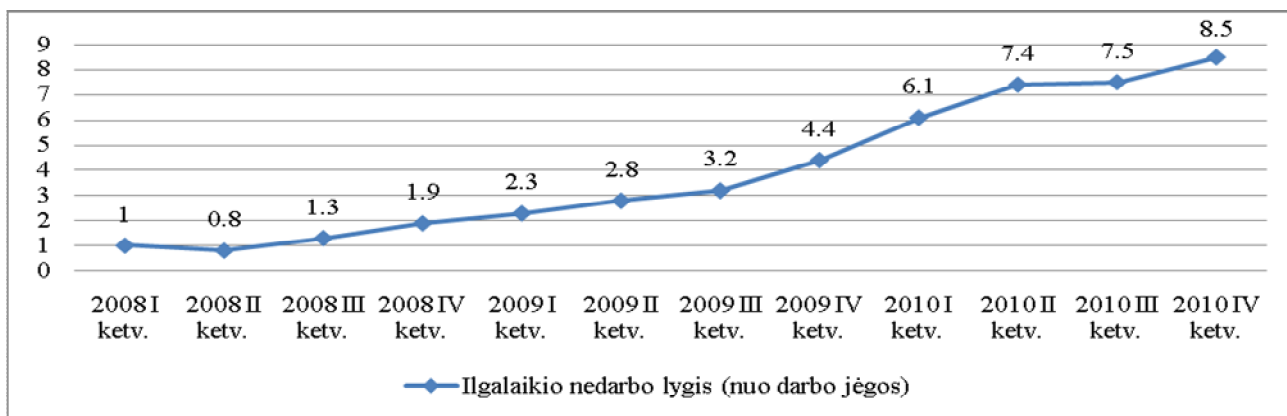
15 lentelė

Jaunimo nedarbo lygis 2008-2010 metais Lietuvos regionuose

Administracinė teritorija	2010	2009	2008
Lietuvos Respublika	35,1	29,2	13,4
Alytaus apskritis	39,1	30,6	9,9
Kauno apskritis	27,2	23,9	11,2
Klaipėdos apskritis	36,0	27,9	17,1
Marijampolės apskritis	38,2	24,9	8,9
Panevėžio apskritis	44,4	40,7	13,8
Šiaulių apskritis	36,9	33,0	13,4
Tauragės apskritis	34,3	21,1	4,9
Telšių apskritis	55,2	42,6	19,7
Utenos apskritis	40,6	21,1	11,0
Vilniaus apskritis	31,1	29,6	14,1

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Ilgalaikio nedarbo priežastys yra kelios: ekonominis nuosmukis, sumažėjęs darbo vietų skaičius. Ne kiekvienas dirbantysis netekęs darbo turi vienodą tikimybę grįžti į darbo rinką. Paprastai bendra nedarbo lygio dinamika turi įtakos ir ilgalaikio nedarbo kitimui. Ilgesnį laiką negalintys įsidarbinti asmenys papildo ilgalaikių bedarbių skaičių. Ilgalaikių bedarbių (t.y. asmenų netekusių darbo ilgiau nei metus) 2008 metais buvo 20,0 tūkst., arba 21,1% bedarbių, o 2010 metais 120,6 tūkst., arba 41,4%. Dauguma ilgalaikių bedarbių tampa pasyvūs darbo rinkoje, susitaiko su esama padėtimi ir nenori nieko keisti.

22 pav. Ilgalaikio nedarbo lygis (nuo darbo jėgos) Lietuvoje procentais 2008-2010 metais
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

22 paveikslėlyje pateikti ilgalaikio nedarbo lygio (nuo darbo jėgos) kitimas Lietuvoje 2008-2010 metais. Per pirmą 2008 metų ketvirtį ilgalaikio nedarbo lygis buvo sumažėjęs, tačiau jau nuo antro ketvirčio ilgalaikio nedarbo lygis pradėjo kilti. Didžiausias ilgalaikio nedarbo kilimas Lietuvoje buvo nuo 2009 metų trečiojo ketvirčio iki 2010 metų antrojo ketvirčio ir per trečiąjį 2010 metų ketvirtį.

16 lentelė

Skurdo rizikos riba Lietuvoje 2008-2009 metais (litas per mėnesį)

2008		2009	
Vienas gyvenantis asmuo	Namų ūkis susidedantis iš dviejų suaugusių asmenų ir dviejų vaikų iki 14 metų	Vienas gyvenantis asmuo	Namų ūkis susidedantis iš dviejų suaugusių asmenų ir dviejų vaikų iki 14 metų
720	1512	832	1746

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

2009 metais apie 690 tūkst. šalies gyventojų gyveno žemiau skurdo rizikos ribos, kas penktas šalies gyventojas. 16 lentelėje matyti, jog Lietuvoje skurdo rizikos riba buvo 832 litas per mėnesį vienam gyvenančiam asmeniui ir 1 746 litai – šeimai, kurią sudaro du suaugę asmenys ir du vaikai iki 14 metų. Pagal namų ūkio sudėtį dažniausiai atsidurti skurde rizikuoja vieni gyvenantys asmenys (46,9%), taip pat asmenys, gyvenantys namų ūkiuose, kuriuos sudaro vienas suaugęs asmuo ir išlaikomi vaikai (46,4%) ir du suaugę asmenys su trimis ar daugiau vaikų (32,9%). Namų ūkiuose, kuriuos sudaro du suaugusieji ir trys ar daugiau vaikų rizika atsidurti skurde, palyginti su 2008 m., sumažėjo 13,1 procentinio punkto, nepilnose šeimose – 1,9 procentinio punkto. Tokiam

sumažėjimui didžiausios įtakos turėjo nuo 2008 m. pradžios padidėjusios motinystės (tėvystės) pašalpos ir pailgintas jų mokėjimo laikas, taip pat padidėjusios socialinės išmokos vaikams.

Didesnis senatvės pensijų augimas, palyginti su darbo užmokesčio augimu 2008 m., lėmė pensinio amžiaus asmenų skurdo rizikos mažėjimą. Iš dirbančių asmenų žemiau skurdo rizikos ribos buvo 10,4 procento, bedarbių – 54,3 procento, senatvės pensininkų – 27,6 procento. Nedarbas yra dažniausia skurdo priežastis. Namų ūkiuose be vaikų žemiau skurdo rizikos ribos 2009 metais gyveno 21,1 procento asmenų, iš jų namų ūkiuose, kuriuose nė vienas darbingo amžiaus asmuo nedirbo, – 53,8 procento ir tik 5,4 procento asmenų – namų ūkiuose, kuriuose visi darbingo amžiaus asmenys dirbo visus metus; namų ūkiuose su išlaikomais vaikais – atitinkamai 20,3, 64,4 ir 11,6 procento.¹⁴

17 lentelė

Socialinės apsaugos išlaidos 2008-2009 metais Lietuvos Respublikoje tūkst.Lt.

<i>Senatvė</i>	<i>Liga ir (arba) sveikatos priežiūra</i>	<i>Šeima ir (arba) vaikai</i>	<i>Negalia</i>	<i>Nedarbas</i>	<i>Našlystė</i>	<i>Būstas ir kitur nepriskirta socialinė atskirtis</i>
2008						
7171838	5153762	2093997	1817302	440324	605158	220648
2009						
7658740	4962754	2597498	1954922	823867	618633	353374

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Lietuvoje socialinės apsaugos išlaidos 2009 m. sudarė 19,5 mlrd. litų ir palyginti su 2008 m., išaugo 8 procentais. 2008 m. BVP augimas žymiai sulėtėjo ir socialinės apsaugos išlaidos, palyginti su BVP, sudarė 16,2 procento. 2009 m., toliau mažėjant BVP ir augant išlaidoms socialinei apsaugai, jų dalis, palyginti su BVP, padidėjo iki 21,3 procento.

Esant sudėtingoms ekonominėms sąlygoms, sparčiausiai 2009 m. didėjo išlaidos išmokoms, susijusioms su nedarbu (87%), socialinės atskirties sumažinimu (59%), išmokoms šeimoms ir vaikams (24%). Pagrindinis socialinės apsaugos finansavimo šaltinis yra darbdavių socialinės įmokos. 2009 m. jos sudarė 49 procentus visų socialinės apsaugos pajamų (žr. 17 lentelę).

2009 m. socialinės apsaugos išlaidos ligos atveju ir sveikatos priežiūrai sudarė 26 procentus visų išlaidų socialinės apsaugos išmokoms ir paslaugoms. Palyginti su 2008 m., šios išlaidos sumažėjo 3,7 procento. 2009 m. išlaidos negalios išmokoms ir paslaugoms sudarė 10 procentų visų išlaidų socialinės apsaugos išmokoms ir paslaugoms. Per praėjusius metus šios išlaidos padidėjo 7,6 procento. Pensinio amžiaus žmonėms skirta 40 procentų visų socialinės apsaugos išlaidų išmokoms ir paslaugoms. 2009 m. šios išlaidos siekė 7659 mln. litų ir, palyginti su 2008 m., padidėjo 7%. 2009 m. šeimai ir vaikams buvo skirta 14 procentų išlaidų socialinės apsaugos išmokoms ir paslaugoms. Šios išlaidos 2009 m. palyginti su 2008 m., padidėjo 24 procentais našlystės išmokos nuo 2008 iki 2009 metų padidėjo 2 % ir 2009 siekė 618 mln. litų. Dėl sudėtingos ekonominės padėties ir sparčiai didėjusio nedarbo lygio šalyje su nedarbu susijusios išlaidos, palyginti su 2008

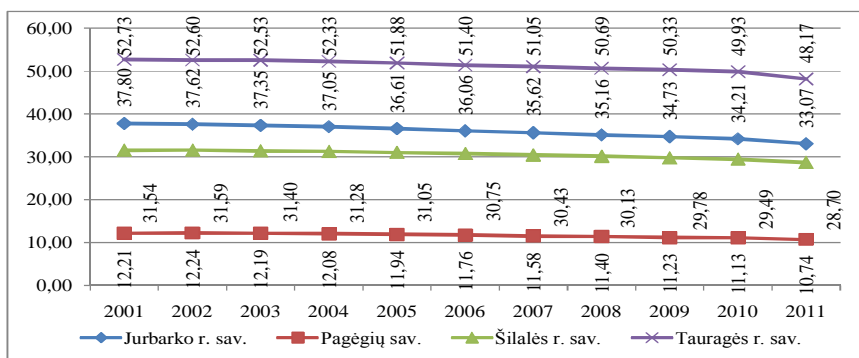
¹⁴ Gyventojų pajamos ir gyvenimo sąlygos. (2009). Statistikos departamentas. ISSN 2029-3720, Vilnius.

m., padidėjo 87 procentais ir 2009 m. sudarė 824 mln. litų arba 4 procentus visų socialinės apsaugos išlaidų išmokoms ir paslaugoms.¹⁵

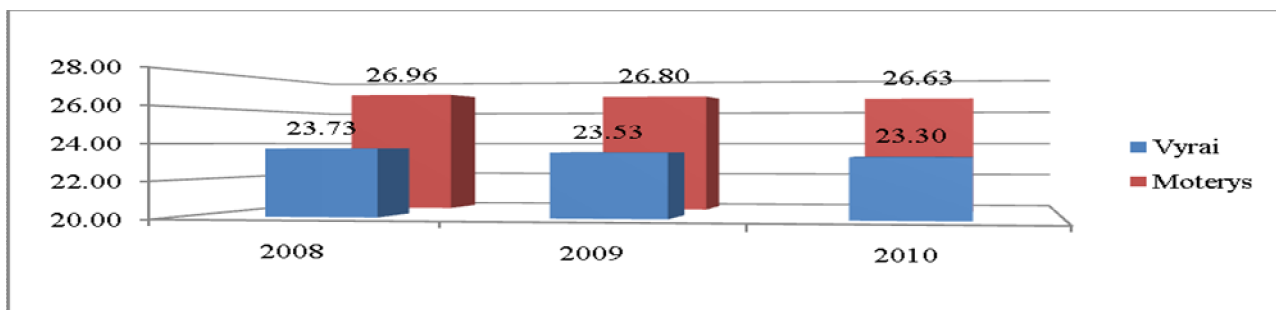
2.2.3. Demografinė, ekonominė, socialinė padėtis Tauragės apskrityje

Iš 23 paveikslo matyti, jog Tauragės apskrityje 2011 metų pradžioje gyveno 120 692 gyventojai, t.y. 4063 gyventojų arba 3,4 procentu mažiau nei 2010 metais. Per paskutinius dešimt metų Tauragės rajone sumažėjo 13,58 tūkst. gyventojų. Tauragės rajono savivaldybėje 2011 metų sausio 1 d. gyveno 48,17 tūkst. gyventojų, lyginant su prieš tai buvusiais metais gyventojų skaičius sumažėjo 1,76 tūkst., t.y. arba 3,6 procento mažiau.

23 pav. Gyventojų skaičiaus kitimas Tauragės apskrityje 2001-2011 metų pradžioje, tūkst. gyventojų
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

2011 metais mieste gyveno 49,584 tūkst. (arba 1,815 tūkst. mažiau negu 2010 metais) Tauragės apskrities gyventojų, o kaime – 71,108 tūkst. (t.y. 2,248 tūkst. gyventojų mažiau negu 2010 metais). Tauragės apskrityje kaip ir Lietuvoje gyveno daugiau moterų negu vyrų. Moterų 2010 metais gyveno 59,173 tūkst. o vyrų 65,582 tūkst.

24 pav. Gyventojų sudėtis pagal lytį Tauragės rajono savivaldybėje 2008-2010 metų pradžioje, tūkst. gyventojų

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

¹⁵ Socialinė apsauga Lietuvoje.(2009). Statistikos departamentas. ISSN 2029-3682, Vilnius.

24 paveikslėlyje pavaizduota 2008-2010 Tauragės rajono savivaldybės gyventojų pasiskirstymą pagal lytį, iš kurio matyti jog moterų Tauragėje moterų 2010 metais gyveno 3,33 tūkst. daugiau negu vyrų (gyventojų pasiskirstymas pagal lyti: moterų – 53,33% o vyrų – 46,67%). Per paskutinius tris metus moterų sumažėjo 0,33 tūkst., o tuo tarpu vyrų sumažėjo – 0,43 tūkst.

Tauragės rajono savivaldybėje gyventojų tankumas 2010 metais buvo 42,3 gyv./km², tai yra mažesnis nei vidutiniškai Lietuvoje (51,0 gyv./km²), bet žymiai didesnis nei vidutiniškai Tauragės apskrityje (28,3 gyv./km²). Kitose apskrities savivaldybėse gyventojų tankumas 2010 buvo: Jurbarko (22,7 gyv./km²), Šilalės (24,8 gyv./km²), Pagėgių (20,7 gyv./km²). 2008-2010 metais gyventojų tankumas mažėjo, tam įtakos turėjo ir gyventojų mažėjimas dėl neigiamos natūralios kaitos, bei migracijos (žr. 18 lentelę).

18 lentelė

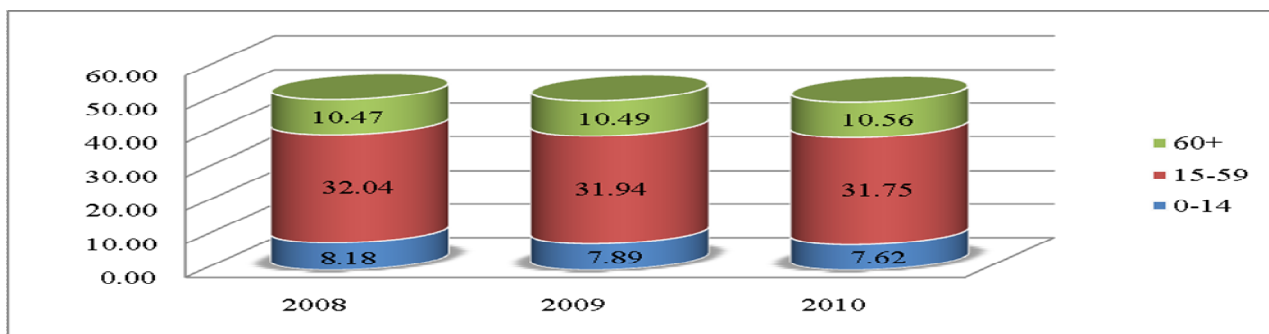
Gyventojų tankis 2008-2011 metų pradžioje 1km² Tauragės apskrityje

	Teritorija km ²	Gyventojų tankis			1000 vyrų tenka moterų		
		2008	2009	2010	2008	2009	2010
Tauragės apskritis	4411	28,9	28,6	28,3	1106	1108	1108
Jurbarko raj.sav.	1507	23,3	23,0	22,7	1108	1111	1109
Pagėgių raj. Sav.	537	21,2	20,9	20,7	1082	1085	1077
Šilalės raj.sav.	1188	25,4	25,1	24,8	1065	1064	1063
Tauragės raj sav.	1179	43,0	42,7	42,3	1136	1139	1143

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

2010 metais Tauragės apskrityje 1000 – iui vyrų teko 1108 moterys (2008 metų pradžioje atitinkamai 1106). O Tauragės rajono savivaldybėje moterų skaičius tenkantis 1000 vyrų apskrityje didžiausias – 1063 ir jis turi tendenciją didėti (žr. 18 lentelę). Mažiausiai moterų teko Šilalės rajono savivaldybėje - 1063 ir per tris metus jis tik mažėjo.

Lietuvos gyventojai senėja. 2010 metų pradžioje vidutinis Tauragės apskrities gyventojų amžius buvo 38,8 metų, o 2008 metų pradžioje – 38,3 metų. Vidutinis vyrų amžius 5,3 metais trumpesnis negu moterų. Tauragės apskrities vidutinis gyventojų amžius 38,3 metai. Vidutinis Tauragės apskrities vyrų amžius - 36,0, moterų – 41,3 metai. Iš keturių Tauragės apskrities savivaldybių ilgiausias gyventojų amžius yra Jurbarko r. savivaldybėje 40,0 metai, o trumpiausias 37,3 metų yra Pagėgių savivaldybėje (žr. 14 priedą).

25 pav. Tauragės rajono savivaldybės gyventojai 2008 – 2010 metais pagal pagrindines amžiaus grupes
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Iš 25 paveikslo, galima teigti, jog žmonių, sulaukusių 60 ir daugiau metų, dalis populiacijoje pastaraisiais metais turi tendenciją didėti. 2008-2010 metais vaikų iki 15 metų amžiaus sumažėjo 0,56 tūkst., 60 metų ir daugiau gyventojų padidėjo 0,09 tūkst., o darbo jėga sumažėjo 0,29 tūkst. žmonių. Tauragės rajono savivaldybėje pensinio amžiaus gyventojai 2010 m. sudarė 21,15 proc., 15,26 proc. sudarė vaikai iki 15 m. amžiaus ir 63,59 proc. – darbingo amžiaus gyventojai.

19 lentelė

100 darbingo amžiaus gyventojų tenka vaikų ir pensinio amžiaus gyventojų Tauragės apskrityje

Teritorija	2008		Demografinės senatvės koeficientas	2009		Demografinės senatvės koeficientas	2010		Demografinės senatvės koeficientas
	0–14	60+		0–14	60+		0–14	60+	
Tauragės apskritis	27	34	122	26	34	127	26	34	132
Jurbarko r. sav.	27	37	138	26	37	143	25	38	148
Pagėgių sav.	30	31	105	29	31	108	28	31	110
Šilalės r. sav.	31	32	103	29	32	110	28	32	115
Tauragės r. sav.	25	33	128	25	33	133	24	33	139

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

19 lentelėje pateikti duomenys kiek 100 darbingo amžiaus gyventojų teko vaikų ir pensinio amžiaus gyventojų 2008-2010 metais. 2010 metais Tauragės apskrityje 100 darbingo amžiaus gyventojų teko 26 vaikai ir 34 pensinio amžiaus asmenys. Daugiausia 60 ir daugiau metų amžiaus gyventojų išlaikė Jurbarko rajono savivaldybėje (38), o mažiausiai – Pagėgių savivaldybėje (31). Tauragės rajono savivaldybėje 100 darbingo amžiaus gyventojų išlaikė 33 pensinio amžiaus gyventojus ir 24 vaikus iki 15 metų. Vaikų iki 15 metų daugiausia teko išlaikyti Pagėgių ir Šilalės savivaldybėse po 28.

Demografinis senatvės koeficientas parodo kiek pagyvenusių (60 metų ir vyresnio amžiaus) žmonių tenka šimtui vaikų iki 15 metų amžiaus. Tauragės apskrityje šis rodiklis nuo 2008-2010 metų padidėjo 10 pagyvenusių žmonių. Daugiausia šis rodiklis pakilo Šilalės rajono savivaldybėje – 12 žmonių, o mažiausiai – Pagėgių savivaldybėje 5 žmonėmis (žr. 19 lentelę).

20 lentelė

Natūrali gyventojų kaita Tauragės apskrityje 2009m.

Administracinė teritorija	2009					Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė:		
	Gimė	Mirė	Natūrali gyventojų kaita	1000 gyventojų tenka gimusiųjų	1000 gyventojų tenka mirusiųjų	Viso:	Vyrai	Moterys
Tauragės apsk.	1234	1690	-456	9,8	13,5	72,22	66,78	78,37
Jurbarko r. sav.	330	507	-177	9,6	14,7	-	-	-
Pagėgių r. sav.	121	160	-39	10,8	14,3	-	-	-
Šilalės r. sav.	322	383	-61	10,9	12,9	-	-	-
Tauragės r. sav.	461	640	-179	9,2	12,8	-	-	-

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Natūralaus gyventojų prieaugio dinamikai įtakos turi gimstamumo ir mirtingumo kitimo tendencijos. Pastaruoju metu šis rodiklis Tauragės apskrityje yra neigiamas – -456. Šis rodiklis yra

neigiamas ir kitose Tauragės apskrities savivaldybėse. Pagėgių ir Šilalės savivaldybės išsiskiria mažiausiu natūraliu gyventojų prieaugiu Tauragės apskrityje (atitinkamai -39 ir -61).

2009 m. Tauragės apskrityje 1 000 gyventojų teko 9,8 gimusiųjų (Lietuvoje vidutiniškai 11,0). Nors gimstamumo rodikliai Tauragės rajone buvo vieni iš mažiausių. Panašūs gimstamumo rodikliai buvo Alytaus (9,7), Panevėžio (9,5), Utenos (8,6) apskrityse. Kitose Lietuvos apskrityse gimstamumas buvo didesnis. Iš Tauragės apskrities savivaldybių Tauragės rajono savivaldybėje 1000 gyventojų teko mažiausiai gimusiųjų – 9,2, o daugiausia gimusiųjų teko Šilalės (10,9) ir Pagėgių (10,8) savivaldybėse (žr. 20 lentelę).

Mirtingumas Tauragės apskrityje 2009 m. (13,5 žm./1000 gyv.) buvo truputį didesnis už šalies vidurkį (skirtumas – 0,9 žm./1000 gyv.), tačiau bendros kitimo tendencijos panašios į stebimas tendencijas Lietuvoje. Mirusiųjų skaičius Tauragės apskrityje pastaraisiais metais didėja. Tauragės rajono savivaldybėje mirusiųjų skaičius 1000 gyventojų buvo mažesnis negu Tauragės apskrityje 0,7 žm./1000 gyv., tačiau už bendrą šalies vidurkį jis buvo didesnis 0,2 žm./1000 gyv. (žr. 20 lentelę).

Tauragės apskrityje pagrindinės mirties priežastys tokios pat kaip ir Lietuvoje. Daugiausia žmonių mirė (žr. 21 lentelę) nuo trijų pagrindinių ligų: kraujotakos sistemos, piktybinių navikų ir išorinių mirties priežasčių. Moterys daugiau miršta nuo kraujotakos sistemos ligų (3060 daugiau). Tačiau pagal kitas ligų ir sveikatos problemų klasifikaciją vyrai miršta daugiau: nuo infekcinių ir parazitinių ligų, piktybinių navikų, kvėpavimo sistemos ligų, virškinimo sistemos ligų, tyčinių sužalojimų ir kt.

21 lentelė

Mirusiųjų skaičius pagal statistinę ligų ir sveikatos problemų klasifikaciją Tauragės apskrityje

Mirties priežastis	2009 metai		
	Iš viso	Vyrai	Moterys
Iš viso pagal mirties priežastis	42 032	21 828	20 204
Infekcinės ir parazitinės ligos	451	310	141
Piktybiniai navikai	8 130	4 587	3 543
Kraujotakos sistemos ligos	23 292	10 116	13 176
Kvėpavimo sistemos ligos	1 561	1 077	484
Virškinimo sistemos ligos	2 223	1 262	961
Išorinės mirties priežastys	4 168	3 283	885
Transporto įvykiai	457	356	101
Nukritimai	355	260	95
Atsitiktinis paskendimas	298	248	50
Atsitiktinis apsinuodijimas alkoholiu bei jo poveikis	344	266	78
Tyčiniai sužalojimai	1 138	952	186
Pasikėsėjimas	199	145	54
Kitos mirties priežastys	2 207	1 193	1 014

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Iš 22 lentelės matyti, kad Tauragės rajone 2009 metais 1000-iui gimusių kūdikių teko 4 mirusieji. Nuo 2000 metų šis skaičius sumažėjo dvigubai. Tuo tarpu iš Tauragės rajono savivaldybių 2009 metais lyginant su 2000 metais mirusių kūdikių skaičius sumažėjo visose

savivaldybėse, tačiau Jurbarko savivaldybėje padidėjo 1,1 kūdikio. Tauragės rajono savivaldybėje 2009 metais 1000 gimusiųjų teko 57 procentais mažiau negu 2000 metais.

22 lentelė

1000 gimusių tenka mirusių kūdikių kitimas Tauragės rajone 2000-2009 metų

	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000
Tauragės rajonas	4,0	4,8	4,9	8,7	3,4	6,1	9,9	7,2	12,2	8,1
Jurbarko r. sav.	8,7	9,4	3,1	6,3	6,2	9,4	2,9	12,3	5,8	7,6
Pagėgių sav.	0,0	7,5	0,0	9,3	7,6	8,9	0,0	7,3	35,8	0,0
Šilalės r. sav.	0,0	6,9	7,4	10,9	0,0	6,9	16,4	0,0	11,7	12,0
Tauragės r. sav.	4,3	0,0	5,8	9,0	2,5	2,3	12,5	8,9	10,5	7,5

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

Prognozuojama kad gyventojų skaičius Tauragės apskrityje ir toliau mažės, to priežastimis greičiausiai bus vis mažėjantis gimstamumas, didėjantis mirtingumas, didėjanti gyventojų migracija į užsienio valstybes, kurią skatina vis labiau atsiversiančios ES darbo rinkos. To pasekoje Tauragės rajono savivaldybė praranda galimybes pritraukti daugiau darbo jėgos ir užtikrinti ekonomikos augimą ateityje.

23 lentelė

Tauragės apskrities gyventojų tarptautinė migracija

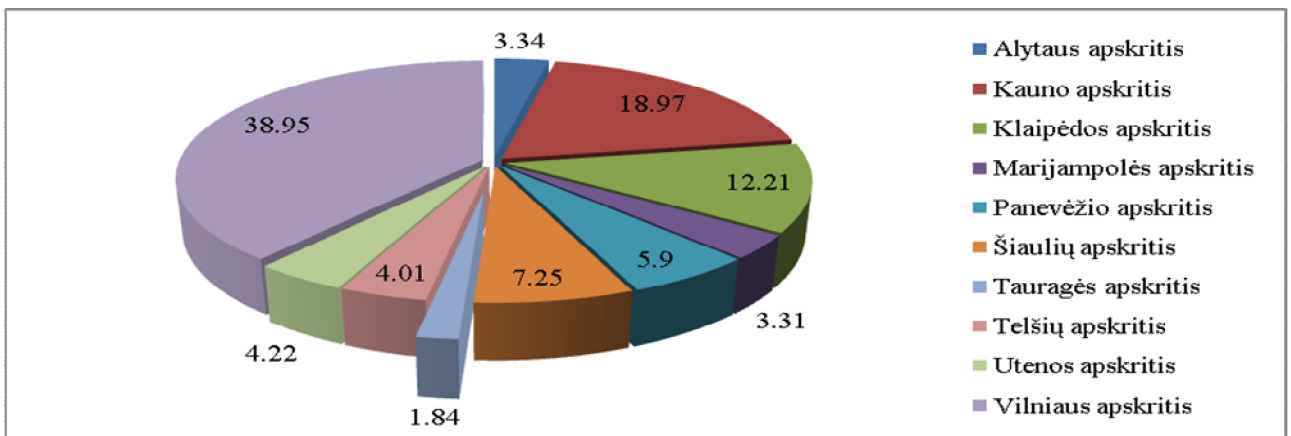
Administracinė teritorija	2008			2009			2010		
	Atvyko	Išvyko	Saldo	Atvyko	Išvyko	Saldo	Atvyko	Išvyko	Saldo
Tauragės apskritis	205	397	-192	164	524	-360	135	3079	-2944
Jurbarko r. sav.	52	114	-62	46	193	-147	32	772	-740
Pagėgių sav.	22	43	-21	15	35	-20	14	284	-270
Šilalės r. sav.	27	67	-40	37	101	-64	32	574	-542
Tauragės r. sav.	104	173	-69	66	195	-129	57	1449	-1392

Šaltinis sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

Migracijos rodiklis, parodantis atvykstančių bei išvykstančių iš teritorijos žmonių skaičiaus skirtumą, tenkantį 1 000 gyventojų, yra gana svarbus apibūdinant savivaldybę. Respublikos mastu jis nėra toks informatyvus, bet atskirų regionų (apskričių, savivaldybių) lygmenyje parodo tam tikrą apibendrintą regiono patrauklumą gyventojams (ypač tuo atveju, kai didžiąją dalį migracijos sudaro migracija tarp savivaldybių, o ne jos viduje).

23 lentelėje pateikti Tauragės apskrities gyventojų tarptautinės migracijos duomenys, pagal kuriuos pastaraisiais metais pastebima migracija iš Tauragės apskrities. Tauragės apskrityje 2008-2010 metais buvo stebimas neigiamas migracijos saldo. 2008 m. į rajoną atvyko 205 gyventojai, o išvyko 397 gyventojų. Lyginant 2008 m. ir 2010 m. situacija katastrofiška, migracijos saldo atitinkamai buvo -192 ir -2944. Iš Tauragės apskrities savivaldybių 2010 metais didžiausias migracijos saldo buvo Tauragės savivaldybėje -1392, o mažiausias Pagėgių savivaldybėje -270.

Įvairiose statistinėse ataskaitose apie Bendrąjį vidaus produktą (BVP) informacija pateikiama tik pagal atskiras Lietuvos apskritis. Bendrasis vidaus produktas (BVP), sukurtas Tauragės regione 2009 metais, pasiekė 1686,84 mln. Lt. Tai sudarė 1,84 proc. visos šalies BVP (žr. 26 pav.).

26 pav. Bendrojo vidaus produkto pasiskirstymas Lietuvos apskrityse 2009 m., proc.
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Lietuvos Statistikos departamentas (2011)

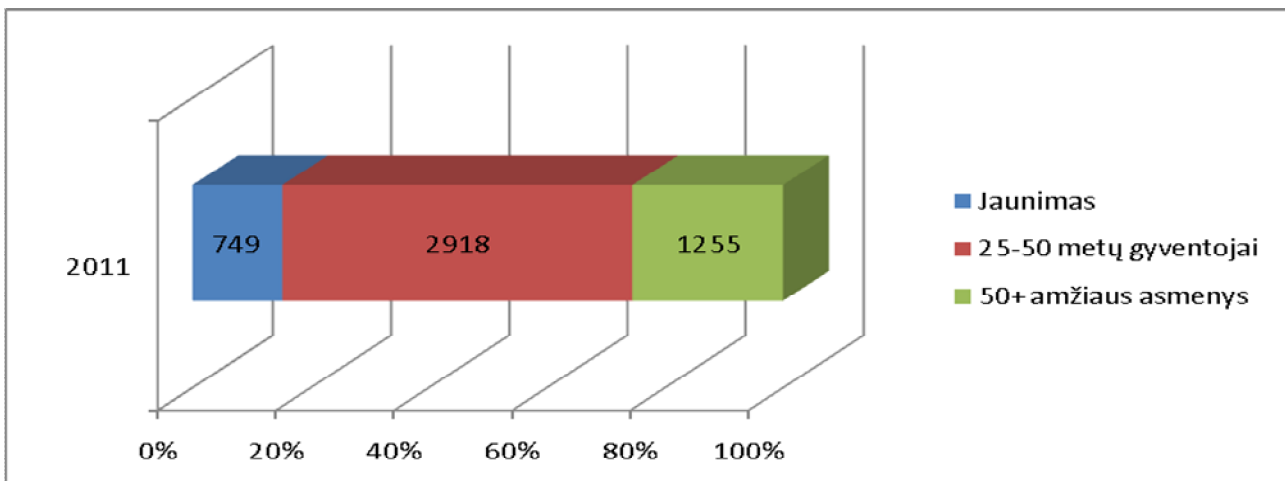
Pastaruosius dešimt metų BVP vienam gyventojui Tauragės apskrityje buvo mažiausias Respublikoje. BVP vienam gyventojui Tauragės apskrityje ir Lietuvoje 2009 m. BVP vienam gyventojui Tauragės apskrityje sudarė 13,451 tūkst. Lt (2000 m. – 7,755 tūkst. Lt). Šis rodiklis yra pats žemiausias tarp visų Lietuvos regionų.

Tauragės rajono savivaldybės sukuriama BVP neįmanoma tiksliai įvertinti dėl statistinių duomenų stokos, nes duomenys, reikalingi apskaičiuoti BVP savivaldybių lygiu, nėra kaupiami. Tačiau Tauragės rajono savivaldybėje sukuriama BVP preliminariai galima vertinti pagal rajono teritorijoje veikiančių įmonių skaičių. Kadangi Tauragės rajone veikia 47,6 proc. regiono įmonių, Tauragės rajone gali būti sukuriama apie 43 proc. viso Tauragės apskrityje sukuriama BVP, arba tai 2009 metų duomenimis sudarytų 0,7 mlrd. Lt (apie 0,76 proc. šalies BVP). Atsižvelgiant į tai, kad Tauragės rajone gyvena apie 40 proc. regiono gyventojų, BVP, tenkančio 1 gyventojui, rodiklis Tauragės rajone būtų tik šiek tiek geresnis už regiono rodiklį, tačiau vis tiek dvigubai mažesnis už šalies vidurkį.

Gyventojų užimtumo lygis ir padėtis darbo rinkoje – viena svarbiausių socialinės-ekonominės raidos sąlygų, žmonių pragyvenimo ir socialinės apsaugos garantas. Užimtumo lygis apskrityje 2009 metais, lyginant su 2008 m. išaugo 7,7% (2009 m.- 57,3%, 2008 m.- 53,2%), augimo tempai buvo didesni už šalies tempus (šalyje buvo kritimas 6,5%). Tačiau absoliučia reikšme apskrities rodiklis (57,3%) sudaro tik 95,3% šalies lygio (60,1%).¹⁶

Per 2009 metus užregistruoti 7085 ieškantys darbo asmenys, iš jų 6707 bedarbiai, lyginant su 2008 metais užregistruota 2,4 karto daugiau ieškančių darbo asmenų, bedarbių – 2,6 karto. 2011 m. sausio 1 d. darbo biržoje buvo registruoti 4922 bedarbiai, iš jų 2308 – moterys, 2614 – vyrų, 2099 – gyvenantys kaimo vietovėse, 749 – asmenys iki 25 metų, 1255 – vyresni nei 50 metų (žr. 27 pav.).

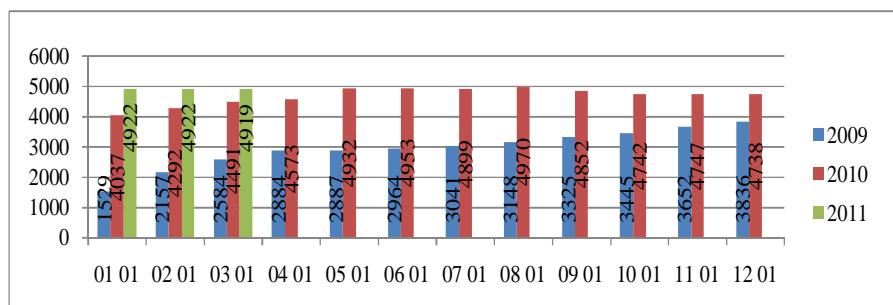
¹⁶ *Atnaujintas Tauragės rajono strateginis plėtros planas 2008-2013 m.* (2011). Tauragė

27 pav. Tauragės rajono savivaldybėje užregistruotų bedarbių pasiskirstymas pagal amžiaus grupes
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Tauragės teritorinė darbo birža(2011)

Palyginti su 2010 metais, bedarbių skaičius išaugo 885 asmenimis arba 21,9 proc. punkto, užfiksuoti šie bedarbių struktūros pokyčiai: 28,3 proc. punkto padidėjo ilgalaikių bedarbių dalis, 22,0 proc. punkto išaugo darbo rinkoje papildomai remiamų bedarbių dalis, 1,3 proc. punkto išaugo bedarbių, pradedančių darbinę veiklą pagal įgytą specialybę ar profesiją, dalis ir jaunų (iki 25 metų) bedarbių dalis.

Remiantis statistiniais duomenimis, galima teikti, kad bedarbių skaičius Tauragės rajone 2009-2011 metais tendencingai didėjo. 2010 metų liepą bedarbių skaičius sumažėjo, rugpjūtį jis vėl padidėjo. Nors nuo 2010 metų rugsėjo iki gruodžio jis mažėjo, 2011 metų pradžioje jis vėl šoktelėjo. (žr. 28 pav.).

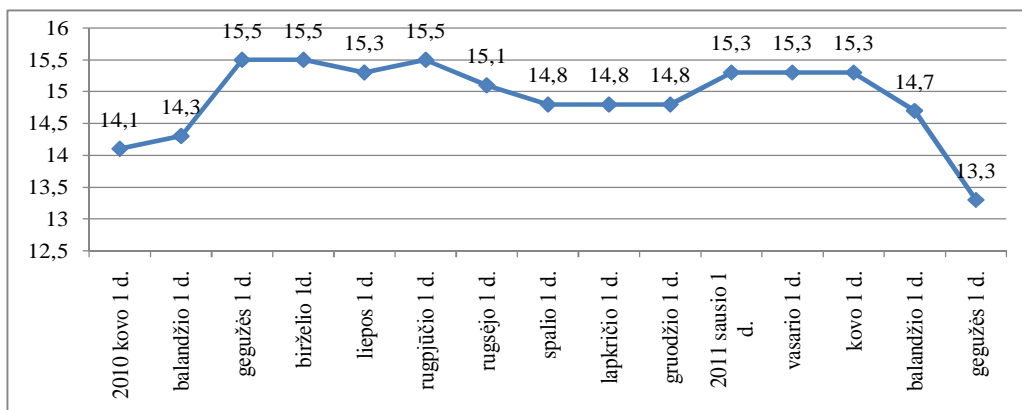

28 pav. Bedarbių skaičiaus dinamika Tauragės rajone 2009–2011 m.
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Tauragės teritorinė darbo birža(2011)

2010 metų pradžios duomenimis Tauragės apskrityje nedarbo lygis 2009 metais, lyginant su 2008 metais, išaugo 93,0% (11% ir 5,7%), tačiau nedarbo augimo tempai buvo mažesni, negu vidutiniškai šalyje (šalyje išaugo 136,2 %). Nedarbo lygis lyginant 2009-01-01 su 2010-01-01 išaugo: Tauragės darbo biržoje – 7,6 procentiniais punktais, Tauragės rajone – 2,65 karto.¹⁷

¹⁷ Tauragės teritorinės darbo biržos situacijos apžvalda (2011). [žiūrėta 2011-02-15]. Prieiga per internetą: http://www.ldb.lt/TDB/Taurage/DarboRinka/Taurages_darbo_birzoje/UserDisplayForm.aspx?ID=22

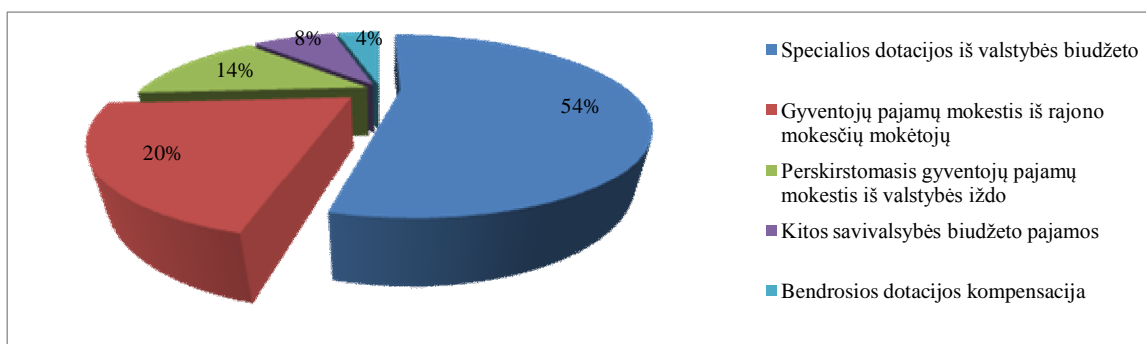
2011 m. sausio 1 d. bedarbių procentas, skaičiuojant nuo darbingo amžiaus gyventojų, Tauragės r. savivaldybėje sudarė 15,3 proc., per metus nedarbas išaugo 1,2 proc. punkto. Nuo liepos mėnesio iki gruodžio nedarbas Tauragės savivaldybėje mažėjo nuo 15,5 proc. iki 14,8 proc. Nuo gruodžio 1 dienos iki 2011 metų kovo 1 dienos nedarbas nekito. O per balandį ir gegužę bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų sumažėjo iki 13,3 proc. (žr. 29 pav.).

29 pav. Bedarbių procento nuo darbingo amžiaus gyventojų kitimo dinamika Tauragės rajono savivaldybėje 2010 - 2011 m.

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Tauragės teritorinės darbo biržos duomenimis

Galima teigti, kad Tauragės rajono savivaldybę paveikė neigiami ekonominio sunkmečio padariniai, dėl kurių išaugo nedarbas, neaktyvių darbingo amžiaus žmonių dalis, sumažėjo užimtųjų skaičius. Nors bedarbystės lygis 2010 metais Tauragės rajone iš dalies stabilizavosi, atsižvelgiant į ekonomines prognozes, jis dar keletą metų išliks panašus. Aukštas nedarbo lygis bei maža darbo vietų pasiūla ekonominiu sunkmečiu paskatino rajono gyventojų emigraciją, tai sumažino darbo jėgos, ypač kvalifikuotos, pasiūlą. Todėl artimiausiais metais Tauragės rajono savivaldybės teritorijoje yra labai svarbu skatinti verslo plėtrą, įgyvendinti įvairias užimtumo, kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo programas.¹⁸

30 pav. Tauragės rajono savivaldybės 2010 m. biudžeto pajamų struktūra(%)
Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Tauragės rajono savivaldybės mero ataskaita (2010)

¹⁸ *Atnaujintas Tauragės rajono strateginis plėtros planas 2008-2013 m.* (2011). Tauragė

Didžiausias pajamas savivaldybė 2007–2009 m. laikotarpiu gavo iš rajono mokesčių mokėtojų mokesčių ir specialiųjų dotacijų iš valstybės biudžeto, jos abi sudarė 74% visų biudžeto pajamų 2010 metais.¹⁹

2007–2009 metų laikotarpiu didžiausią dalį Tauragės rajono savivaldybės biudžeto išlaidų pagal valstybės deleguotas funkcijas sudarė išlaidos švietimui. Jos sudarė apie 50–55 proc. visų savivaldybės išlaidų. Žymiai mažesnę dalį sudarė bendros valstybės paslaugos, socialinė apsauga, o likusioms sritims buvo skiriama dar mažesnė biudžeto lėšų suma.

2008 ir 2009 metais, lyginant su 2007 metais (prieš prasidedant ekonominei krizei), tiek šalies, tiek apskrities mastu labai išaugo socialinės pašalpos gavėjų skaičius ir pašalpų sumos (dėl darbinių pajamų kritimo ir nedarbo didėjimo). Šie rodikliai sunkia našta gula ant valstybės ir savivaldybių pečių. Apskrities rodikliai 2009 metais, lyginant su šalies rodikliais pateikiami 24 lentelėje, ir yra šiek tiek geresni. Kadangi socialinių pašalpų gavėjų skaičius ir jiems skirtos išlaidos, lyginant su 2007 metais, išaugo mažiau negu šalyje.

24 lentelė

Socialinės pašalpos gavėjų ir pašalpų sumos 2009 metais Tauragės rajone ir Lietuvoje			
Lyginant su 2007 metais			
Tauragės apskrityje		Lietuvoje	
Gavėjų skaičius	Išlaidos	Gavėjų skaičius	Išlaidos
188,3%	340,1%	200,7%	365,7%

Sudaryta darbo autorės remiantis šaltiniu: Informacija apie Tauragės regiono plėtros plano 2006–2013 m. vykdymo eigą ir rezultatus už 2010 metus

Tauragės rajono savivaldybės biudžeto išlaidos socialinėms pašalpoms 2010 metais labai išaugo dėl didelės bedarbystės bei prastėjančio pragyvenimo lygio. (žr. 15; 16 priedą)

Išlaidos socialinei apsaugai, palyginti su praėjusiais metais, padidėjo 28,1 proc. Ypač didėjo parama socialiai remtiniams asmenims. 2010 m., palyginti su praėjusiais metais, socialinės pašalpos gavėjų skaičius Tauragės rajone padidėjo tris kartus – net 3 087 Tauragės rajono šeimoms paskirtos socialinės pašalpos, joms išmokėta 10,8 mln. Lt. Per 2010 m. išmokėtos 436 vienkartinės išmokos gimusiems vaikams, išmokos vaikams iki 18 m. paskirtos ir mokamos 5 253 Tauragės rajono šeimoms. Iš viso išmokų, skiriamų vadovaujantis LR išmokų vaikams įstatymu, per 2010 m. Tauragės rajono gyventojams (išmokos vaikams, vaiko globos (rūpybos) išmoka, vienkartinės išmokos gimusiems vaikams, išmokos nėščioms nedirbančioms moterims, vienkartinės įsikūrimo išmokos globojamiems vaikams ir kt.) paskirta ir išmokėta už 4 mln. Lt. Iš viso per 2010 metus pagal LR valstybinių pašalpų išmokų įstatymą (šalpos išmokų, pensijų, kompensacijų) Tauragės rajono gyventojams paskirta ir išmokėta išmokų už 20,5 mln. Lt. Per 2010 metus transporto išlaidų kompensacijų buvo paskirta ir mokama 137 asmenims, jiems išmokėta 43,2 tūkst. Lt, o specialiųjų automobilių įsigijimo/techninio pritaikymo išlaidų kompensacija paskirta 6 asmenims. Per 2010 m. išmokėta 661 laidojimo pašalpa

¹⁹ Tauragės rajono savivaldybės mero veiklos ataskaita. (2010), Tauragė.

už 687,4 tūkst. Lt, 6 šeimoms skirta parama užsienyje mirusiųjų (žuvusiųjų) palaikams parvežti, paramos jiems skirta už 24 960 Lt. Dėl specialiųjų poreikių rajono gyventojams nustatymo ir Neįgaliojo pažymėjimo išdavimo Socialinės paramos skyrių praėjusiais metais kreipėsi 846 neįgalūs pensinio amžiaus asmenys ar artimi giminaičiai, socialiniai darbuotojai. Vienkartinė piniginė parama 2010 m. skirta 257 Tauragės miesto šeimoms, jiems išmokėta pašalpų už 90 000 Lt.²⁰

2.3. EKSPERTŲ NUOSTATŲ ANALIZĖ

Pagrindines teises į socialinę apsaugą ir darbą numato 1992 m. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Jos 39 straipsnis numato socialinę paramą šeimoms: „Valstybė globoja šeimas, auginančias ir auklėjančias vaikus namuose, įstatymo nustatyta tvarka teikia joms paramą. „ 48 straipsnis nustato, kad „[...] kiekvienas žmogus turi gauti teisingą apmokėjimą už darbą, [...] turi teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, [...] turi teisę gauti [...] socialinę apsaugą nedarbo atveju“. 52 straipsnyje pasakyta, kad „Valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais.“ Konstitucijos nuostatos realizuojamos įstatymais, kuriuos priima Lietuvos Respublikos Seimas. Socialinės apsaugos ir darbo politiką vykdančios institucijos savo kompetencijos ribose leidžia įsakymus, reguliuojančius operatyvią socialinės apsaugos veiklą.

Visi ekspertai sutiko, jog Lietuvos Respublikos pagrindiniai teisės aktai reglamentuojantys socialinę apsaugą ir darbą, turėtų nuolat būti tobulinami atsižvelgiant į ekonominę būklę šalyje.

Darbo kodekse 129 straipsnyje 3 dalies penktame punkte nurodoma jog darbdavys gali atleisti darbuotojus kai šie jau yra įgiję teisę į socialinę pensiją. Tačiau *ekspertai E2, E3 ir E4 teigia* jog esant tokiai ekonominei ir socialinei būklei, kai gimstamumas mažėja o pensininkų daugėja, geriausia sumažinti socialinių pensijų išmokų našta dirbantiesiems ir palikti kuo daugiau pensininkų darbo rinkoje. Jiems galėtų būti numatoma gauti didesnę pensiją už kiekvienus darbo rinkoje buvusių metų. Taip pat *ekspertas E3 ir E4 teigė*, jog reikėtų panaikinti išankstinių išėjimo į pensiją galimybes.

Iš kitos pusės pažvelgus jeigu sieksime nedarbą mažinti skatinant pensininkų pasilinkimą darbo rinkoje, *ekspertai E2 ir E5 teigė*, jog dėl didėjančios darbo jėgos emigracijos į kitas šalis, galime prarasti daug jaunų potencialių mokesčių mokėtojų, nes jie dėl bedarbystės gali masiškai išvykti dirbti į kitas Europos Sąjungos šalis ir Lietuvoje gali nelikti kvalifikuotos darbo jėgos. O tuo pačiu ilgalaikį nedarbą gali didinti vyresnio amžiaus ir jaunimo be profesinio pasirengimo nedarbas ir vis labiau didėjanti konkurencija darbo rinkoje. Didelė neoficiali darbo rinka, šešėlinis

---

²⁰ Tauragės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus veiklos ataskaita. (2010), Tauragė.

užimtumas, nelegali darbo jėgos migracija. Daugelis darbo vietų mažai apmokamos, nepaisoma darbo įstatymų. Reikia skatinti naujų darbo vietų kūrimą. Investuojant į kvalifikuotam darbui imlias šakas, bei technologijas, galima sukurti konkurencingas gerai apmokamas vietas, taip padidinant darbo rinkos lankstumą.

Ekspertas E2 siūlo, sudaryti lanksčias sąlygas darbo vietoms kurtis, darbuotojų kvalifikacijai kelti. Užtikrinant nuolatinio mokymosi galimybes norintiems, sudaro sąlygas darbo jėgai įgyti ir tobulinti gebėjimus ir žinias, leidžia žmonėms prisitaikyti prie rinkos ir technologinių pokyčių. Norint tai pasiekti reikia optimizuoti profesinio mokymo institucijų tinklą, atsižvelgus į rajono darbo rinko poreikius. Aktyvinti darbo rinkos politiką, tobulinti darbo rinkos institucijų veiklą, plėtoti nuolatinį mokymąsi ir kvalifikaciją kelti.

Lietuvos pensijų sistemos reformos ir pensijų sistemos modelio tobulinimas yra aktuali tema. Šiuo metu pensijos pernelyg mažos ir negarantuoja reikiamo pajamų lygio senatvėje. Kiekvieno pensininko tikslas jog esama pensija būtų padidinta. Tačiau materialieji ištekliai visuomet yra riboti ir tai pasiekti nėra nei įmanoma nei siektina. Tačiau politikai siekdami politinių tikslų dažnai jas kelia, taip pakenkdami pensijų sistemos gyvybingumui ir suteikdami žmonėms iliuziją, jog jiems patiems nebūtina rūpintis pragyvenimu senatvėje. Pagrindinis pensijų sistemos tikslas sukurti kiekvienam šios sistemos dalyviui stabilų ir pakankamą senatvės pajamų šaltinį, todėl dar šiais metais Europos Komisija, atsižvelgdama į ilgėjančią gyvenimo trukmę, paragino Europos Sąjungos šalis ryžtis visuotinei pensijų reformai ir pensinio amžiaus ilginimui. Kalbinant ekspertus dėl pensinio amžiaus ilginimo, *ekspertai E3, E4, E5 sutiko* jog esant tokiai demografinėi situacijai pensinio amžiaus ilginimas būtų viena iš priemonių sukurti ilgalaikę tvarią pensijų sistemą, kuri būtų atsparesnė ekonominiams svyravimams, lanksčiau prisitaikanti prie demografinių pokyčių ir garantuotų žmonėms stabilias ir kur kas didesnes pensijas, lyginant su dabartinėmis.

Ekspertai E3, E4 ir E5 teigia, jog projektuojant pensijų sistemą daugiau dėmesio turi būti skiriama ekonominiams ir matematiniais metodams. Tam reikia diegti daugiapakopės pensijų sistemas, kuriose būsimoji pensija priklausytų nuo pavyzdžiui valstybinio persikirstymo, privataus privalomojo ir savanoriško kaupimo rezultato. Taip pat jie *teigia* jog norint kad reformos būtų vykdomos efektyviai, turi būti garantuojamos išmokos visiems pensijų sistemos dalyviams. Tai geriausia pasiekti parengiant ilgalaikę strategiją. Socialinės apsaugos išmokų gavėjai nėra pakankamai informuoti apie jų teises ir galimybes. Nėra aiškios socialinės apsaugos sprendimų apskundimo tvarkos. Dar vieną pensijų sistemos problemą išvelgė *E3 ir E4 ekspertai, kurie teigė* jog reiktų panaikinti ar kaip kitaip sumažinti valstybines pensijas, kurios mokamos už nuopelnus valstybei: mokslininkams, signatarams, teisėjams ir pan. Dar viena galimybė gerinti pensijų sistemą jeigu pensijų fondo dalyviui kasmet pranešama, kiek jis yra įnešęs įmokų, ir metinę investicijų

gražą. *Ekspertai E1 ir E2 pastebi*, jog būtų galima skatinti ir didinti konkurenciją tarp socialinių paslaugų tiekėjų.

Ekspertai E1 ir E2 teigia, kad per ne lyg išplėtotą valstybinių pensijų sistema, dėl kurios vis daugiau biudžetas patiria išlaidų. Didėjantis gyventojų senėjimas padidins poreikį socialinės apsaugos išlaidoms, o tuo pačiu privers valstybę mažinti socialines išmokas. Be to ne visada socialinės išmokos skiriamos labiausiai skurstantiems gyventojams. Socialinę paramą reikia skirti tiems, kuriems jos labiausiai reikia, užtikrinti kiekvienam socialinės atskirties grupėms priklausančią asmeniui bent minimalų ekonominį ir socialinį saugumą, įveikti ypač didelį skurdą. *Ekspertas E2 teigia*, jog socialinės apsaugos sistema ne visuomet skatina imtis darbo, neretai skatina atsirasti vis daugiau valstybės išlaikytinių, gaunant socialines pašalpas, kurios neretai didesnės už siūlomą atlyginimą.

Apklausoje metu *visi ekspertai be išimties teigiamai vertino* vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimą bei viešųjų darbų bedarbiams organizavimą. Taip pat gana palankiai įvertintas ir profesinio mokymo bedarbiams organizavimas. *Visi ekspertai sutiko*, jog darbo biržos organizuojamos viešųjų darbų veiklos į kurias įtraukiami skurdžiai gyvenančių šeimų nariai, turi būti plėtojamos ir toliau, nes taip pasyvių gyventojų aktyvumas ir didinamas noras įsitraukti į darbo rinką. Reikia didinti darbo biržos organizuojamų viešųjų darbų plėtrą, įtraukiant verslo subjektus. *Ekspertas E2 teigia*, jog darbo ir socialinė politika nėra pakankamai lanksti ir neskatina aktyvesnio bedarbių aktyvumo.

Ekspertas E2 siūlė aktyvinti verslo informacijos centro veiklą, kuri galėtų skatinti žmonių domėjimąsi ūkine veikla bei teiktų visą reikalingą informaciją, ugdyti regiono gyventojų verslumą, formuoti veiksmingą smulkių ir vidutinių įmonių mokymo sistemą, plėsti verslo informavimo, konsultavimo ir mokymo infrastruktūrą.

Anot E1, E3, E4 ekspertų, ne visiems darbuotojams pakanka profesinių žinių ir įgūdžių. Socialinių darbuotojų skaičius nėra pakankamas, ypač dirbančių su vaikais, šeimomis ir socialinės atskirties grupėmis, dažnai jų kvalifikacija ir patirtis nėra pakankama. Reikia kelti kvalifikaciją ir mokyti jau dirbančius specialistus darbo ir socialinės teisės specialistus, socialinės apsaugos ekonomikos, bei socialinio draudimo problemų ekonomistams ir finansininkams, socialinių paslaugų socialinės paramos teikiančius darbuotojus rengimui ir perkvalifikavimui.

Norint efektyviai plėtoti socialines paslaugas, *ekspertai E1, E3, E4, E5 pasiūlė* remti programas, padedančias bendruomenėse plėtoti nestacionarių bendruomeninių paslaugų tinklą pagyvenusiems žmonėms.

Ekspertas E1 teigė, jog Tauragės nakvynės namuose reikia padidinti nakvynės vietų skaičių. Taip pat nėra dienos prieglaudos rizikos grupės asmenims, įkurti krizių centrą, taip pat teikti pagyvenusiems asmenims dienos socialinės globos paslaugos asmens namuose.

Šiandien informacinės ir ryšių technologijos yra viena iš svarbiausių viešojo sektoriaus modernizavimo ir restruktūrizavimo priemonių. Produktyvus jų naudojimas gali didele dalimi pakeisti įprastą techninį rutininį darbą savivaldybėje, taip atlaisvinantis savivaldybės darbuotojus tiesioginiam darbui.

Ekspertas E1 teigė, jog savivaldybės, norinčios patenkinti gyventojų poreikius, privalo rūpintis efektyvių elektroninių paslaugų teikimo užtikrinimu. Visi gyventojai turi būti įtraukti į informacinę visuomenę nepaisant jų amžiaus, fizinės negalios, įgūdžių, geografinio atstumo ir kultūrinių skirtumų. *Jis siūlė* informacinių ir komunikacinių technologijų pagalba komitetų ir savivaldybės tarybos posėdžius transliuoti internetu tiesiogiai, išsaugant įrašus, kurie bet kada gali būti peržiūrėti internete. Naudodami skaitmeninius bendravimo būdus, savivaldybė bei politikai gali daug plačiau ir skaidriau pristatyti savo atliekamus darbus, iniciatyvas, atliktų darbų rezultatus bei suteikti piliečiams galimybes daryti įtaką politiniuose procesuose.

Taip pat ekspertai *E1, E3, E4, E5 siūlė*, jog esant didelių ir prieštaringų klausimų sprendimui viešųjų įstaigų internetiniuose tinklalapiuose gali būti naudojamos skaitmeninės apklausos, kurios daugeliu atvejų gali pateikti išsamesnę informaciją ir padidinti piliečių įtraukimą.

Visi ekspertai teigė, jog svarbu užtikrinti, jog skaitmeninio komunikavimo formų dalyviai nedelsiant gautų atsakymą į pateiktas užklausas, kuriame paaiškinama kaip jų užklausa bus nagrinėjama ir atsakoma.

Taikant „vieno langelio“ principą, žmogus paslaugas gauna greičiau, taupo savo pinigus ir jam nebereikia skirti daug pastangų ir laiko aiškinantis, kaip gauti vieną ar kitą paslaugą (nebūtina suprasti, kaip veikia viešojo administravimo institucijos).

Ekspertai sutiko, jog sėkmingai pritaikius „vieno langelio“ principą, viešosios įstaigos taip pat gauna nemažų privalumų: viešųjų įstaigų specialistai taupo savo laiką ir gali skirti laiką sudėtingesnėms užduotims, taip pat įstaigos taupo lėšas, našiau bei efektyviau aptarnauja piliečius.

Be to, patys piliečiai *kaip teigia ekspertai E1, E3, E5* vis labiau pageidauja su viešuoju sektoriumi bendrauti pasitelkiant elektroninius sprendimus, taip kaip jau ilgą laiką bendrauja su bankais ar kitom paslaugas teikiančiomis verslo struktūrom.

Visų apklaustų ekspertų nuomone, paslaugų perkėlimas į virtualią aplinką padėtų padaryti jas labiau prieinamas. *Anot eksperto E1* pačios paklausiausios Lietuvos savivaldybėse elektroninės viešosios paslaugos turėtų būti: – socialinių išmokų skaičiavimas ir mokėjimas bei socialinių paslaugų ir kitos socialinės paramos teikimas; valstybės paramos būstui įsigyti tvarkymas, socialinių būstų suteikimas; archyvinių dokumentų tvarkymas.

2.4. SOCIALINĖS POLITIKOS TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE STRATEGINIAI PRIORITETAI

Apibendrinus statistinio tyrimo ir ekspertų nuostatų analizės rezultatus, tolesnė Tauragės rajono savivaldybės veikla nukreipta socialinės politikos tobulinimo strateginius prioritetus: plėsti socialinių paslaugų infrastruktūrą, skatinti kelti gyventojų kvalifikacijos ir naujų darbo įgūdžių įgijimo rėmimą

2.4.1. Socialinių paslaugų plėtra

Nustatant prioritines socialinių paslaugų plėtros kryptis, būtina orientuotis į socialinių paslaugų gavėjų poreikius.

2010 m. pradžioje vaikų iki 15 metų buvo beveik trečdaliu (28,4%) mažiau negu pagyvenusių žmonių. Pagal demografines prognozes gimstamumas Lietuvoje ir toliau mažės ir 2060 metais Lietuvoje gims 19 tūkst. vaikų, o mirs – 39,1 tūkst. gyventojų. Vidutinė tikėtina vyrų gyvenimo trukmė pasieks 80,45 metus (padidės 12,94 metais), o moterų – 86,87 (padidės 7,89 metais daugiau negu 2009m.).

25 lentelė

Tauragės rajono rodikliai

Rodiklis	Gyventojų skaičius		
	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Gyventojų skaičius	50 690	50 326	49 925
Pensinio amžiaus gyventojai	9 526	9 771	10 644
Suaugę asmenys su negalia	3 915	4 496	3 149
Vaikai	10 917	11 387	9 522
Vaikai su negalia	328	307	284
Socialinės rizikos vaikai	126	130	75
Socialinės rizikos šeimos	284	282	270
Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose	602	694	557

Sudaryta autorės remiantis Tauragės rajono savivaldybės 2011 m. Socialinių paslaugų planas

25 lentelėje pateikiami pagrindiniai duomenys apibūdinantys Tauragės rajoną. Iš lentelės galime pastebėti tokias tendencijas: gyventojų skaičius mažėja, pensininkų daugėja, vaikų skaičius mažėja.

Spartūs visuomenės senėjimo procesai, ilgėjanti vidutinė gyvenimo trukmė, dėl ekonominės krizės pablogėjusios socialinės – ekonominės sąlygos lemia augantį poreikį bendrosioms socialinėms paslaugoms (maitinimo, transporto organizavimo, sociokultūrinėms paslaugoms ir kt.), pagalbai į namus, apgyvendinimui ir socialinei globai stacionariose bei nestacionariose socialinių paslaugų įstaigose. Šios paslaugos itin reikalingos vienišioms senyvo amžiaus asmenims.

Svarbu pažymėti reikalingumą pagalbos į namus paslaugų, kurios padeda neįgaliems, senyvo amžiaus asmenims (šeimoms), dėl ligos ar kitų priežasčių netekusiems savarankiškumo, tvarkytis buityje bei dalyvauti visuomenės gyvenime.

Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų įstatyme nurodyta, kad vienas iš socialinių paslaugų organizavimo principų yra *prieinamumas*, t. y. paslaugų valdymas, skyrimas ir teikimas taip, kad būtų užtikrintas jų prieinamumas asmeniui (šeimai) kuo arčiau gyvenamosios vietos (Žin., 2006, Nr. 17-589). Kitaip tariant, socialinių paslaugų įstaigos (ar teikiamų paslaugų) vieta neturi sąlygoti jų reikalingų asmenų socialinės atskirties.

Pagrindiniai socialinių paslaugų gavėjai, 2010 metais, buvo senyvo amžiaus, neįgalūs asmenys, socialinės rizikos suaugę asmenys, socialinės rizikos šeimos ir likę be tėvų globos vaikai. Savivaldybėje veikiantis socialinių paslaugų įstaigų tinklas dar nėra tiek išplėtotas, kad užtikrintų pakankamą socialinių paslaugų apimtį, įvairovę ir prieinamumą, tačiau Tauragės rajono gyventojams teikiamos beveik visos Socialinių paslaugų kataloge nurodytos socialinės paslaugos. Tauragės rajone teikiamos visos bendrosios socialinės paslaugos (informavimas, konsultavimas, tarpininkavimas ir atstovavimas, maitinimo organizavimas, aprūpinimas būtiniausiaisiais drabužiais ir avalyne, transporto organizavimas, sociokultūrinės paslaugos, asmeninės higienos ir priežiūros paslaugų organizavimas, kitos bendrosios socialinės paslaugos). Iš specialiųjų socialinių paslaugų Tauragės rajono gyventojams yra teikiamos šios paslaugos – pagalba į namus, socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas, laikinas apnakvydinimas, dienos socialinė globa institucijoje, trumpalaikė socialinė globa ir ilgalaikė socialinė globa.

Tauragės rajono gyventojams teikiamų bendrųjų socialinių paslaugų ir socialinės priežiūros paslaugų poreikis yra patenkinamas. Tačiau rajone neteikiamos dienos socialinės globos paslaugos asmens namuose. Nėra krizių centro, kuriame būtų galima laikinai apgyvendinti ir suteikti reikiamą psichologinę pagalbą asmenims (šeimoms), patyrusiems krizę.

Todėl prioritetinės socialinių paslaugų plėtros kryptys – socialinė priežiūra, bendravimas su senyvo amžiaus vienišais, psichinę negalią turinčiais gyventojais asmens namuose ar institucijoje, kuri ne tik pagerintų senų ir neįgalių žmonių gyvenimo kokybę. Prie nestacionarių socialinių paslaugų plėtros prisideda ir krizių centro įkūrimas Tauragės rajono savivaldybėje. Krizių centro įkūrimas sudarytų sąlygas laikinai centre apsigyventi asmenims, patyrusiems smurtą.

Siekiant efektyvinti socialinių paslaugų organizavimą ir teikimą, reikalingi kvalifikuoti socialinių darbuotojų padėjėjai, todėl būtina kelti darbuotojų kvalifikaciją, sudaryti sąlygas tolesniam jų profesiniam tobulėjimui, būtina didinti socialinių darbuotojų skaičių bendruomenėje, gerinti jų darbo sąlygas (transporto paslaugų, apsirūpinimą darbo priemonėmis ir pan.) bei plėsti paslaugų įvairovę; darbuotojai turi būti skatinami dalyvauti įvairiuose mokymuose, seminaruose. Socialiniams darbuotojams sudaryti sąlygas įgyti aukštąjį išsilavinimą ir savo lėšomis.²¹

Norint pagerinti socialinių paslaugų teikimo efektyvumą ir tikslingumą reikia įkurti tarpžinybines socialinių paslaugų įstaigų tarpusavio veiklos koordinavimo ir bendradarbiavimo

---

²¹ *Tauragės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus veiklos ataskaita.* (2010), Tauragė.

grupės, kurių veikla turėtų užtikrinti operatyvų pasikeitimą informacija apie socialinių paslaugų gavėjus ir jiems teikiamų socialinių paslaugų mastą, tai leistų pagerinti kontrolę, kuri sudarytų prielaidas racionalesniai socialinių paslaugų skiriamų lėšų panaudojimui.

Taip pat reikia skatinti socialinių partnerių bendradarbiavimą visuose lygmenyse (įgyvendinant bendras priemones savivaldybių lygmenyje, rengiant seminarus, mokymus ir pan.).

Kadangi informacinės technologijos labai greitai keičiasi, viešosios įstaigos turėtų kreipti didžiulį dėmesį elektroninių paslaugų gyventojams skatinimą, plėtojimą, konsultavimą, mokymą, bei aiškinimą elektroninių paslaugų atlikimo pradmenų įvairaus amžiaus gyventojams, kaimo teritorijų gyventojams ir t.t.

Elektroninių paslaugų teikimas gyventojams – tai ir viena iš vietos savivaldos bei savivaldybių administracinių gebėjimų stiprinimo priemonių. Tinkamas jų diegimas ir teikimo organizavimas savivaldybių administracijose jau seniai tapo viena esminių sąlygų plėtoti informacinę visuomenę, kartu formuojant stiprią ir efektyvią vietos savivaldos sistemą.

Patys piliečiai *kaip teigia ekspertai E1, E3, E5* vis labiau pageidauja su viešuoju sektoriumi bendrauti pasitelkiant elektroninius sprendimus, taip kaip jau ilgą laiką bendrauja su bankais ar kitom paslaugas teikiančiomis verslo struktūrom.

Tauragės rajono savivaldybės interneto tinklalapyje nuolat skelbiama informacija apie valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, jos teikimo galimybes, sąlygas ir tvarką.

Tačiau jeigu būtų plečiamas ir tinklalapio elektroninių paslaugų teikimas gyventojams, tai palengvintų daugumos gyventojų ir savivaldybės darbuotojų gyvenimą. Šiuo metu Tauragės rajono savivaldybės teikiamos viešosios elektroninės paslaugos – tik teikiama vienpusė sąveika, kurią administruoja paslaugos tiekėjas. Visos paslaugos yra tik informaciniame lygyje. Tačiau savivaldybė galėtų ne tik teikti informaciją gyventojui, bet suteikti galimybę pilnai dalyvauti procesuose per interneto svetainę: paraiškų, bylų tvarkymą, sprendimo ar kitos standartinės procedūros vykdymą per interneto svetainę.

Sėkmingai pritaikius elektroninių paslaugų teikimo galimybę, gyventojai paslaugas gautų greičiau, taupytų savo pinigus, viešosios įstaigos taip pat gautų nemažų privalumų:- viešųjų įstaigų specialistai taupytų savo laiką ir galėtų skirti laiką sudėtingesnėms užduotims, taip pat įstaigos taupytų lėšas, našiau bei efektyviau aptarnautų piliečius.

2.4.2. Gyventojų kvalifikacijos ir naujų įgūdžių įgijimo rėmimas

Vis tik pasaulinės ekonomikos krizės padarinių poveikio Lietuvos darbo rinka neišvengė. Didžiulę įtaką darbo rinkai darė įmonių bankrotai bei laisvų darbo vietų sumažėjimas. 2010 m. šalyje dirbo 1342,7 tūkst. gyventojų, 13,2% mažiau nei 2008 m. Statistikos departamento gyventojų

užimtumo tyrimo duomenimis 2008-2010 m. daugelyje apskričių sumažėjo užimtų gyventojų skaičius. Kalbant apie socialinę paramą gyventojams, reikėtų pažymėti, kad ekonominio nuosmukio laikotarpiu Lietuvoje nebuvo vykdomos konkrečios priemonės, siekiant užtikrinti socialinę paramą gyventojams, nukentėjusiems nuo ekonominio nuosmukio šalyje (nei remiant gyventojų pajamas, nei teikiant socialines paslaugas). Tokią situaciją daugiausiai nulėmė ribotos valstybės biudžeto galimybės.

Esant sudėtingai šalies ekonominei situacijai bedarbystė auga, registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis 2011 m. pradžioje Tauragės rajono savivaldybėje 15,3 proc., Lietuvoje -13,6 proc. Tauragės teritorinėje darbo biržoje užsiregistravo 4922. ieškančių darbo asmenų. Jaunimo ir pagyvenusių asmenų integracija į darbo rinką ypač sudėtinga. Nors yra vykdoma nemažai Darbo biržos projektų („Neprarask darbo įgūdžių“, „Būk aktyvus darbo rinkoje“), kurie padeda gyventojams lengviau susirasti darbus, tačiau bedarbių skaičius išlieka gan aukštas. Dalis Tauragės rajono gyventojų, ieškodami pragyvenimo šaltinio, emigruoja į užsienį.

Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra didele dalimi lemia rinkos ekonomikos konkurencingumą, augimą bei padeda išspręsti užimtumo problemas. Kadangi šis ūkio sektorius greičiau nei kiti pajunta bei prisitaiko prie paklausos ir pasiūlos pokyčių, jis sukuria daugiausia naujų darbo vietų būtent tose veiklose, kurių prekės ir paslaugos konkrečiu laikotarpiu turi didžiausią paklausą.

Vienas pagrindinių smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus palaikymo, skatinimo elementų yra teisinė bazė, kuria siekiama sudaryti palankias sąlygas smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai bei savivaldybės ekonominiam augimui. Reikia mažinti mokesčių našta, suteikti mokesčių, rinkliavų lengvatų verslo subjektams. Plėsti mokesčių lengvatas pradedančioms veikti smulkioms ir vidutinėms įmonėms bei finansiškai remti savarankišką verslą pradedančius ir mažas įmones steigiančius savivaldybės gyventojus.

Stiprinti savivaldos institucijų dialogą su verslininkų organizacijomis, užtikrinti verslo visuomenės pritarimą ir dalyvavimą, priimant strateginius dokumentus bei įgyvendinant konkrečias programų priemones. Taip pat stiprinti savivaldos institucijų ir verslo įmonių bendradarbiavimą, įgyvendinant bendrus projektus, taikyti įvairesnes viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimo formas. Taip pat reikia bendradarbiauti su kitais rajonais dalijantis informacija ir perimant gerąją patirtį konkrečiose veiklos srityse.

Aktyvinanti verslo informacijos centro veiklą, kuri galėtų susidoroti su informacijos asimetrijos problema, skatinti žmonių domėjimąsi ūkine veikla bei teiktų visą reikalingą informaciją ir svarbiausia skatinti ir remti aukštųjų technologijų srityje veikiančias ir inovatyvius produktus gaminančias įmones, bei ekologinių ūkių plėtrą. Ugdyti regiono gyventojų verslumą, formuoti veiksmingą smulkių ir vidutinių įmonių mokymo sistemą, plėsti verslo informavimo, konsultavimo ir mokymo infrastruktūrą.

Ekspertai akcentavo, jog efektyviausia priemonė, siekiant švelninti ekonomikos nuosmukio ilgalaikes socialines pasekmes, yra investicijų politika, užtikrinanti aukšto našumo naujų darbo vietų kūrimą bei užimtumui palanki mokesčių politika.

Savivaldybė įvykdžius šias priemones, gali padidinti smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus bendrojo vidaus produkto dalį, padidintų rajono verslumą, bei sukurtų naujų darbo vietų.

Padėties darbo rinkoje pokyčiai nevienodai veikia skirtingas gyventojų grupes. Situacija yra palankesnė labiau išsimokslinusiems asmenims, o nekvalifikuotiems bedarbiams įsidarbinti palyginus labai sunku. Ne kiekvienas dirbantysis netekęs darbo turi vienodą tikimybę grįžti į darbo rinką. Ilgesnį laiką negalintys įsidarbinti asmenys papildo ilgalaikių bedarbių skaičių.

Atsižvelgiant į tai, jog svarbiausios neigiamos socialinės ekonominio nuosmukio pasekmės Lietuvoje pasireiškia per nedarbo augimą bei gyventojų pajamų sumažėjimą. Iš Europos Sąjungos Fondo lėšų vykdomi projektai, yra veiksmingi, tačiau jų aprėptys per mažos, norinčių įgyti naujų darbo įgūdžių, įsidarbinti subsidijuojant yra daug daugiau, negu yra numatyta planų.

Kadangi darbo jėgos pasiūla žymiai viršija darbo jėgos paklausą, siekiant integruoti nedirbančius asmenis į darbo rinką, tikslinga suintensyvinti šalyje įgyvendinamas aktyvias darbo rinkos politikos priemones:

- viešųjų darbų plėtojimui, išplečiant jų įvairovę bei skatinant organizavimą privačiame sektoriuje. Išplečiant viešųjų darbų organizavimą, tikslinga daugiau dėmesio miškininkystės, ekologiškų ūkių plėtrai ir pan. bei darbams, kuriuos galėtų dirbti asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą, pvz., papildomi užsiėmimai bendrojo lavinimo mokyklose, profesinio rengimo mokyklose, dienos centruose; socialiai remtinų bei nedirbančių asmenų konsultavimas darbo biržose bei savivaldybėse ir pan.

- profesinio mokymo organizavimui pagal trišalius susitarimus (bedarbiu, darbo birža ir darbdaviu).

- profesinio orientavimo (informavimo ir konsultavimo) paslaugų plėtrai. Skatinti nedirbančius asmenis plėtoti (kurti) naujus socialinius tinklus, dalyvauti vietos bendruomenės savitarpio pagalbos grupėse ir taip padėti jiems sumažinti psichologinę įtampą bei nusivylimą;

Šių priemonių įgyvendinimas labai priklausys nuo vietos (savivaldos) institucijų bei vietos darbdavių bendradarbiavimo, siekiant užtikrinti, kad organizuojamos priemonės maksimaliai atitiktų vietos gyventojų poreikius ir panaudotų vietos gamybinių infrastruktūrą.

IŠVADOS

Remiantis teorine mokslinės literatūros analize galima daryti tokias išvadas:

1. Strateginis valdymas turi būti suprantamas kaip nuolatinis mokymosi ir pokyčių procesas, kurį nuolat veikia besikeičianti kiekvienos organizacijos aplinka. Svarbiausias strateginio valdymo tikslas yra kuo efektyviau panaudoti žmogiškuosius išteklius, šalies ekonominį, mokslinį ir technologinį potencialą. Aktyvus ir kūrybingas strateginis valdymas savivaldybėse ne tik padeda pasiekti jų užsibrėžtus tikslus, bet ir padeda iškelti problemas, kurios gali būti sprendžiamos tik nacionaliniu lygiu. Tačiau strategijos veiksmų laisvė viešajame sektoriuje yra labiau suvaržyta negu privačiajame. Rengiant savivaldybių strateginius planus iš dalies vadovaujamosi regionų plėtros planų rengimo ir atnaujinimo metodika., strateginio planavimo metodika, regioninės plėtros įstatymu, valstybės ilgalaikės raidos strategija, darnaus vystymosi strategija ir kitomis atskirų valdymo sričių strategijomis ar kitais strateginio planavimo dokumentais.

2. Socialinė politika plačiąja prasme gali būti vadinama valstybės instrumentu kuriant visuomenės gerovę. Ją sudaro šie posistemiai: darbo užimtumo ir socialinės rūpybos politika, pensijų politika ir šeimos politika. Kuo labiau išvystyta socialinės apsaugos sistema, tuo tvirtesnė gerovės valstybė. Lietuvą galima pavadinti pokomunistine gerovės valstybe, kurios socialinio draudimo programos yra gana didelės aprėpties, bet žemo lygio. Nuo valstybės atstatymo Lietuvos socialinės politikos modelis pasižymėjęs korporatyvinio modelio bruožais, palaipsniui perėjo į liberalųjį, marginalinį modelį.

3. Lietuvos socialinės apsaugos sistema vykdoma trimis kryptimis: socialinio draudimo, socialinės paramos ir specialiųjų socialinių išmokų. Socialinį draudimą sudaro: valstybinis pensijų draudimas (senatvės, invalidumo, našlių ir našlaičių pensijos), ligos ir motinystės draudimas, nedarbo draudimas, sveikatos draudimas, draudimas nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų. Socialinė parama teikiama labiausiai skurstantiems gyventojams. Ji teikiama pinigais ir socialinėmis paslaugomis. Lietuvoje egzistuoja ir papildomų, specialių išmokų sistema nukentėjusiems nuo okupacijų, nusipelnusiems asmenims, teisėjams, mokslininkams bei kitoms privileijuotoms grupėms, kurioms nenumatomas ryšys tarp teisės į išmokas ar paslaugas ir įmokų.

4. Darbo rinkos politika yra sudėtinė socialinės politikos dalis. Darbo politikos vienas iš pagrindinių uždavinių makroekonominiu atžvilgiu yra pasiekti visišką užimtumą. Ją tvarko ir organizuoja socialinės apsaugos ir darbo ministerija, o įgyvendina Lietuvos darbo birža. Darbo rinkos įgyvendinimas vykdomas dviem kryptimis: aktyviomis (profesinis mokymas, darbo įgūdžių rėmimas, viešieji darbai ir pan.) ir pasyviomis darbo rinkos politikos priemonėmis (kai valstybė reguliuoja kompensacinį mechanizmą garantuodama draudimą nuo nedarbo). Kad būtų pasiektas didelis užimtumas, yra kuriamos įvairios strategijos, kurios remiantis gerosiomis šalių patirtimis,

padeda kovoti su nedarbu, didinti užimtumo lygį, skatinti glaudesnę darbo rinkos įstaigų ir įdarbinimo tarnybų bendradarbiavimą.

Atlikus statistinį tyrimą, galima pateikti tokias pagrindines išvadas:

5. Visuomenės demografinis senėjimas verčia peržiūrėti ir naujiems poreikiams pritaikyti turimus visuomenės išteklius ir socialinėje srityje. Senstant gyventojams, mažėja dirbančių žmonių skaičius, didėja socialinių paslaugų ir socialinės globos poreikis, ir išlaidos socialinei apsaugai. Per paskutinius tris metus (2009-2011) Lietuvoje gyventojų skaičius sumažėjo 3,25 %. 2010 m. pradžioje 60 metų ir vyresnio amžiaus gyventojų sudarė 20,9% visų gyventojų, o 2008 metais – 20,5% visų gyventojų. 2010 m. pradžioje vaikų iki 15 metų buvo beveik trečdaliu mažiau negu pagyvenusių žmonių. Nuo 1994 m. Iki 2003m. mažėjęs gimstamumas Lietuvoje nuo 2004 m. stabilizavosi ir didėjo. Tačiau Lietuvoje gimstamumas pradėjo vėl mažėti 2010 metais šalyje gimė 2,04% mažiau negu 2009 metais. Per paskutinius dvejus metus mirtingumo rodiklis sumažėjo nuo 13,1 promilės. Tauragės apskrityje buvo panašios tendencijos kaip ir šalyje. Tauragės apskrityje 2011 metų pradžioje gyveno 3,4 procentu mažiau nei 2010 metais. Per paskutinius dešimt metų Tauragės rajone sumažėjo 13,58 tūkst. gyventojų. Žmonių, sulaukusių 60 ir daugiau metų, dalis populiacijoje pastaraisiais metais turi tendenciją didėti. 2008-2010 metais vaikų iki 15 metų amžiaus sumažėjo 0,56 tūkst., 60 metų ir daugiau gyventojų padidėjo 0,09 tūkst. 2009 m. Tauragės apskrityje 1 000 gyventojų teko 9,8 gimusiųjų (Lietuvoje vidutiniškai 11,0). Mirtingumas Tauragės apskrityje 2009 m. (13,5 žm./1000 gyv.) buvo truputį didesnis už šalies vidurkį (skirtumas – 0,9 žm./1000 gyv.), tačiau bendros kitimo tendencijos panašios į stebimas tendencijas Lietuvoje. Mirusiųjų skaičius Tauragės apskrityje pastaraisiais metais didėja.

6. Vis tik pasaulinės ekonomikos krizės padarinių poveikio Lietuvos darbo rinka neišvengė. Didžiulę įtaką darbo rinkai darė įmonių bankrotai bei laisvų darbo vietų sumažėjimas. 2010 m. šalyje dirbo 13,2% mažiau nei 2008 m. Bedarbių skaičius šalyje per 2008-2010 metus šoktelėjo nuo 94,3 tūkst. iki 291,1 tūkst. Padėties darbo rinkoje pokyčiai nevienodai veikia skirtingas gyventojų grupes. Nors išsimokslinusių bedarbių padaugėjo beveik tris kartus, tačiau 2010 metais jų buvo tik 44,9 tūkst., o tais pačiais metais nekvalifikuotų bedarbių buvo penkis su puse karto daugiau t.y. 246,2 tūkst. bedarbių. Jaunimo nedarbas tampa rimta problema, nes yra beveik dvigubai aukštesnis už šalies vidurkį. Didžiausias ilgalaikio nedarbo kilimas Lietuvoje buvo nuo 2009 metų trečiojo ketvirčio iki 2010 metų antrojo ketvirčio ir per trečiąjį 2010 metų ketvirtį. Tauragės rajono savivaldybę paveikė neigiami ekonominio sunkmečio padariniai, dėl kurių išaugo nedarbas, neaktyvių darbingo amžiaus žmonių dalis, sumažėjo užimtųjų skaičius. Remiantis statistiniais duomenimis, galima teikti, kad bedarbių skaičius Tauragės rajone 2009-2011 metais tendencingai didėjo Nedarbo lygis lyginant 2009-01-01 su 2010-01-01 išaugo: Tauragės DB – 7,6 procentiniais punktais arba 2,6 karto, Tauragės r. – 7,9 proc. p. arba 2,65 karto. Nors bedarbystės lygis 2010

metais Tauragės rajone iš dalies stabilizavosi, atsižvelgiant į ekonomines prognozes, jis dar keletą metų išliks panašus. Aukštas nedarbo lygis bei maža darbo vietų pasiūla ekonominiu sunkmečiu paskatino rajono gyventojų emigraciją, tai sumažino darbo jėgas, ypač kvalifikuotas, pasiūlą. Viena iš galimybių ilginti pensininkų

Ekspertų nuostatų analizė leido nustatyti ir pagrįsti šias esmines išvadas:

7. Tauragės rajono savivaldybėje teikiamų paslaugų lygis yra žemesnis lyginant pagal atitinkamų paslaugų poreikį. Pastarųjų metų šalies ekonomikos plėtra ir gyventojų pajamos neaugo dėl 2008 metais Lietuvoje ir kitose šalyse prasidėjusios ekonominės ir finansinės krizės. Šie neigiami pokyčiai pristabdė socialinės apsaugos plėtrą, gyventojų užimtumą ir padidino socialinę diferenciaciją. Tauragės rajono savivaldybės Socialinės paramos skyrius 2010 metais dėl socialinių išmokų, kompensacijų ir kitos socialinės paramos teikimo gavo 14 468 prašymus, seniūnijos – 14 083 prašymus. Tauragės rajono savivaldybės socialinių paslaugų infrastruktūra sukurta socialinių problemų kokybiškam išsprendimui, skiriamos lėšos socialinių paslaugų teikimui nemažinamos, tačiau socialinių paslaugų poreikis tam tikroms gyventojų grupėms dar nėra patenkintas. Tauragės rajono savivaldybės galimybes teikti ir plėsti socialinių paslaugų tinklą riboja finansiniai ir žmogiškieji ištekliai. Didžiausias paslaugų poreikis 2010 metais – socialinė priežiūra, bendravimas su senyvo amžiaus vienišais, psichinę negalią turinčiais gyventojais. Trūkstant lankomos priežiūros darbuotojų etatų, kai kuriems gyventojams reikalingi pagalbos pinigai paslaugoms pirkti. Tauragės rajone pagal paslaugų pobūdį prioritetine socialinių paslaugų kryptimi turėtų būti pagalbos namuose paslaugų plėtra; kuri ne tik pagerina senų ir neįgalių žmonių gyvenimo kokybę, bet ir būtų ekonomiškiausia socialinių paslaugų rūšis.

8. Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijoje apibrėžtas strateginis tikslas gerinti viešųjų paslaugų kokybę. Viešųjų paslaugų vartotojų pasitenkinimas, ilgą laiką buvęs svarbus tik privačiam sektoriui ir vienas aktualiausių šio sektoriaus sėkmę lemiančių veiksnių, kintant visuomenės poreikiams, tampa svarbiu ir viešajame sektoriuje. Orientacija į aukštos kokybės reikalaujantį vartotoją – viena svarbiausių teikiamų paslaugų kokybės gerinimo proceso dalių. Tauragės rajono savivaldybės interneto tinklalapyje nuolat skelbiama informacija apie valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, jos teikimo galimybes, sąlygas ir tvarką. Tačiau jeigu būtų plečiamas ir tinklalapio elektroninių paslaugų teikimas gyventojams, tai palengvintų daugumos gyventojų ir savivaldybės darbuotojų gyvenimą. Šiuo metu Tauragės rajono savivaldybės teikiamos viešosios elektroninės paslaugos – tik teikiama vienpusė sąveika, kurią administruoja paslaugos tiekėjas. Visos paslaugos yra tik informaciniame lygyje. Tačiau savivaldybė galėtų ne tik teikti informaciją gyventojui, bet suteikti galimybę pilnai dalyvauti procesuose per interneto svetainę: paraiškų, bylų tvarkymą, sprendimo ar kitos standartinės procedūros vykdymą per interneto svetainę.

9. Lietuvos Respublikos pagrindiniai teisės aktai reglamentuojantys socialinę apsaugą ir darbą, turėtų nuolatos būti tobulinami atsižvelgiant į ekonominę būklę šalyje. Esant tokiai ekonominei ir socialinei būklei, kai gimstamumas mažėja o pensininkų daugėja, geriausia sumažinti socialinių pensijų išmokų našta dirbantiems ir palikti kuo daugiau pensininkų darbo rinkoje. Pagrindinis pensijų sistemos tikslas sukurti kiekvienam šios sistemos dalyviui stabilų ir pakankamą senatvės pajamų šaltinį, todėl valstybinio socialinio draudimo garantijos turi būti mažinamos. Dar šiais metais Europos Komisija, atsižvelgdama į ilgėjančią gyvenimo trukmę, paragino Europos Sąjungos šalis ryžtis visuotinei pensijų reformai ir pensinio amžiaus ilginimui. Lietuvoje pensinį amžių siūloma didinti palaipsniui, 2026 metais jis turėtų pasiekti 65 metus. Pensinis amžius būtų pradamas palaipsniui didinti nuo 2012 m. kasmet pridėdant po 4 mėn. moterims ir 2 mėn. vyrams, 2026 m. pasiekiant po 65 m. abiem lytims. Socialinę paramą reikia skirti tiems, kuriems jos labiausiai reikia, užtikrinti kiekvienam socialinės atskirties grupėms priklausančią asmeniui bent minimalų ekonominį ir socialinį saugumą, įveikti ypač didelį skurdą.

10. Reikia skatinti naujų darbo vietų kūrimą. Investuojant į kvalifikuotam darbui imlias šakas, bei technologijas, galima sukurti konkurencingas gerai apmokamas vietas, taip padidinant darbo rinkos lankstumą. Sudaryti lanksčias sąlygas darbo vietoms kurtis, darbuotojų kvalifikacijai kelti.

11. Mokslinės literatūros, statistinių duomenų analizės ir ekspertų apklausos rezultatai patvirtino mokslinę hipotezę, jog Tauragės rajono savivaldybės socialinė politika pasižymi šiais aspektais – gyventojų senėjimas keičia ir didina socialinių paslaugų poreikį; sudėtingėja socialinės rizikos gyventojų grupių integracija į darbo rinką.

REKOMENDACIJOS

1. Siekiant efektyvaus socialinės ir darbo apsaugos užtikrinimo, būtina derinti ir tikslinti socialinės politikos vykdomų institucijų prioritetus, tikslus, uždavinius, jų įgyvendinimo priemones, atsižvelgiant į sparčiai kintančias išorės ir vidaus sąlygas;
2. Nuolatinis veiklos gerinimas: atliekant apklausas tarp vartotojų dėl teikiamų paslaugų kokybės ir gerinimo galimybių;
3. Rinti statistinę informaciją apie socialines gyventojų grupes ir pažvelgti ne tik kaip į informacijos rinkimo, apdorojimo ir perdavimo priemonę, bet kaip į veiksnį, sąlygojantį socialinės ir darbo apsaugos sistemos pokyčius ir jų užtikrinimo efektyvumą;
4. Informuoti visuomenę apie tai, kaip įgyvendinama darbo ir socialinės apsaugos politika;
5. Skatinti gyventojų pasitikėjimą valdžia ir remti nevyriausybinių organizacijų veiklą bei stiprinti bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų partnerystę su valstybės ir savivaldybių institucijomis bei aktyvinti jų dalyvavimą socialinėje veikloje;
6. Užtikrinti verslo visuomenės pritarimą ir dalyvavimą, priimant strateginius dokumentus bei įgyvendinant konkrečias programų priemones. Stiprinti savivaldos institucijų ir verslo įmonių bendradarbiavimą, įgyvendinant bendrus projektus, taikyti įvairesnes viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimo formas.
7. Bendradarbiauti su kitais rajonais dalijantis informacija ir perimant gerąją patirtį konkrečiose veiklos srityse.
8. Tobulinti teikiamų viešųjų paslaugų ir administracinių paslaugų prieinamumą ir kokybę naudojant elektroninių paslaugų technologijas;
9. Stiprinti specialistų savivertę, moralinį pasitenkinimą sudarant geriausias sąlygas kelti kvalifikaciją;
10. Ugdyti regiono gyventojų verslumą, formuoti veiksmingą smulkių ir vidutinių įmonių mokymo sistemą, plėsti verslo informavimo, konsultavimo ir mokymo infrastruktūrą. Plėsti mokesčių lengvatas pradedančioms veikti smulkioms ir vidutinėms įmonėms bei finansiškai remti savarankišką verslą pradedančius ir mažas įmones steigiančius savivaldybės gyventojus.
11. Kadangi darbo jėgos pasiūla žymiai viršija darbo jėgos paklausą, integracijos priemonės turėtų būti orientuotos ne tik į ilgalaikį asmenų įdarbinimą, bet didelis dėmesys turėtų būti skiriamas bedarbių darbo įgūdžių palaikymui bei įsidarbinimo motyvacijos skatinimui;
12. Užtikrinti dirbančių gyventojų teisingus darbo santykius ir tinkamas darbo sąlygas;

LITERATŪRA

1. Aidukaitė, J. (2010). *Lietuviškos krizės pažabojimo strategija Švedijos gerovės valstybės kontekste*. [Žiūrėta 2011 02 02]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-02-08-jolanta-aidukaite-lietuviska-krizes-pazabojimo-strategija-svedijos-geroves-valstybes-kontekste/40156>.
2. Arimavičiūtė, A. (2005). *Viešojo sektoriaus institucijų strateginis valdymas*. Vilnius. Mykolo Romerio leidybos centras.
3. Arimavičiūtė, M. (2005). *Savivaldos institucijų strateginio valdymo sistemos analizė ir teisiniai apibojimai*. Vilnius. Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
4. Бобков, А. (2005). *Стратегическое управление* [žiūrėta 2009 10 05]. Prieiga per internetą: <http://www.all.mba-school.ru/cms/124/html>.
5. Bosas, A. (2004). *Strateginis valdymas: nuo korporacijos iki valstybės*. Klaipėda.
6. Boyne, G.A., Walker, R.M. (2010). *Strategic Management and Public Service Performance: The Way Ahead*. [žiūrėta 2011-02-20]. Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?hid=18&sid=e78cfc0f-9d7d-44b0-ab5a-9d277a3c911c%40sessionmgr15&vid=1&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=55595223>.
7. Clough, S. B. (1960). *Philanthropy and the Welfare State in Europe*. *Political Science Quarterly*.
8. Esping-Andersen, G. (1999). *Social Foundations of Postindustrial Economies*. Oxford: University Press.
9. David, F. R. (2003). *Concepts of strategic marketing* [žiūrėta 2010-05-16]. Prieiga per internetą: <http://www.slideshare.net/saberkhosravi/concepts-of-strategic-management>.
10. Diskienė, D., Marčinskas, A., Vaškelis, V. (2008). *Valstybės strateginio planavimo subjekto dilema*. *Ekonomika*. ISSN 1392-1258. Nr. 81.
11. Esping-Andersen, G. (1960). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton: Princeton University Press.
12. Fidler, B. (2006). *Strateginis mokyklos plėtros valdymas* Vilnius, Žara.
13. Fisk, P. (2007). *Rinkodaros genijus* Vilnius, Vilniaus spauda.
14. Golinowska, S. (2000). *Polityka społeczna*. Warszawa: Poltext.
15. Goubin, E., Richmond, M. (2004). *Participation Methods: How to Think About Getting Started*. London: Nicolas Breatley.
16. Guogis, A. (2006). *Apie Europos socialinės politikos modelius*. [žiūrėta 2010 03 02]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2006-02-13-aryvdas-guogis-apie-europos-socialines-politikos-modelius/5500>.
17. Guogis, A. (2009). *Ar reikia kitokio Lietuvos vystymosi modelio?* [žiūrėta 2010 01 20]. Prieiga per internetą <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2009-05-07-aryvdas-guogis-ar-reikia-kitokio-lietuvos-vystymosi-modelio/3158>.
18. Guogis, A. (2007). *Dėl Lietuvos socialinės apsaugos sampratos*. [žiūrėta 2010 02 12]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-07-17-aryvdas-guogis-del-lietuvos-socialines-apsaugos-sampratos/4433>.
19. Guogis, A. (2005). *Iššūkiai socialinės politikos modeliams praeityje ir dabar*. [žiūrėta 2011 02 04]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2005-11-15-aryvdas-guogis-issukiai-socialines-politikos-modeliams-praeityje-ir-dabar/30150>.
20. Guogis, A. (2011). *Lietuvos socialinės apsaugos raida: daugiau klausukų negu atsakymų*. [žiūrėta 2011 03 12]. Prieiga per internetą <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-02-08-aryvdas-guogis-lietuvos-socialines-apsaugos-raida-daugiau-klaustuku-negu-atsakymu/57655>.
21. Hofer, C. H., Schendel, D. E. (1978). *Strategic Management: a new view of business Policy and Planing*. Boston: Little.
22. Иванова, Л.С. (2009). *Концепции стратегического управления подготовкой кадров негосударственных вузах*.
23. Jucevičius, R. (1998). *Strateginis organizacijų vystymas*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
24. Jucevičius, R., Jucevičienė, P., Janiūnaitė, B. ir kt. (2003). *Mokyklos strategija*. Kaunas: Žinių visuomenės institutas.
25. Laužackas, R. (1995). *Darbo rinka ir profesinis rengimas kaip jos valdymo veiksnys*. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. Kaunas.

26. Jančiauskas, E. (2006). *Valstybės darbo rinkos politika*. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.
27. Kabašinskaitė, D. (2006). *Vaiko teisės ir politika: socialinių edukacinių rekonstrukcijų kontekstai*. Daktaro disertacijos santrauka. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
28. Кадыров, М. С. (2000). *Система стратегического управления как основа реструктуризации бизнеса*. Научно-исследовательская работа [žiūrėta 2010 09 20]. Prieiga per internetą: <<http://www.tisbi.ru/science/vestnik/2000/issue2/14.html>>.
29. Kalvaitis, R., Steponavičienė, I., Butelienė, I., (2007). *Strateginis planavimas: etapai // Lietuvos savivaldybių darbuotojų gebėjimų ir kvalifikacijos strateginio planavimo srityje stiprinimas*. LR vidaus reikalų ministerija.
30. Киселева, Ю.А. (2006). *Стратегическое управление*. СПб: СПГУТД.
31. Книеžaitė, M. (2011). *Ar Lietuva taps gerovės valstybe* [žiūrėta 2011 03 05]. Prieiga per internetą: http://www.alfa.lt/straipsnis/10437088/?Ar.Lietuva.taps.geroves.valstybe.=2011-01-23_18-16.
32. Maniakas, K. (2005). *Pasitenkinimas demokratija, gerovė ir viešojo politika: gerovės valstybės kūrimo perspektyvos Lietuvoje*. Vilniaus universiteto leidykla.
33. Markauskienė, A., Nikitina, S. *Gyventojų nedarbo ir užimtumo dinamika ir užimtumo perspektyvos*. Ekonomika ir vadyba – 2002: ekonomikos aktualijos. Kaunas.
34. Martinkus, B. (1999). *Verslininkystė: mokymo priemonė*. Vilnius.
35. Martinkus, B., Sakalas, A., Savanevičienė, A. (2006). *Darbo išteklių ekonomika ir valdymas*. Kaunas, Technologija.
36. Martinkus, B., Žilinskas, V. (1997). *Ekonomikos pagrindai*. Kaunas: Technologija.
37. Melnikas, B., (2002). *Ilgalaikė socialinės ekonominės raidos strategija: teoriniai modeliai ir sprendimų prioritetai Lietuvos sąlygomis*. Viešojo politika ir administravimas Nr. 1, ISSN 1648-2603.
38. Morkūnienė, A. (2000). *Pensijų reformos baltoji knyga*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, [žiūrėta 2010 10 09] Prieiga per internetą: http://www.socmin.lt/get_file.php?file=RTpcXEluZXRwdWJcXFNtYXJ0d2ViL3NvYy9tL21fZmlsZXMvdZ2ZpbGVzL2ZpbGUyOTYuemlwO3BlbnNfYmsuemlwOzs=.
39. Neverauskas, B., Rastinis, J. (2000). *Vadybos pagrindai*. Kaunas, Kauno technologijos universiteto leidykla.
40. Попов, С. А. (1999). *Стратегическое управление. 17-модульная программа для менеджеров ИИФРА-М*.
41. Puškorius, S. (2002). *Viešojo sektoriaus institucijų administravimas*. Monografija. Vilnius.
42. Rainey, H. G., Bozeman, B. (2000). *Comparing Public and Private Organizations: Empirical Research and Power of A Priori*. Journal of Public Administration. Research & Theory.
43. Rakauskienė, O. G., (2006). *Valstybės ekonominė politika*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
44. Salamon, L. M., Sokolowski, W. (2001). *Volunteering in Cross-National Perspective: Evidence from 24 Countries*. Baltimore. Johns Hopkins University.
45. Samoškaitė, E. (2011 05 11) „D. Grybauskaitė: mūsų socialinė sistema orientuota į išlaikytinių kūrimą ir atbaidymą nuo darbo“ [žiūrėta 2011-05-11]. Prieiga per internetą: <http://verslas.delfi.lt/business/dgrybauskaite-musu-socialine-sistema-orientuota-i-islaikytiniu-kurima-ir-atbaidyma-nuo-darbo.d?id=45341067>
46. Schuyt, M. (2001). *Philanthropy and the Diversification of the Western European “Welfare State” Model*. European Journal of Social Work, Vol. 4, No.1.
47. Smalskys, V. (2005) „Gerovės valstybės“ ir socialinės viešosios politikos krypties teoriniai aspektai, Kauno technologijos universitetas. ISSN 1648-2603.
48. Staponkienė, J. (2004). *Socialiniai tyrimai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
49. Strickland, A. J., Thompson, A. A. (1992) *Strategic management* Boston: Irwin.
50. Tamošiūnas, T. (2003). *Socialinių tyrimų kvalifikacinis tyrimas: įvado struktūra*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
51. Udo Schulte-Mimberg Sibylle Angele Wolfgang Heine Stefan Kirchberger Bernd Schulte Heinz-Dietrich Steinmeyer (1998). *Socialinė apsauga: Tikslas, reikšmė, įtaka ir organizacinė struktūra*. Kelnas.
52. Valenta, A.(2000). *Socialinės paslaugos – dabartis ir rytdiena*. Mūsų žodis, Nr.12.
53. Vasile, T., Iancu, A. (2009). *A model of the strategic management process*. [žiūrėta 2010 10 20]. Prieiga per internetą: <http://fse.tibiscus.ro/anale/Lucrari2009/067.%20Vasile,%20Iancu.pdf>>.
54. Vasiliauskas, A. (2005). *Strateginis valdymas*. Kaunas: Technologija.
55. Vyšniauskienė, D. (1999). *Verslo etika*. Kaunas: Technologija.
56. Walzer, M. (1998). *Saugumas ir gerovė. Šiuolaikinė politinė filosofija*. Vilnius: Pradai.

57. Žalimienė, L. (2003). *Socialinės paslaugos*. Vilnius: Specialiosios psichologijos laboratorija.

DOKUMENTAI

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014
2. Lietuvos Respublikos strateginio planavimo metodika. // Valstybės žinios. 2002, Nr. 57-2312; 2007, Nr. 23-879. [interaktyvus], [žiūrėta 2010-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/bylos/strateginis/n0827.pdf>
3. Lietuvos Respublikos Seimo Nutarimas "Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos" // Valstybės žinios. 2002, Nr. 113-5029 [interaktyvus], [žiūrėta 2010-08-13]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=193888
4. Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas. // Valstybės žinios, 2000, Nr. 66-1987; 2002, Nr. 123-5558 [interaktyvus], [žiūrėta 2010-12-20]. Prieiga per internetą:
5. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl regionų plėtros planų parengimo ir atnaujinimo metodikos patvirtinimo“ // Valstybės žinios 2002, Nr. 123 – 5558 [interaktyvus], [žiūrėta 2010-09-10]. Prieiga per internetą: <http://www.vrm.lt/nrp/index.php?id=172>
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės Nutarimas „Dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos“ // Valstybės žinios 2003, Nr. 89-4029, [interaktyvus], [žiūrėta 2010-12-20]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=217644
7. Lietuvos Respublikos Seimo Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano“ // Valstybės žinios 2002, Nr. 139-5019, [interaktyvus], [žiūrėta 2010-08-03]. Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/LSP/files/Aplinkapilnas.pdf>
8. Lietuvos Respublikos Seimo Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos regionų plėtros programos įgyvendinimo 2006-2008 metų priemonių patvirtinimo“ // Valstybės žinios 2002, Nr. 117-5859; 2004, Nr. 23-715; 2006, Nr. 92-3633, [interaktyvus], [žiūrėta 2010-09-29]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=281672
9. 2007-2010 Sanglaudos skatinimo veiksmų programa, (2009). Vilnius. [interaktyvus], [žiūrėta 2010-05-15]. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/teises_aktai/Veiksmu_programos/3VP2009_11_05.pdf
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategijos“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 60-2424 [interaktyvus], [žiūrėta 2010-10-13]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=168537
11. Lietuvos Respublikos Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas // Valstybės žinios 1994, Nr. 59-1153, [interaktyvus], [žiūrėta 2010-06-03]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=5901
12. Lietuvos Respublikos Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. IX-110, [interaktyvus], [žiūrėta 2010-08-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=390357
13. Lietuvos Respublikos Nedarbo socialinio draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-26, [interaktyvus], [žiūrėta 2010-08-25]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=350358
14. Lietuvos Respublikos Sveikatos draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 55-1287, [interaktyvus], [žiūrėta 2010-09-13]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=398156
15. Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 110-3207, [interaktyvus], [žiūrėta 2010-11-05]. Prieiga per internetą: http://skelbimas.lt/istatymai/nelaimingu_atsitikimu_darbe_ir_profesiniu_ligu_socialinio_draudimo_istatymas.htm
16. *Pranešimas apie Lietuvos socialinės apsaugos sistemą.* (2003). Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
17. *Socialinis pranešimas.* (2000). Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
18. *2020 m. EUROPA Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija*, 2010 Briuselis
19. *Socialinis pranešimas* (2004). Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija..
20. *Žalioji knyga - Adekvачios, tvarios ir saugios Europos pensijų sistemos.* (2010). Europos Komisija. [interaktyvus], [žiūrėta 2010-12-20]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0365:FIN:LT:PDF>

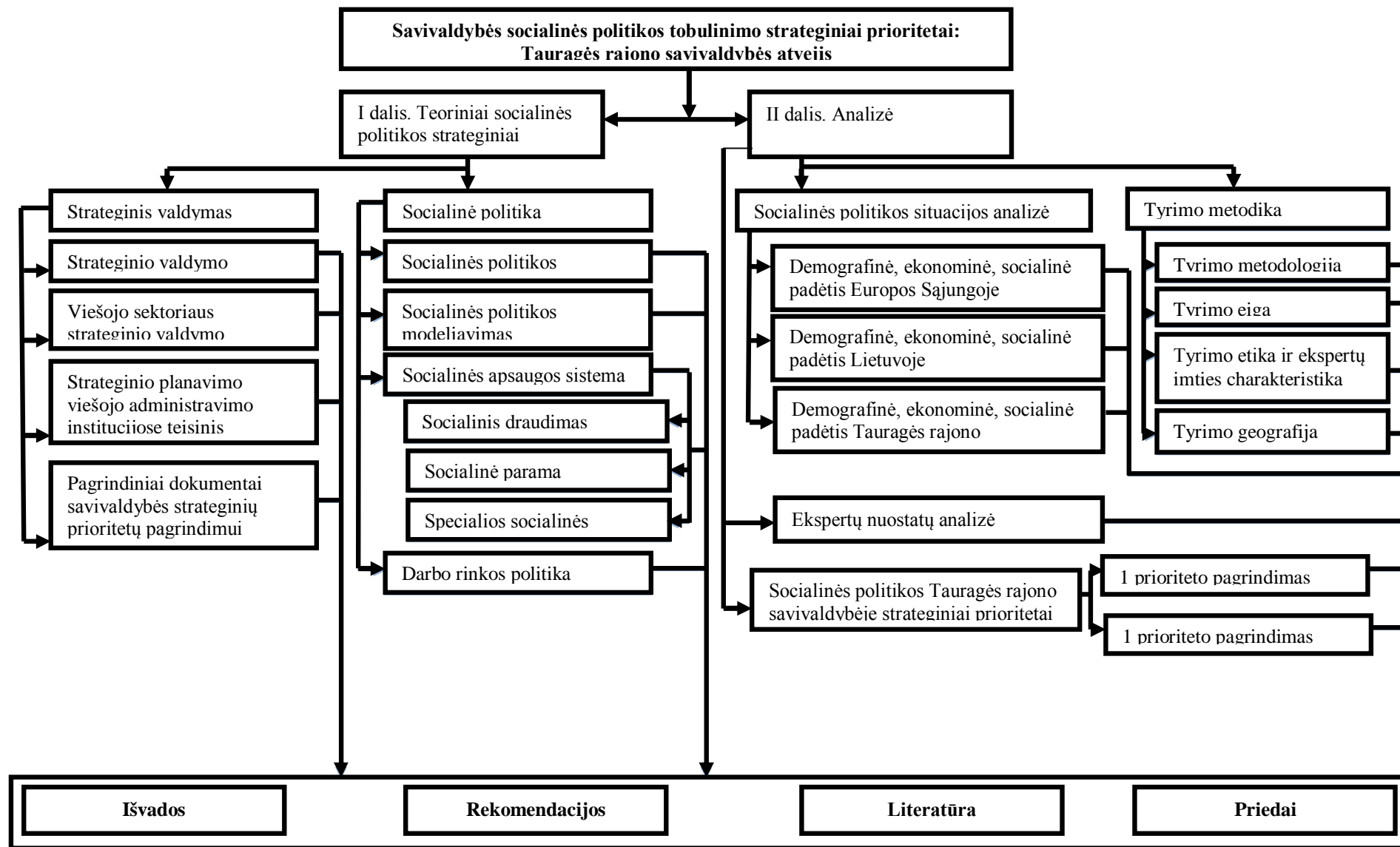
21. Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymas (2006). // Valstybės žinios. 2006, Nr. 73-2762, [interaktyvus], [2010-12-23]. Prieiga per internetą:
http://skelbimas.lt/istatymai/uzimtumo_remimo_istatymas.htm.
22. Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų įstatymas (2006). // Valstybės žinios. 2006, Nr. 17-589, [interaktyvus], [2011-01-25]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=270342&p_query=&p_tr2=.
23. Socialinių paslaugų katalogas (1997). // Valstybės žinios. 1998, Nr. 22-553.
24. *Tauragės rajono savivaldybės mero veiklos ataskaita* (2010)
25. *Tauragės rajono strateginis plėtros planas 2008-2013 m.* Atnaujintas 2011 metais. Tauragė
26. *Tauragės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus veiklos ataskaita* (2010)
27. *Demografijos metraštis*. (2009). Statistikos departamentas. ISSN: 1392-9984.
28. ¹ *Lietuvos darbo rinka*. (2011). Lietuvos darbo birža. [žiūrėta 2011-03-29]. Prieiga per internetą:
<http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Publikacijos/Attachments/2911/LIETUVOS%20DARBO%20RI NKA%202011-03.pdf>
29. *Gyventojų pajamos ir gyvenimo sąlygos*. (2009). Statistikos departamentas. ISSN 2029-3720, Vilnius.
30. *Socialinė apsauga Lietuvoje*. (2009). Statistikos departamentas. ISSN 2029-3682, Vilnius.
31. *Tauragės teritorinės darbo biržos situacijos apžvalga* (2011). [žiūrėta 2011-02-15]. Prieiga per internetą:
http://www.ldb.lt/TDB/Taurage/DarboRinka/Taurages_darbo_birzoje/UserDisplayForm.aspx?ID=22
32. *Tauragės rajono savivaldybės 2011 m. Socialinių paslaugų planas*. (2011). Tauragė

PRIEDAI

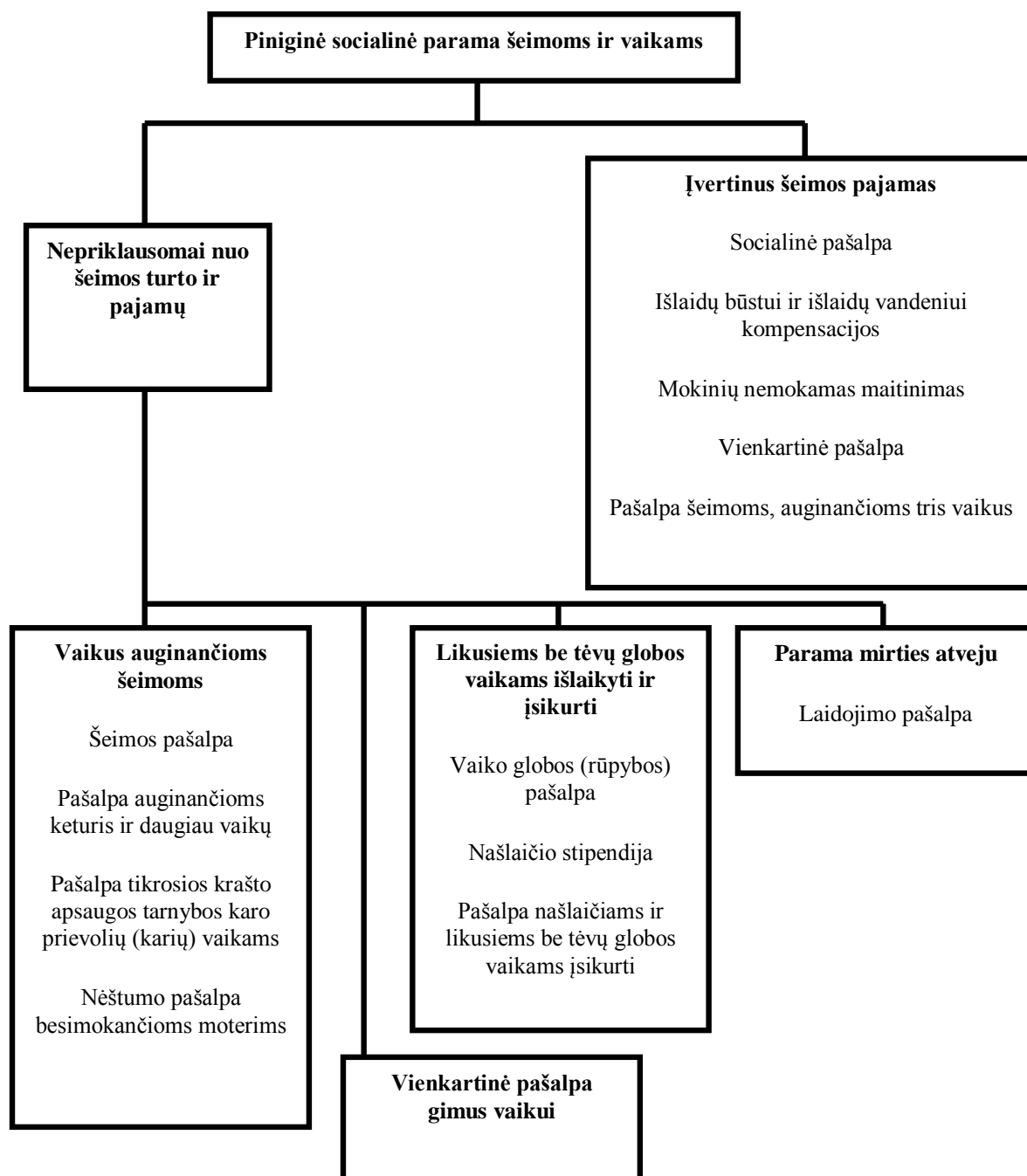
PRIEDŲ SĄRAŠAS

2 priedas. Tyrimo operacionalizacija	86
3 priedas. Piniginės socialinės paramos šeimoms ir vaikams klasifikacija ir paramos rūšys	87
4 priedas. Europos kovos su skurdu plano pavyzdinė iniciatyva	88
5 priedas. Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkės pavyzdinė iniciatyva	89
6 priedas. Europos gyventojų skaičius metų pradžioje	90
7 priedas. Europos Sąjungos gyventojų mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų 100000 gyventojų;	91
8 priedas. Europos Sąjungos gyventojų mirtingumas nuo kvėpavimo sistemos ligų 100000 gyventojų	92
9 priedas. Europos Sąjungos gyventojų mirtingumas dėl transporto įvykių 100000 gyventojų	93
10 priedas. Europos Sąjungos šalių naujagimių iki vienerių metų mirtingumas (iš 1000 naujagimių atitinkamais metais)	94
11 priedas. Nedarbo ir ilgalaikio nedarbo lygis E S šalyse 2005-2009 metais (proc.)	95
12 priedas. Gyventojų kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis % nuo aktyvių gyventojų ES šalyse 2006-2010 metais	96
13 priedas. Socialinės apsaugos išmokos Europos Sąjungos šalyse pagal funkcijas 2008 metais	97
14 priedas. Vidutinis gyventojų amžius Tauragės rajone 2008-2010 metais	98
15 priedas. Tauragės rajono 2009 metų biudžetas	99
16 priedas. Tauragės rajono 2010 metų biudžetas	103

Tyrimo operacionalizacija

Piniginė socialinė parama šeimoms ir vaikams klasifikacija ir paramos rūšys²²

²² Pranešimas apie Lietuvos socialinės apsaugos sistemą. Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2003. Prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/index.php?-714663978>

Europos kovos su skurdu plano pavyzdinė iniciatyva

Tikslas – užtikrinti ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą remiantis patirtimi, įgyta per kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metus, kad būtų didinamas informuotumas ir pripažintos žmonių, kenčiančių nuo skurdo ir socialinės atskirties, pagrindinės teisės, kad jie galėtų gyventi oriai ir aktyviai dalyvauti visuomenėje.

ES lygmeniu Komisija sieks:

- socialinės atskirties ir socialinės apsaugos klausimų atvirą derinimo metodą pertvarkyti į bendradarbiavimo, tarpusavio vertinimo ir keitimosi gerąja patirtimi platformą, metodą taip pat įtraukti į priemonę, kuria siekiama skatinti viešojo ir privataus sektoriaus dalyvių išsipareigojimą mažinti socialinę atskirtį, ir imtis konkrečių veiksmų, įskaitant tikslingą paramą iš struktūrinių fondų, t. y. iš ESF;
- kurti ir įgyvendinti programas, kuriomis skatinamos pažeidžiamiausių grupių socialinės inovacijos, visų pirma vargingoms bendruomenėms suteikiant novatorišką švietimą, mokymą ir užimtumo galimybių, kovoti su diskriminacija (pvz., neįgaliųjų atžvilgiu) ir kurti naują migrantų integracijos darbotvarkę, kuria būtų siekiama padėti migrantams iki galo išnaudoti savo galimybes;
- įvertinti socialinės apsaugos ir pensijų sistemų tinkamumą ir tvarumą, nustatyti būdus, kaip gerinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą.

Nacionaliniu lygmeniu valstybės narės turės:

- skatinti bendrą kolektyvinę ir individualią atsakomybę kovojant su skurdu ir socialine atskirtimi;
- parengti ir įgyvendinti specialias priemones, skirtas konkrečių rizikos grupių (pvz., vienišų tėvų šeimos, vyresnio amžiaus moterys, mažumos, romai, žmonės su negalia ir benamiai) problemoms spręsti;
- iki galo išnaudoti socialinės apsaugos ir pensijų sistemas, kad būtų užtikrintos remiamos pajamos ir galimybės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis.

Šaltinis Europos 2020 strategija

Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkės pavyzdinė iniciatyva

Pavyzdinė iniciatyva „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“

Tikslas – sudaryti sąlygas modernizuoti darbo rinkas, kad būtų didinamas užimtumo lygis ir užtikrinimas mūsų socialinių modelių tvarumas. Tai reiškia sudaryti geresnes sąlygas įgyti naujų įgūdžių, kurie leistų mūsų nūdienos ir ateities darbo jėgai prisitaikyti prie naujų sąlygų ir prirėkus keisti profesiją, mažinti nedarbą ir didinti darbo našumą.

ES lygmeniu Komisija sieks:

- kartu su Europos socialiniais partneriais apibrėžti ir įgyvendinti lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros darbotvarkės antrą etapą, nustatyti būdus, kaip geriau valdyti ekonomines reformas, kovoti su nedarbu ir didinti užimtumo lygį;
- atsižvelgdama į pažangaus reglamentavimo principus priimti teisės aktų dėl kintančių darbo modelių (pvz., darbo laikas, komandiruoti darbuotojai), naujų pavojų darbuotojų sveikatai ir saugumui darbe rinkinį;
- sudaryti geresnes sąlygas judumui ES viduje ir jį skatinti, geriau derinti darbo jėgos pasiūlą su paklausa pasitelkiant deramą struktūrinių fondų, t. y. Europos socialinio fondo (ESF), finansinę paramą, taip pat skatinti į ateitį orientuotą ir visa apimančią darbo jėgos migracijos politiką, kuri padėtų lanksčiai reaguoti į darbo rinkų prioritetus ir poreikius;
- stiprinti socialinių partnerių gebėjimus ir iki galo visais ES lygmenimis (ES, nacionaliniu, regioniniu, sektorių, įmonių) išnaudoti socialinio dialogo potencialą sprendžiant problemas, skatinti glaudesnę darbo rinkos įstaigų, įskaitant valstybių narių įdarbinimo tarnybas, bendradarbiavimą;
- suteikti akstiną kurti strateginį bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje pagrindą, į kurią būtų įtrauktos visos suinteresuotosios šalys. Tai turėtų padėti įgyvendinti mokymosi visą gyvenimą principus (bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis, socialiniais partneriais, ekspertais), taip pat kuriant lanksčius mokymosi modelius skirtinguose švietimo ir mokymo sektoriuose ir lygiuose, ir didinti profesinio mokymo patrauklumą. Turėtų būti surengtos konsultacijos su Europos lygmeniu socialiniais partneriais, siekiant, kad jie šioje srityje parengtų iniciatyvą;
- užtikrinti, kad kompetencijos, kurios būtinos norint toliau mokytis ir patekti į darbo rinką, būtų įgyjamos ir pripažįstamos visų bendrojo, profesinio, aukštojo ir suaugusiųjų mokymo sistemų, ir būtų parengta švietimo ir (arba) mokymo ir darbo bendra kalba ir veiklos priemonė: Europos įgūdžių, gebėjimų ir profesijų sistema.

Nacionaliniu lygmeniu valstybės narės turės:

- įgyvendinti nacionalinius lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros metodo planus, kaip susitarta Europos Vadovų Taryboje, mažinti darbo rinkos segmentaciją ir sudaryti geresnes sąlygas keisti profesinę veiklą;
- peržiūrėti ir reguliariai stebėti mokesčių ir išmokų sistemų veiksmingumą, kad darbas būtų finansiškai patrauklus, ypač sutelkiant dėmesį į mažai kvalifikuotus asmenis, kartu šalinant priemones, kuriomis atgrasoma nuo savisamdos;
- skatinti naujas darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros formas ir aktyvaus senėjimo politiką, didinti lyčių lygybę;
- skatinti veiksmingą socialinio dialogo rezultatų įgyvendinimą ir jį stebėti;
- kuriant nacionalines kvalifikacijų sistemas suteikti akstiną įgyvendinti Europos kvalifikacijų sistemą;
- užtikrinti, kad kompetencijos, įskaitant neformalias ir savišvietos būdu įgytas kvalifikacijas, kurios būtinos norint toliau mokytis ir patekti į darbo rinką, būtų įgyjamos ir pripažįstamos visų bendrojo, profesinio, aukštojo ir suaugusiųjų mokymo sistemų;
- skatinti švietimo ir (arba) mokymo sektoriaus partnerystę su darbo sektoriumi, taip pat įtraukiant socialinius partnerius į švietimo ir mokymo programų planavimą.

Šaltinis Europos 2020 strategija

Europos gyventojų skaičius metų pradžioje

Metų pradžioje
As of 1 January

	Gyventojų skaičius, mln. Population, million			100 vyrų tenka moterų Women per 100 men	
	2000	2009	2010*	2009	
ES 27	482,76	499,72	501,06	105*	EU 27
Airija	3,78	4,45	4,45	101	Ireland
Austrija	8,00	8,36	8,37	105	Austria
Belgija	10,24	10,75	10,83	104*	Belgium
Bulgarija	8,19	7,61	7,56	107	Bulgaria
Čekija	10,28	10,47	10,51	104	Czech Republic
Danija	5,33	5,51	5,53	102	Denmark
Estija	1,37	1,34	1,34	117	Estonia
Graikija	10,90	11,26	11,29	102	Greece
Ispanija	40,05	45,83	45,98	103	Spain
Italija	56,92	60,05	60,34	106	Italy
Jungtinė Karalystė	58,79	61,63	62,01	104*	United Kingdom
Kipras	0,69	0,80	0,80	102	Cyprus
Latvija	2,38	2,26	2,25	117	Latvia
Lenkija	38,65	38,14	38,16	107	Poland
Lietuva	3,51	3,35	3,33	115	Lithuania
Liuksemburgas	0,44	0,49	0,50	102	Luxembourg
Malta	0,38	0,41	0,41	101	Malta
Nyderlandai	15,86	16,49	16,58	102	Netherlands
Portugalija	10,20	10,63	10,64	107	Portugal
Prancūzija	60,54	64,35	64,71	107	France
Rumunija	22,46	21,50	21,46	105	Romania
Slovakija	5,40	5,41	5,42	106	Slovakia
Slovėnija	1,99	2,03	2,05	102	Slovenia
Suomija	5,17	5,33	5,35	104	Finland
Švedija	8,86	9,26	9,34	101	Sweden
Vengrija	10,22	10,03	10,01	111	Hungary
Vokietija	82,16	82,00	81,80	104	Germany
Kitos Europos valstybės					Other European countries
Islandija	0,28	0,32	0,32	97	Iceland
Kroatija	4,49	4,44	...	107	Croatia
Norvegija	4,48	4,80	4,86	100	Norway
Rusijos Federacija	145,56	141,90	...	116	Russian Federation
Šveicarija	7,16	7,70	7,78	103	Switzerland
Turkija	66,89	71,52	...	99	Turkey

* 2008 m. duomenys.
* Data for 2008.

Šaltinis Demografijos metraštis 2009

Europos Sąjungos gyventojų mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų 100000 gyventojų;

TIME ▶	2009	2008	2007	2006
GEO ▼				
European Union (27)	:	227.2 (p)	233.1 (p)	240.6 (p)
Belgium	:	:	:	:
Bulgaria	:	611.3	645.7	665.7
Denmark	:	:	:	193.7
Germany (including	217.1	223.2	231.5	239.2
Estonia	423.6	451.4	463.8	485.0
Ireland	190.1	199.4 (p)	207.7	222.0
Greece	244.6	258.9	272.9	284.6
Spain	:	151.4	157.8	159.0
France	:	124.7	128.0	134.4
France (metropolita	:	124.0	127.4	133.4
Italy	:	173.8	179.1	183.4
Cyprus	194.4	208.5	222.5	227.4
Latvia	479.5	505.9	565.9	563.9
Lithuania	496.8	520.1	550.4	562.0
Luxembourg	:	189.3	210.8	233.2
Hungary	421.2	428.6	449.8	460.2
Malta	:	:	231.5	261.5
Netherlands	150.2	159.3	167.2	175.3
Austria	213.0	212.7	220.5	229.6
Poland	355.4	356.4	365.2	371.5
Portugal	177.6	184.9	191.4	189.9
Romania	548.4	557.9	578.1	617.8
Slovenia	231.7	234.9	259.3	260.1
Slovakia	450.0	465.0	489.0	504.8
Finland	218.1	224.0	231.1	234.1
Sweden	:	195.6	200.9	206.9
United Kingdom	:	181.5	188.7	197.4

Šaltinis Eurostat duomenų bazė

Europos Sąjungos gyventojų mirtingumas nuo kvėpavimo sistemos ligų 100000 gyventojų

TIME ▶	2009	2008	2007	2006
GEO ▼				
European Union (27)	:	44.7 (p)	45.0 (p)	44.6 (p)
Belgium	:	:	:	:
Bulgaria	:	41.7	42.3	40.2
Denmark	:	:	:	60.6
Germany (including Estonia)	39.5	37.7	38.0	37.0
Ireland	70.6	67.5 (p)	67.1	89.2
Greece	53.7	53.5	54.9	49.5
Spain	:	52.8	54.5	50.5
France	:	27.3	27.8	27.8
France (metropolita)	:	27.2	27.7	27.7
Italy	:	28.6	29.6	29.1
Cyprus	39.4	36.3	40.3	37.6
Latvia	22.7	25.0	31.2	32.7
Lithuania	35.7	39.5	46.1	41.3
Luxembourg	:	39.8	43.4	40.7
Hungary	44.3	43.4	48.0	45.5
Malta	:	:	52.2	53.5
Netherlands	52.8	53.4	54.2	56.1
Austria	28.3	28.6	31.8	32.0
Poland	41.8	40.0	41.4	40.6
Portugal	63.7	62.0	60.5	65.9
Romania	50.6	49.5	51.8	53.1
Slovenia	37.8	36.4	35.4	43.3
Slovakia	51.7	49.9	53.8	51.6
Finland	24.4	22.3	25.8	25.0
Sweden	:	31.4	30.8	30.8
United Kingdom	:	74.7	73.7	74.5

Šaltinis Europos statistikos departamento duomenimis

Europos Sąjungos gyventojų mirtingumas dėl transporto įvykių 100000 gyventojų

TIME ▶	2009	2008	2007	2006
GEO ▼				
European Union (27)	:	8.3 (p)	8.9 (p)	9.0 (p)
Belgium	:	:	:	:
Bulgaria	:	13.3	12.9	13.0
Denmark	:	:	:	5.8
Germany (including	5.0	5.4	5.9	6.1
Estonia	8.1	11.4	14.7	17.1
Ireland	5.9	6.4 (p)	6.8	6.8
Greece	13.6	14.1	14.4	14.8
Spain	:	7.2	8.7	9.5
France	:	6.9	7.4	7.7
France (metropolita	:	6.8	7.3	7.5
Italy	:	8.3	9.2	9.7
Cyprus	10.5	11.6	12.8	10.9
Latvia	10.8	15.9	19.7	18.2
Lithuania	12.8	16.8	24.5	25.3
Luxembourg	:	5.6	8.7	8.4
Hungary	10.1	11.7	14.1	14.8
Malta	:	:	3.6	2.5
Netherlands	3.9	4.1	4.6	4.5
Austria	6.9	7.4	7.9	8.2
Poland	12.1	14.6	14.7	13.5
Portugal	9.0	9.1	10.2	9.6
Romania	15.1	16.6	15.7	15.1
Slovenia	9.3	11.5	14.8	13.7
Slovakia	9.2	13.3	14.2	14.3
Finland	6.0	6.9	8.2	7.7
Sweden	:	4.5	5.0	5.3
United Kingdom	:	4.7	5.3	5.5

Šaltinis Europos statistikos departamento duomenimis

Europos Sąjungos šalių naujagimių iki vienerių metų mirtingumas (iš 1000 naujagimių atitinkamais metais)

TIME ▶	2009	2008	2007
GEO ▼			
European Union (27)	4.3	4.3	4.5
Belgium	3.4	3.7 (p)	3.9
Bulgaria	9.0	8.6	9.2
Czech Republic	2.9	2.8	3.1
Denmark	3.1	4.0	4.0
Germany (including	3.5	3.5 (p)	3.9
Germany (including	3.5	3.5 (p)	3.9
Estonia	3.6	5.0	5.0
Ireland	3.2	3.8	3.1
Greece	3.1	2.7 (p)	3.5
Spain	3.3	3.3 (p)	3.5
France	3.9	3.8	3.8
France (metropolita	3.7	3.6	3.6
Italy	3.7	3.3 (p)	3.5
Cyprus	3.3	3.5 (p)	3.7
Latvia	7.8	6.7	8.7
Lithuania	4.9	4.9	5.9
Luxembourg	2.5	1.8	1.8
Hungary	5.1	5.6 (p)	5.9
Malta	5.3	8.2	6.5
Netherlands	3.8	3.8 (p)	4.1
Austria	3.8	3.7	3.7
Poland	5.6	5.6	6.0
Portugal	3.6	3.3 (p)	3.4
Romania	10.1	11.0	12.0
Slovenia	2.4	2.4 (p)	2.8
Slovakia	5.7	5.9	6.1
Finland	2.6	2.6	2.7
Sweden	2.5	2.5	2.5
United Kingdom	4.7	4.6 (p)	4.7

Šaltinis Europos statistikos departamento duomenimis

Nedarbo ir ilgalaikio nedarbo lygis Europos Sąjungos šalyse 2005-2009 metais (proc.)

	Nedarbo lygis					Ilgalaikio nedarbo lygis					
	Unemployment rate					Long-term unemployment rate					
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009	
ES 27	8,9	8,2	7,1	7,0	8,9	...	3,7	3,1	2,6	3,0	EU 27
Airija	4,4	4,5	4,6	6,3	11,0	1,5	1,4	1,4	1,7	3,4	Ireland
Austrija	5,2	4,8	4,4	3,8	4,8	1,3	1,3	1,2	0,9	1,0	Austria
Belgija	8,5	8,3	7,5	7,0	7,9	4,4	4,2	3,8	3,3	3,5	Belgium
Bulgarija	10,1	9,0	6,9	5,6	6,8	6,0	5,0	4,1	2,9	3,0	Bulgaria
Čekija	7,9	7,2	5,3	4,4	6,7	4,2	3,9	2,8	2,2	2,0	Czech Republic
Danija	4,8	3,9	3,8	3,3	6,0	1,1	0,8	0,6	0,5	0,5	Denmark
Estija	7,9	5,9	4,7	5,5	13,8	4,2	2,9	2,3	1,7	3,8	Estonia
Graikija	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5	5,1	4,8	4,1	3,6	3,9	Greece
Ispanija	9,2	8,5	8,3	11,3	18,0	2,2	1,8	1,7	2,0	4,3	Spain
Italija	7,7	6,8	6,1	6,7	7,8	3,8	3,4	2,9	3,1	3,5	Italy
Jungtinė Karalystė	4,8	5,4	5,3	5,6	7,6	1,0	1,2	1,3	1,4	1,9	United Kingdom
Kipras	5,3	4,6	4,0	3,6	5,3	1,2	0,9	0,7	0,5	0,6	Cyprus
Latvija	8,9	6,8	6,0	7,5	17,1	4,1	2,5	1,6	1,9	4,6	Latvia
Lenkija	17,8	13,9	9,6	7,1	8,2	10,3	7,8	4,9	2,4	2,5	Poland
Lietuva	8,3	5,6	4,3	5,8	13,7	4,5	2,5	1,4	1,2	3,2	Lithuania
Liuksemburgas	4,6	4,6	4,2	4,9	5,4	1,2	1,4	1,2	1,6	1,2	Luxembourg
Malta	7,2	7,1	6,4	5,9	6,9	3,3	2,8	2,7	2,5	3,0	Malta
Nyderlandai	4,7	3,9	3,2	2,8	3,4	1,9	1,7	1,3	1,0	0,8	Netherlands
Portugalija	7,7	7,8	8,1	7,7	9,6	3,7	3,9	3,8	3,7	4,3	Portugal
Prancūzija	9,3	9,2	8,4	7,8	9,5	3,8	3,9	3,4	2,9	3,3	France
Rumunija	7,2	7,3	6,4	5,8	6,9	4,0	4,2	3,2	2,4	2,2	Romania
Slovakija	16,3	13,4	11,1	9,5	12,0	11,7	10,2	8,3	6,6	6,5	Slovakia
Slovėnija	6,5	6,0	4,9	4,4	5,9	3,1	2,9	2,2	1,9	1,8	Slovenia
Suomija	8,4	7,7	6,9	6,4	8,2	2,2	1,9	1,6	1,2	1,4	Finland
Švedija	7,7	7,0	6,1	6,2	8,3	...	1,1	0,8	0,8	1,1	Sweden
Vengrija	7,2	7,5	7,4	7,8	10,0	3,2	3,4	3,4	3,6	4,2	Hungary
Vokietija	10,7	9,8	8,4	7,3	7,5	5,7	5,5	4,7	3,8	3,4	Germany

☐ Eurostato duomenų bazė (2010 m. balandžio 27 d.).
Eurostat's database (27 April 2010).

Šaltinis Demografijos metraštis 2009

**Gyventojų kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis % nuo aktyvių gyventojų ES šalyse
2006-2010 metais**

TIME ▶	2010	2009	2008	2007	2006
GEO ▼					
European Union (27)	:	23.1	23.6	24.5	25 (s)
Belgium	:	20.2	20.8	21.6	21.5
Bulgaria	:	46.2	44.8 (b)	60.7	61.3
Czech Republic	:	14.0	15.3	15.8	18.0
Denmark	:	17.4	16.3 (b)	16.8	16.7
Germany (including Estonia)	:	20.0	20.1	20.6	20.2
Ireland	:	25.7	23.7	23.1	23.3
Greece	:	27.6	28.1	28.3	29.3
Spain	:	23.4	22.9	23.1	23.3
France	:	18.4	18.6 (b)	19.0	18.8
Italy	:	24.7	25.3	26.1	25.9
Cyprus	:	22.2	22.2	25.2	25.4
Latvia	38.1	37.4	33.8	36.0	41.4
Lithuania	:	29.5	27.6	28.7	35.9
Luxembourg	:	17.8	15.5	15.9	16.5
Hungary	:	29.9	28.2	29.4	31.4
Malta	:	20.2	19.5	19.1	19.0
Netherlands	:	15.1	14.9	15.7	16.0
Austria	:	17.0	18.6	16.7	17.8
Poland	:	27.8	30.5	34.4	39.5
Portugal	:	24.9	26.0	25.0	25.0
Romania	:	43.1	44.2	45.9	:
Slovenia	:	17.1	18.5 (b)	17.1	17.1
Slovakia	:	19.6	20.6	21.3	26.7
Finland	:	16.9	17.4	17.4	17.2
Sweden	:	15.9	14.9	13.9	16.3
United Kingdom	:	22.0	23.2	22.8	23.7

Šaltinis Europos statistikos departamento (Eurostat) duomenų bazė

Socialinės apsaugos išmokos Europos Sąjungos šalyse pagal funkcijas 2008 metais

	Liga ir (arba) sveikatos priežiūra	Negalia	Senatvė	Našlytė	Šeima ir (arba) vaikai	Nedarbas	Būstas	Kitur nepriskirta socialinė atskirtis
ES (27)	1881,32	511,79	2479,93	395,16	523,34	328,24	130,15	87,37
Belgija	2182,69	545,05	2515,73	611,51	597,09	958,11	66,19	209,30
Bulgarija	472,29	123,71	722,98	71,54	139,44	37,06	0,43	36,84
Čekija	1217,13	299,33	1523,63	148,62	292,63	129,18	11,98	30,80
Danija	2026,61	1322,40	3339,38	2,26	1146,79	421,76	213,29	228,33
Vokietija	2340,43	599,37	2721,28	582,70	811,50	414,40	165,66	48,37
Estija	815,46	248,06	1064,98	18,80	302,49	51,68	3,82	12,85
Airija	2874,04	384,34	1531,64	309,68	1037,91	608,49	139,47	147,99
Graikija	1698,88	274,13	2482,71	487,47	366,68	295,65	118,75	126,81
Ispanija	1760,99	409,06	1754,25	507,78	386,15	774,54	49,17	71,14
Prancūzija	2356,83	472,24	3117,11	510,89	666,91	455,41	215,72	118,39
Italija	1782,31	402,10	3468,90	635,39	320,24	131,01	5,73	14,21
Kipras	1067,51	160,39	1708,79	260,42	494,55	193,47	196,43	264,38
Latvija	521,88	129,30	772,81	34,34	197,57	72,62	24,40	16,05
Lietuva	719,16	253,58	1000,76	84,44	292,19	61,44	0,20	30,59
Liuksemburgas	3474,50	1593,37	3698,32	1275,23	2733,33	630,28	122,54	278,67
Vengrija	906,41	339,39	1426,90	216,96	461,99	133,67	115,42	23,01
Malta	1067,03	211,61	1512,12	345,09	243,93	98,76	44,27	72,89
Olandija	2955,53	796,01	3197,53	406,91	598,53	346,67	121,93	599,88
Austrija	2220,47	658,83	3576,24	600,09	877,96	426,69	34,99	97,37
Lenkija	630,51	227,20	1257,98	280,01	103,81	50,07	9,09	22,12
Portugalija	1275,20	421,82	2017,32	332,06	251,06	206,37	0,49	55,26
Rumunija	426,28	166,53	782,94	74,73	179,11	24,30	2,74	36,68
Slovėnija	1625,63	375,96	1847,35	355,02	406,49	96,15	2,26	97,07
Slovakija	913,53	252,63	1043,63	150,31	266,92	113,11	2,98*	67,60
Suomija	2004,48	945,76	2591,66	253,03	868,71	532,65	123,65	167,61
Švedija	2305,59	1335,92	3568,45	172,06	916,83	262,88	140,72	187,59
Didžioji Britanija	2199,34	729,56	2568,45	54,49	484,93	167,80	353,69	50,89
* 2004 duomenys								

Šaltinis sudaryta darbo autoriaus remiantis Europos Statistikos departamento duomenimis

Vidutinis gyventojų amžius Tauragės rajone 2008-2010 metais

	Vyrai ir moterys	Vyrai	Moterys
Tauragės apskritis			
2008	38,3	35,5	40,8
2009	38,6	35,8	41,1
2010	38,8	36,0	41,3
Jurbarko r. sav.			
2008	39,5	36,5	42,1
2009	39,7	36,7	42,4
2010	40,0	37,0	42,7
Pagėgių sav.			
2008	37,1	34,4	39,5
2009	37,2	34,4	39,7
2010	37,3	34,6	39,9
Šilalės r. sav.			
2008	37,0	34,5	39,4
2009	37,3	34,8	39,6
2010	37,6	35,1	39,9
Tauragės r. sav.			
2008	38,6	35,8	41,0
2009	38,8	36,0	41,3
2010	39,1	36,3	41,6

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys 2011

Tauragės rajono 2009 metų biudžetas

TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS 2009 METŲ
PATIKSLINTO BIUDŽETO PAJAMOS

tūkst. Lt

Eil. Nr.	Pajamos bei valstybės biudžeto dotacijos	Iš viso
1.	Pajamos į savivaldybės biudžetą	56961,1
1.1.	Gyventojų pajamų mokestis iš išdo sąskaitos - išlyginti:	19484
1.1.1.	gyventojų pajamų mokesčiui	7490
1.1.2.	išlaidų struktūroms	11994
1.2.	Gyventojų pajamų mokestis (72,29 proc. gautas iš VMI)	27839
1.3.	Turto mokesčiai ir nuomos pajamos, iš jų:	2413
1.3.1.	žemės mokestis	500
1.3.2.	nuomos mokestis už valstybinę žemę ir valstybinio vidaus vandenų fondo vandens telkinius	460
1.3.3.	įmonių ir organizacijų nekilnojamojo turto mokestis	1428
1.3.4.	paveldimo turto mokestis	25
1.4.	Kitos pajamos, iš jų:	2132
1.4.1.	materialiojo ir nematerialiojo turto realizavimo pajamos	598
1.4.2.	pajamos iš baudų ir konfiskacijos	1530
1.4.3.	kitos pajamos	4
1.5.	Rinkliavos	200
1.6.	Aplinkos apsaugos remimo specialioji programa	331
1.7.	Pajamos už teikiamas paslaugas, iš jų:	2536
1.7.1.	biudžetinių įstaigų pajamos, gautos už patalpų nuomą	260,9
1.7.2.	pajamos už savivaldybės biudžetinių įstaigų teikiamas paslaugas	745,1
1.7.3.	įmokos už išlaikymą švietimo, socialinės apsaugos įstaigose	1530
1.8.	Bendrosios dotacijos kompensacija	2026,1
2.	Valstybės biudžeto dotacijos	48803,9
2.1.	Lėšos valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti	10959,3
2.2.	Mokinio krepšeliui finansuoti	35827
2.3.	Valstybės investicijų programoje numatytiems projektams finansuoti, iš jų:	1101
2.3.1.	melioracijai	501
2.4.	Finansų ministerijos tarpusavio atsiskaitymai	916,6
3.	Menų pradžios apyvartos likučiai	500
	IŠ VISO:	106265

TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS 2009 M. PATIKSLINTO BIUDŽETO ASIGNAVIMAI PAGAL PROGRAMAS

šifras 1.1

Prog. ramos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų valdytojas	Eil. Nr.	Ei viso	Ei jū:		
					Pagrątosios išlaidos		Turmai pajūti
1	2	3	4	5	6	7	
01	Savivaldybės valdymo programa	Tauragės rajono savivaldybės administracija	1.	11114,3	8637,4	3331,9	2476,9
		Tauragės rajono savivaldybės kontrolė ir audito tarnyba	2.	130,1	131,1	118,1	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės miesto seniūnija	3.	335,7	332,2	260,0	3,5
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Batakių seniūnija	4.	192,0	192,0	139,4	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Ožarės seniūnija	5.	153,7	153,7	114,6	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Lukšėnų seniūnija	6.	175,5	175,5	135,5	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Mačonių seniūnija	7.	159,6	159,6	127,1	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Skaršvilės seniūnija	8.	215,4	185,4	131,5	30,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės seniūnija	9.	208,0	208,0	164,3	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Žygiškių seniūnija	10.	219,0	219,0	163,2	0,0
Ei viso programai				12904,3	10393,9	4685,6	2510,4
02	Saugesnio miesto programai	Tauragės rajono savivaldybės administracija	11.	84,4	84,4	57,3	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės miesto seniūnija	12.	45,0	45,0	0,0	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės praeigdarinė tarnyba	13.	1115,3	1115,3	973,5	0,0
Ei viso programai				1244,7	1244,7	1030,8	0,0
03	Tauragės rajono plėtrės projekto valdymo programa	Tauragės rajono savivaldybės administracija	14.	6793,6	812,0	0,0	5981,6
		Tauragės rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga Kultūros centras	15.	107,3	107,3	0,0	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Mačonių seniūnija	16.	50,0	50,0	0,0	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės seniūnija	17.	48,8	48,8	0,0	0,0
Ei viso programai				6999,7	1018,1	0,0	5981,6
04	Kaimo, turizmo ir verslo plėtrės programai	Tauragės rajono savivaldybės administracija	18.	1059,2	558,2	317,0	501,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Batakių seniūnija	19.	23,6	23,6	19,6	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Ožarės seniūnija	20.	77,1	72,1	26,2	5,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Lukšėnų seniūnija	21.	23,6	23,6	19,6	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Mačonių seniūnija	22.	34,4	34,4	28,1	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Skaršvilės seniūnija	23.	40,2	40,2	26,2	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės seniūnija	24.	33,2	33,2	26,2	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Žygiškių seniūnija	25.	34,4	34,4	28,1	0,0
		Tauragės rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga Kultūros centras	26.	72,9	72,9	46,3	0,0
Ei viso programai				1398,6	891,6	537,3	506,0

1	2	3	4	5	6	7	8
05	Urbanistiskās pērties ir vispārējās infrastruktūras programmas	Tauragē rajona savivaldības administrācija	27.	2400,0	1517,7	276,9	882,3
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Tauragē mīsto sēnītāja	28.	120,0	120,0	0,0	0,0
		Ki vice programmai		2520,0	1637,7	276,9	882,3
06	Būvniecības pērties ir tūris valdymo programma	Tauragē rajona savivaldības administrācija	29.	208,0	208,0	0,0	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Tauragē mīsto sēnītāja	30.	647,0	647,0	0,0	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Bataki sēnītāja	31.	163,2	163,2	124,1	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Ošvā sēnītāja	32.	259,3	251,3	184,7	8,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Lauksazi sēnītāja	33.	113,7	113,7	83,7	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Māčoni sēnītāja	34.	221,9	221,9	154,6	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Skarčvīle sēnītāja	35.	302,7	302,7	182,5	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Tauragē sēnītāja	36.	140,4	140,4	71,6	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Žygaži sēnītāja	37.	135,3	130,3	84,7	5,0
		Ki vice programmai		2191,5	2178,5	885,0	13,0
07	Sveikatos apsaugos ir apilinos apsaugos programma	Tauragē rajona savivaldības administrācija	38.	650,0	564,2	0,0	85,8
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Tauragē mīsto sēnītāja	39.	1579,3	1579,3	23,0	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Bataki sēnītāja	40.	14,5	14,5	11,7	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Ošvā sēnītāja	41.	17,2	17,2	14,6	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Lauksazi sēnītāja	42.	11,7	11,7	11,7	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Māčoni sēnītāja	43.	45,0	45,0	20,5	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Skarčvīle sēnītāja	44.	18,7	18,7	11,7	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Tauragē sēnītāja	45.	18,2	18,2	11,7	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Žygaži sēnītāja	46.	42,9	42,9	23,4	0,0
		Ki vice programmai		2397,5	2311,7	128,3	85,8
08	Sports ir kultūras ugelymo programma	Tauragē rajona savivaldības administrācija	47.	507,0	465,0	0,0	42,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Bataki sēnītāja	48.	71,6	71,6	17,7	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Ošvā sēnītāja	49.	60,2	60,2	25,2	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Lauksazi sēnītāja	50.	29,4	29,4	11,7	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Māčoni sēnītāja	51.	81,8	81,8	37,2	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Skarčvīle sēnītāja	52.	114,7	114,7	54,3	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Tauragē sēnītāja	53.	101,7	101,7	66,5	0,0
		Tauragē rajona savivaldības administrācijas Žygaži sēnītāja	54.	51,1	51,1	28,8	0,0
		Tauragē rajona savivaldības budžetinė įstaiga Kultūras centras	55.	1797,5	1716,5	1242,1	81,0
		Tauragē rajona savivaldības budžetinė įstaiga Sporto centras	56.	1462,7	1388,2	573,6	74,5
Tauragē rajona savivaldības viešoji biblioteka	57.	1432,0	1382,0	1195,1	50,0		
Ki vice programmai		5709,7	5482,2	3253,2	247,5		

1	2	3	4	5	6	7	8		
09	Ugdymo kokybės ir mokymosi aplinkos užtikrinimo programa	Tauragės rajono savivaldybės administracija	58	2710,5	2003,3	330,4	707,2		
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Gaura seniūnija	59	58,1	58,1	26,5	0,0		
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Mažonių seniūnija	60	73,5	73,5	45,6	0,0		
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės seniūnija	61	23,2	23,2	16,7	0,0		
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Žygiškių seniūnija	62	79,0	79,0	51,1	0,0		
		Tauragės „Veranda“ gimnazija	63	2879,0	2792,1	2444,3	86,9		
		Tauragės rajono Skaudvilės gimnazija	64	3126,8	3126,8	2872,3	0,0		
		Tauragės rajono Žygiškių gimnazija	65	2616,9	2616,9	2381,1	0,0		
		Tauragės Žalgirių vidurinė mokykla	66	5208,7	5061,7	4698,0	147,0		
		Tauragės rajono mokyklinių mokymo centras	67	490,7	486,6	471,4	4,1		
		Tauragės rajono Batakių vidurinė mokykla	68	1554,6	1554,6	1450,5	0,0		
		Tauragės „Aukštis“ pagrindinė mokykla	69	2986,9	2986,9	2625,4	0,0		
		Tauragės Jovarių pagrindinė mokykla	70	3282,3	3282,3	2920,8	0,0		
		Tauragės Martyno Mažvydo pagrindinė mokykla	71	4030,5	4030,5	3691,2	0,0		
		Tauragės „Salmis“ pagrindinė mokykla	72	6770,3	6695,9	6052,0	74,4		
		Tauragės rajono Adomėno pagrindinė mokykla	73	1000,8	1000,8	999,6	0,0		
		Tauragės rajono Baltuosėlių pagrindinė mokykla	74	953,2	928,2	868,7	25,0		
		Tauragės rajono Gaura pagrindinė mokykla	75	1480,6	1449,7	1324,1	90,9		
		Tauragės rajono Lauksargių pagrindinė mokykla	76	1240,2	1228,2	1086,6	12,0		
		Tauragės rajono Lomiių pagrindinė mokykla	77	1128,9	1128,9	1064,4	0,0		
		Tauragės rajono Pagramančio pagrindinė mokykla	78	1169,9	1169,9	1085,9	0,0		
		Tauragės rajono Sartirėnų pagrindinė mokykla	79	990,5	998,3	952,9	1,2		
		Tauragės rajono Tarsliū pagrindinė mokykla	80	2598,0	2595,5	2374,3	2,5		
		Tauragės rajono jaunimo mokykla	81	436,0	436,0	417,3	0,0		
		Tauragės rajono savivaldybės pagalbos mokytojų ir mokiniai centras	82	428,3	428,3	361,1	0,0		
		Tauragės rajono muzikos mokykla	83	1603,8	1591,7	1511,4	12,1		
		Tauragės rajono mokslinių knygų centras	84	918,8	898,8	755,4	20,0		
Tauragės vaikų ir jaunų ūsoto mokykla	85	925,6	925,6	790,5	0,0				
Tauragės vaikų reabilitacijos centras-mokykla „Pušėlė“	86	1030,4	1030,4	874,6	0,0				
Tauragės rajono vaikų 1-d. „Aštuntėlis“	87	1741,0	1728,0	1308,9	13,0				
Tauragės rajono vaikų 1-d. „Žvaigždutė“	88	1591,1	1587,1	1112,0	4,0				
Tauragės kankėlių-kerėlių „Kodėlėlis“	89	493,8	493,8	280,5	0,0				
II viso programai				55630,9	54490,6	47085,5	1140,3		
10	Socialinės paramos įgyvendinimo programa	Tauragės rajono savivaldybės administracija	90	9035,4	9035,4	167,6	0,0		
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės miesto seniūnija	91	0,0	0,0	0,0	0,0		
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Batakių seniūnija	92	91,4	91,4	46,9	0,0		
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Gaura seniūnija	93	129,7	129,7	52,4	0,0		
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Lauksargių seniūnija	94	72,1	72,1	23,6	0,0		
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Mažonių seniūnija	95	176,6	176,6	104,5	0,0		
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Skaudvilės seniūnija	96	245,5	245,5	120,7	0,0		
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės seniūnija	97	155,3	155,3	76,2	0,0		
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Žygiškių seniūnija	98	122,1	122,1	53,0	0,0		
		Tauragės rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga Socialinių paslaugų centras	99	1530,9	1530,9	798,5	0,0		
		Tauragės rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga Lauksargių globos namai	100	785,2	785,2	395,6	0,0		
		Tauragės rajono vaikų globos namai „Salmis“	101	1411,2	1411,2	1406,2	0,0		
		Tauragės vaikų reabilitacijos centras-mokykla „Pušėlė“	102	1512,7	1512,7	1300,1	0,0		
		II viso programai				15268,1	15268,1	4545,3	0,0
		III viso švietimo programoms				106265,9	104092,1	62492,8	11266,9

Tauragės rajono 2010 metų biudžetas

TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS 2010 METŲ BIUDŽETO
PAJAMOS

Tūkst. Lt

Eil. Nr.	Pajamos bei valstybės biudžeto dotacijos	Iš viso
1.	Pajamos į savivaldybės biudžetą	43039
1.1.	Gyventojų pajamų mokestis iš išdo sąskaitos - išlyginti:	13371
1.1.1.	gyventojų pajamų mokesčiai	5619
1.1.2.	išlaidų struktūroms	7752
1.2.	Gyventojų pajamų mokestis (73,47 proc. gautas iš VMI)	19286
1.3.	Turto mokesčiai ir nuomos pajamos, iš jų:	2190
1.3.1.	žemės mokestis	500
1.3.2.	nuomos mokestis už valstybinę žemę ir valstybinio vidaus vandenų fondo vandens telkinius	460
1.3.3.	įmonių ir organizacijų nekilnojamojo turto mokestis	1200
1.3.4.	paveldimo turto mokestis	30
1.4.	Kitos pajamos, iš jų:	1075
1.4.1.	pajamos iš baudų ir konfiskacijos	1000
1.4.2.	kitos pajamos	75
1.5.	Rinkliavos	130
1.6.	Aplinkos apsaugos rėmimo specialioji programa	219
1.7.	Pajamos už teikiamas paslaugas, iš jų:	2442
1.7.1.	biudžetinių įstaigų pajamos, gautos už patalpų nuomą	296,7
1.7.2.	pajamos už savivaldybės biudžetinių įstaigų teikiamas paslaugas	528,2
1.7.3.	įmokos už išlaikymą švietimo, socialinės apsaugos įstaigose	1617,1
1.8.	Bendrosios dotacijos kompensacija	4326
2.	Valstybės biudžeto dotacijos	44665,4
2.1.	Lėšos valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti	12618,4
2.2.	Mokinio krepšeliui finansuoti	32047
3.	Menų pradžios apyvartos likučiai	500
	IŠ VISO:	88204,4

TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS 2010 M. BIUDŽETO ASIGNAVIMAI PAGAL PROGRAMAS

Tolot. Lt

Prog- ramos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų valdytojas	Eil. Nr.	Iš viso	Iš jų:				
					Esantiesiems išlaidoms		Turto įsigyti		
					Iš viso	Darbo užmokesčiai su soc. draudimu			
1	2	3	4	5	6	7	8		
01	Savivaldybės valdymo programa	Tauragės rajono savivaldybės kontrolės ir audito tarnyba	1.	114,0	114,0	104,4			
		<i>Tauragės rajono savivaldybės administracija iš viso, iš jų:</i>	2.	9173,5	7590,5	4177,0	1583,0		
		Tauragės rajono savivaldybės administracija	2.1.	7663,3	6080,3	3021,1	1583,0		
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės miesto seniūnija	2.2.	297,2	297,2	232,6			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Batakių seniūnija	2.3.	189,4	189,4	140,5			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Gaurės seniūnija	2.4.	145,4	145,4	109,8			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Lauksargių seniūnija	2.5.	175,6	175,6	143,6			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Mažonių seniūnija	2.6.	152,4	152,4	115,2			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Skandvilės seniūnija	2.7.	167,3	167,3	121,3			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės seniūnija	2.8.	189,8	189,8	149,8			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Žvazių seniūnija	2.9.	193,1	193,1	143,1			
		Iš viso programai				9287,5	7704,5	4281,4	1583,0
		02	Saugesnio miesto programa	<i>Tauragės rajono savivaldybės administracija iš viso, iš jų:</i>	3.	113,0	113,0	40,6	
Tauragės rajono savivaldybės administracija	3.1.			70,5	70,5	40,6			
Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės miesto seniūnija	3.2.			42,5	42,5				
Tauragės rajono savivaldybės prielgaisrėms tarnyba	4.			1155,4	1155,4	1016,9			
Iš viso programai				1268,4	1268,4	1057,5			
03	Tauragės rajono plėtros projektų valdymo programa	Tauragės rajono savivaldybės administracija	5.	1213,0	550,0		663,0		
		Tauragės rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga Socialinių paslaugų centras	6.	150,0			150,0		
		Iš viso programai				1363,0	550,0	813,0	

1	2	3	4	5	6	7	8		
07	Sveikatos apsaugos ir aplinkos apsaugos programma	<i>Tauragės rajono savivaldybės administracija iš viso, iš jų:</i>	11.	2170,6	2140,2	130,6	30,4		
		Tauragės rajono savivaldybės administracija	11.1.	273,0	242,6		30,4		
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės miesto seniūnija	11.2.	1695,6	1695,6	22,9			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Bėtkių seniūnija	11.3.	29,0	29,0	12,6			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Gaurės seniūnija	11.4.	22,4	22,4	14,4			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Lauksargių seniūnija	11.5.	11,5	11,5	11,5			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Mėšonų seniūnija	11.6.	42,1	42,1	23,1			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Skandvilės seniūnija	11.7.	43,5	43,5	11,5			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės seniūnija	11.8.	15,5	15,5	11,5			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Žvazičių seniūnija	11.9.	38,0	38,0	23,1			
		It viso programai				2170,6	2140,2	130,6	30,4
		08	Sporto ir kultūros ugdymo programa	<i>Tauragės rajono savivaldybės administracija iš viso, iš jų:</i>	12.	800,1	800,1	219,2	
Tauragės rajono savivaldybės administracija	12.1.			320,0	320,0				
Tauragės rajono savivaldybės administracijos Bėtkių seniūnija	12.2.			46,6	46,6	19,4			
Tauragės rajono savivaldybės administracijos Gaurės seniūnija	12.3.			51,1	51,1	23,1			
Tauragės rajono savivaldybės administracijos Lauksargių seniūnija	12.4.			27,5	27,5	11,5			
Tauragės rajono savivaldybės administracijos Mėšonų seniūnija	12.5.			88,6	88,6	32,8			
Tauragės rajono savivaldybės administracijos Skandvilės seniūnija	12.6.			101,3	101,3	52,2			
Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės seniūnija	12.7.			117,8	117,8	60,0			
Tauragės rajono savivaldybės administracijos Žvazičių seniūnija	12.8.			47,2	47,2	20,2			
Tauragės rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga Kultūros centras	13.			1390,9	1390,9	1055,0			
Tauragės krašto muziejus	14.			285,2	285,2	209,1			
Tauragės rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga Sporto centras	15.			1058,7	1053,7	467,3	5,0		
Tauragės rajono savivaldybės viešoji biblioteka	16.			1445,4	1445,4	1275,1			
It viso programai				4980,3	4975,3	3225,7	5,0		

1	2	3	4	5	6	7	8		
09	Ugdymo kokybės ir mokymosi a plėtikos užtikrinimo programa	Tauragės rajono savivaldybės administracija iš viso, iš jų:	17.	3168,0	3068,0	367,7	100,0		
		Tauragės rajono savivaldybės administracija	17.1.	2984,5	2884,5	257,0	100,0		
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Gaurės seniūnija	17.2.	41,3	41,3	17,3			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Mažonų seniūnija	17.3.	59,9	59,9	35,6			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės seniūnija	17.4.	24,5	24,5	16,8			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Žygeičių seniūnija	17.5.	57,8	57,8	41,0			
		Tauragės „Vertmės“ gimnazija	18.	2534,9	2424,9	2147,9	110,0		
		Tauragės rajono Skaudvilės gimnazija	19.	2787,8	2787,8	2548,4			
		Tauragės rajono Žygeičių gimnazija	20.	2456,5	2371,7	2129,7	84,8		
		Tauragės Žalgirių gimnazija	21.	4625,2	4545,2	4239,4	80,0		
		Tauragės rajono suaugusiųjų mokymo centras	22.	530,2	530,2	509,6			
		Tauragės rajono Batakių vidurinė mokykla	23.	1384,5	1384,5	1281,8			
		Tauragės „Autros“ pagrindinė mokykla	24.	2391,8	2391,8	2122,0			
		Tauragės Jovarų pagrindinė mokykla	25.	2636,4	2636,4	2338,0			
		Tauragės Martyno Matvydo pagrindinė mokykla	26.	3403,9	3403,9	3107,9			
		Tauragės „Šaltinio“ pagrindinė mokykla	27.	4964,9	4804,9	4397,6	160,0		
		Tauragės rajono Adakavo pagrindinė mokykla	28.	783,0	783,0	728,4			
		Tauragės rajono Baltrušaičių pagrindinė mokykla	29.	722,4	722,4	682,2			
		Tauragės rajono Gaurės pagrindinė mokykla	30.	1260,7	1260,7	1159,3			
		Tauragės rajono Lankešarčių pagrindinė mokykla	31.	1115,9	1115,9	1017,0			
		Tauragės rajono Lomiu pagrindinė mokykla	32.	836,0	836,0	784,1			
		Tauragės rajono Pagramančio pagrindinė mokykla	33.	975,3	975,3	902,3			
		Tauragės rajono Sartiniškų pagrindinė mokykla	34.	807,9	807,9	733,9			
		Tauragės rajono Tarailių pagrindinė mokykla	35.	2114,0	2114,0	1881,0			
		Tauragės rajono jaunimo mokykla	36.	356,5	356,5	342,1			
		Tauragės rajono savivaldybės pagalbos mokytojų ir mokinii centras	37.	402,7	402,7	338,5			
		Tauragės rajono muzikos mokykla	38.	1537,2	1534,8	1462,7	2,4		
		Tauragės rajono moksleivių kūrybos centras	39.	884,4	884,4	767,4			
		Tauragės vaikų ir jaunųjų sporto mokykla	40.	876,7	876,7	738,3			
		Tauragės vaikų reabilitacijos centras-mokykla „Putele“	41.	947,5	947,5	801,7			
		Tauragės rajono vaikų l.-d. „Ažuolinkas“	42.	1534,0	1534,0	1072,0			
		Tauragės rajono vaikų l.-d. „Žvaigždutė“	43.	1515,0	1505,0	1072,3	10,0		
		Tauragės loptelis-darbelis „Kodėltns“	44.	1529,8	1519,8	1012,9	10,0		
		Iš viso programai				49083,1	48525,9	40686,1	557,2

1	2	3	4	5	6	7	8		
10	Socialinės paramos įgyvendinimo programa	Tauragės rajono savivaldybės administracija <i>Iš viso, iš jų:</i>	45.	11181,8	11181,8	633,1			
		Tauragės rajono savivaldybės administracija	45.1.	10086,6	10086,6	71,6			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės miesto seniūnija	45.2.	1,0	1,0				
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Batakių seniūnija	45.3.	106,3	106,3	62,0			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Gaurės seniūnija	45.4.	123,4	123,4	56,4			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Lauksargių seniūnija	45.5.	89,7	89,7	41,5			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Mėžonų seniūnija	45.6.	195,7	195,7	117,0			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Skandvilės seniūnija	45.7.	248,8	248,8	111,3			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Tauragės seniūnija	45.8.	179,9	179,9	97,7			
		Tauragės rajono savivaldybės administracijos Žvagiškių seniūnija	45.9.	150,4	150,4	75,6			
		Tauragės rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga Socialinių paslaugų centras	46.	955,4	955,4	742,5			
		Tauragės rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga Lauksargių globos namai	47.	681,3	681,3	383,3			
		Tauragės rajono vaikų globos namai „Šaltinėlis“	48.	1124,5	1124,5	1120,5			
		Tauragės vaikų reabilitacijos centras-mokykla „Putele“	49.	1290,1	1290,1	1091,7			
		Iš viso programai				15233,1	15233,1	3971,1	
		<i>IŠ VISO SKIRTA PROGRAMOMS</i>				88204,4	84665,8	54889,5	3538,6